

MILAN ST. PROTIĆ

Šta mi je rekao Dik Marti

SVEDOČANSTVO IZ PRVE RUKE O „ŽUTOJ KUĆI“

Nedeljnik

27. NOVEMBAR 2025.

350 DINARA

ALEKSANDAR
STANKOVIĆ
Još jednom o
depresiji

MILJENKO
JERGOVIĆ
Gde je Matija
pogrešio o
Daviču?

BROJ 724 - CENA 350 DINARA
- CG 3,5 € - BIH 5,5 KM - HR 4,5 €
- SLO 4,5 € - MK 200 DEN

SPECIJAL → **KRAJ RATA NA POMOLU**

TREĆI SVETSKI MIR

I šta će on značiti za svet?
A šta za nas na Balkanu, posle
Vitkofovog plana u 28 tačaka,
koji neodoljivo podseća na
Minhensku konferenciju
1938. godine

**Velika spoljnopolitička
analiza Željka Pantelića**

VOJNA ANALIZA

**Da li Ukrajina mora da se
pomiri sa cenom mira**

Piše Aleksandar Radić

EKONOMSKA ANALIZA

**Od ekonomske integracije
do izolacije Rusije**

*Priča Miloš Starović,
JEDAN OD NAŠIH NAJPOZNATIJIH STRUČNJAKA*

I GDE JE U SVEMU OVOME NIS?

LEPO SE VIDI

Jelena Rozga

IMPRESUM

Izdavač NIP Nedeljnik d.o.o.
Bulevar kralja Aleksandra 43
Beograd +381/11/770-81-64
redakcija@nedeljnik.rs

MENADŽMENT

Direktor i glavni urednik
Veljko Lalić

Izvršni direktor marketinga
Jelena Jevtić
marketing@nedeljnik.rs

Direktor prodaje
Andela Marić
pretplata@nedeljnik.rs

Medija menadžer
Jelena Šoškić

REDAKCIJA

Odgovorni urednik
Marko Prelević

Zamenik glavnog urednika
Branko Rosić

Izvršni urednik
Veljko Miladinović

Izvršna urednica
zdravlja i psihologije
Ana Mitić

Urednik unutrašnje
i glavni urednik online izdanja
Dušan Telesković

Urednik spoljne i dopisnik iz Rima
Željko Pantelić

Reporteri
Milica Rilak, Zorica Marković, Milana Milošević, Marko Tica, Luka Lukić

Urednik fotografije
Nebojša Babić

Fotografije
Profimedia, Beta, Orange Studio

Art-direktor
Miloš Sindelić

Ilustracije
Marina Duletić / Kumiho

Lektura
Sanja Savić

Head of digital
Pavle Zlatić

Društvene mreže
Jelena Luković

Stalni saradnici
Srdan Valjarević, Dragoljub Draža Petrović i Ante Tomić, Hana Pišćević, Zoran Panović (Politika i društvo), Aleksandar Radić (Vojska), Dejan Jović (Eseji), Goran Vojnović (Ljubljana), Rumena Bužarovska (Skoplje), Ivan Radojčić (Stil), Milan St. Protić (Istorija), Ana Banko (Zdravlje), Miša Brkić (Biznis), Danijela Isailović (Energetika i ekologija), Petar Komnenić (Podgorica)

Le Monde diplomatique
ONLINE IZDANJE
Imd.nedeljnik.rs

Glavni i odgovorni urednik
Ivica Mladenović
Imd@nedeljnik.rs

Brifing

4 | Uvodnik
Veljka Lalića
Sad će da znaju

5 | Lice nedelje
Igor Božić

6 | Pravosuđe
JTOK protiv
predsednika

12 | Dragoljub
Draža Petrović
Čekajući
Thompsona na
Marakani

14 | NIS
Topla cirkulacija
i hladne činjenice

ANALIZA ŽELJKA PANTELIĆA

Tramp i njegova svita koriste uobičajenu taktiku u poslovnom svetu da se kompromis između dve strane uvek bazira na popuštanju slabije, jer je na nju mnogo lakše, ali i efikasnije uticati. U konkretnom slučaju, slabija strana je Ukrajina. Problem je što u politici, pogotovo kada su u pitanju nacionalni interesi i sentimentali, ne važe ni pravila ni logika poslovnog sveta

Nova američka doktrina

Amerikanci se bave vizionarskim poduhvatom totalne odbrane od totalnog rata, dok su njihovi saveznici zabrinuti kako da se odbrane od dronova **24**
Piše Aleksandar Radić

Aleksandar Stanković

Borba nije jednostavna, nije kratka, ima puno iskušenja, ali na kraju se ipak dogodi da bude dobro, ispričao je čuveni novinar u razgovoru o knjizi **F32 42**
Razgovarala Ana Mitić

Hajduk u Beogradu

Arhaičan, analogan, ali iskren i topao, ovo je neočekivan trijumf protojugoslovenskog dečjeg filma **48**
Piše Slobodan Vujanović

Nego, hoće li biti onog mira? To bi mogao da bude refren u nedelji za nama, kada se – taman pred Dan zahvalnosti, a zahvalnost je reč na kojoj se insistira u Vašingtonu, ali i drugde – činilo da su se stvari ubrzale glede rešenja. Kakvog? Pa, onakvog koje će makar prekinuti crni zbir žrtava u ukrajinskim gradovima i na onome što smo nazvali Istočnim frontom. Zvuči možda malo neukusno, ali i nije: morao je da se dogodi veliki mir (ili makar njegove naznake!) pa da na sekund, ili na jednu naslovnu Nedeljnika, zaboravimo na ono što se nama događa. Sem kada se, je li, zapitamo ono staro: „A šta će to značiti za nas?“

**Među nama:
U novom broju Nedeljnika**

PRETPLATA

	SRBIJA
6 meseci	6.500-5.500
12 meseci	13.000-7.999

Dostupno
u digitalnom
formatu
nedeljnik.rs

Tekući račun broj: 205-217464-21. Banka: Komercijalna banka AD Beograd
Potvrdu o uplati pošaljite na adresu: **Nedeljnik, Bulevar kralja Aleksandra 43, Beograd**
ili na mejl **pretplata@nedeljnik.rs** Dodatne informacije na **011/770-81-64**

ONLAJN

WWW.NEDELJNIK.RS

f /NEDELJNIK

t /NEDELJNIK

@ /NEDELJNIKMAGAZIN/

in /COMPANY/NEDELJNIKMAGAZIN

Štampa Rotografika

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodne biblioteke Srbije, Beograd
ISSN 2217-8058
COBISS.SR-ID 188540428

© COPYRIGHT
Zabranjeno preštampavanje i
korišćenje sadržaja bez pismenog
odobrenja izdavača.

Sad će da znaju

U Srbiji su za demokratiju stalno ljudi koji nisu većina, a za autokratiju oni koji i bez nje imaju većinu. I zato je jedina šansa u generaciji operisanoj od tih stvari...

Svetožar Cvetković je u prošlom broju Nedeljnika ispričao nešto što mi je zaparalo uši – da nas je demokratija dovela do rata, jer nismo bili većina.

Jako zanimljivo. I jako tačno. Kao i obično kod Cveleta. To traje do danas. Za demokratiju su ljudi koji nisu većina.

I to je možda to Dobričino kako u miru izgubimo ono što smo dobili u ratu.

NIJE TAČNO DA JE MILOŠEVIĆ IZGUBIO većinu već 1992, jer se radilo o preraspodeli. Sa Šešeljom je sve vreme imao većinu.

Uostalom, u drugom krugu su bili Lilić i Šešelj.

Đinđić jeste imao politiku „kako prevariti narod u njegovu korist“.

Ali njegova najveća prevara bio je Koštunica.

Prevara koja mu je došla glave.

I TU NE MISLIM DA KOŠTUNICA nije bio demokrata, naprotiv, setite se samo te predaje vlasti.

Ali njegovo glasačko telo više je volelo autokratiju. Kao i njegovo najbliže okruženje, da ne idemo dalje od Nikite.

Demokratija je ovde uvezena stvar. Znači, ne znamo sami da je napravimo.

I radi za autoritarce.

Donkihotska igra reči, u kojoj ne možete da se nazovete Stranka srpske autokratije, SSA, ali možete da se tako sve vreme ponašate.

PO MENI TO JE NAJVEĆI IZAZOV studentske liste.

Koja kad već ima sve te plenumne, zbrove, koje mnogi nazivaju boljševičkim, treba da izađe i sa komitetom!

I da se oni kandiduju. Da oni vladaju...

I TITO JE NA VLAST DOŠAO s decom. Njega su zvali Stari sa 54 godine. Gotovo 30 manje od Trampa i Bajdena.

Tadić je u 54. otišao s vlasti, Vučić ima 55 sada, Đinđića su ubili kada je imao 51.

Za one koji vole numerologiju. Ja ne, pa da idemo dalje.

STUDENTI SU NEPOVERLJIVI. I TO JE normalno. Posebno u kontaktu sa starijima. Kao sva deca.

Ali ne postoje dve istine. I to je ono što se u novinarstvu često lupa. Druška strana se odnosi na to kad vam neko nešto ispriča ko ima interes.

Dakle, iz stranke X o stranci Y. A ne da li napolju pada kiša. Ili da li je osuđeni ubica napao kamermana N1. Pred policijom.

Sve dalje su relativizacije. Koje su gore od neistine, jer to svako vidi.

Mnogi se prave ljudi, iako na Instagram nalogima imaju 1.000 godina robije.

PROBLEMATIČNA REČENICA JESTE ONO „ŠTO VAS da slušamo kad vi niste uspeali“.

I to nije netačno. Ali je teatralno. Ne postoji masa, niti su svi sve zeznuli.

Kod starijih to se zove prepotentnost, a kod mladih višak samopouzdanja.

Ono što se traži, uz entuzijazam, kod mladih ljudi i za posao.

U vremenu koje je prošlo najvažni-

ji je kontekst. Tu padaju i najveći istoričari.

Kod ljudi jedne knjige to je poseban problem. I ono gde kreće ludilo. I laž.

NAJBOLJA STVAR KOD MLADIH JE ŠTO žele da grade zemlju. To je bio problem postratnih generacija koje su samo gledale kako da zapale.

Onaj problem koji temeljno ima Republika Srpska. Ne možete da gradite zemlju u kojoj ne želite da živite.

Ili još gore, koju ne volite. Ako je reč o kućama na Dedinju, a meni izgleda kao da je sve vreme samo o tome reč, onda se to radi pre rata. Ili pre sukoba, pošto posle njega nastupa pravosuđe. Civilizacija je samo zato izmislila sud. Kad ljudi ne mogu da se dogovore.

Mi nemamo ni lordove. Pa naslednici vila s Dedinja koji nas zezaju kako nismo naučili da plivamo u sopstvenom bazenu, imaju jednu grešku.

Nisu ni oni. Pošto bazen nije bio njihov.

I TU SE SVE RASPADA. KAO zemlja koja nam se raspala. I kao društvo koje nam se sada uživo raspada.

Jedino rešenje zato jeste u aroganciji mladosti. I to potpunoj.

Kao u nekom vicu koji mi je negde iskočio. Pita nastavnica na likovnom devojčicu: „Šta to crtaš?“

Ona odgovara: „Crtam Boga.“ Nastavnica se nasmeje: „Niko ne zna kako Bog izgleda.“

Devojčica ne podižući pogled odgovori: „Sad će da znaju...“ **N**

LICE NEDELJE
NEBOJŠA BABIĆ

*Ne znate
našu granicu
izdržljivosti.*

Igor Božić

PROGRAMSKI DIREKTOR N1

KOLEGIJUM TOK-a SAOPŠTENJE

JTOK u klin, predsednik u ploču

Novo reagovanje tužilaca
na prozivke iz Predsedništva

Kolegijum Javnog tužilaštva za organizovani kriminal izdao je saopštenje u kome upozorava da predsednik Republike Srbije Aleksandar Vučić kroz svoja javna istupanja vrši „kontinuirani pritisak“ na ovo telo, te da on i izvršna i zakonodavna vlast na sve moguće načine pokušavaju da ih potčine. Oni pozivaju „sve aktere političkog života u Republici Srbiji da se uzdrže od neprimerenog komentarisanja rada ovog tužilaštva“.

„Predsednik Republike Srbije i izvršna i zakonodavna vlast na sve moguće načine pokušavaju da potčine Javno tužilaštvo za organizovani kriminal, jer javni tužioci ovog tužilaštva nisu i neće podleći pritiscima i nastaviće, kao i do sada, da postupaju u skladu sa zakonima i ustavnim ovlašćenjima“, piše u saopštenju.

JTOK NAVODI I DA PREDSEDNIK SRBIJE poslednjih meseci izlaže pritisku javne tužioce za organizovani kriminal svojim javnim istupima, te da se odluke

„PREDSEDNIK
REPUBLIKE
SRBIJE I IZVRŠNA
I ZAKONODAVNA
VLAST NA SVE
MOGUĆE NAČINE
POKUŠAVAJU DA
POTČINE JAVNO
TUŽILAŠTVO ZA
ORGANIZOVANI
KRIMINAL,
JER JAVNI
TUŽIOCI OVOG
TUŽILAŠTVA NISU
I NEĆE PODLEĆI
PRITISCIMA“

i krivični postupci koje je pokrenulo ovo tužilaštvo svakodnevno komentarišu u javnosti na „nedozvoljen način u pokušaju da se izvrši neprimeren uticaj na njihov ishod“.

Podsećaju i na preporuku Evropske komisije koja je u najnovijem Izveštaju o napretku navela da je Srbiji potrebno da „ojača ovlašćenja Javnog tužilaštva za organizovani kriminal kako bi povećala njegovu delotvornost“.

„Ovo tužilaštvo nije i neće biti servis političkih interesa, niti je vodilo, niti vodi, niti će voditi postupke prema očekivanjima predsednika Republike Srbije, predstavnika zakonodavne i izvršne vlasti ili drugih političkih aktera i niti je i nikada neće biti podložno paušalnim i neutemeljenim ocenama o uspešnosti rada.

Sav naš rad usmeren je na to da

se očuva zakonski okvir koji obezbeđuje stabilno, profesionalno i nepristrasno postupanje u predmetima organizovanog kriminala i visoke korupcije, što je u interesu ne samo pravde i pravičnosti već imperativ svakog društva i svih građana“, zaključuju ovim saopštenjem i pozivaju sve aktere političkog života u Republici Srbiji da se uzdrže od neprimerenog komentarisanja rada ovog tužilaštva odnosno da se pridržavaju svojih Ustavom i zakonom propisanih ovlašćenja.

PREDSEDNIK ALEKSANDAR VUČIĆ ISKORISTIO JE U uto-rak hitno obraćanje u vezi sa dešavanjima sa Naftnom industrijom Srbije (NIS) da još jednom uputi oštre optužbe na račun tužilaštva. Iako nije precizirao o kom tužilaštvu je reč, Vučić je kazao da se na njegovom čelu nalazi „organizovana kriminalna grupa“.

„Pozivam ih da okrive onoga ko je stvarni krivac za sve ovo. Valjda sam ja uveo sankcije i sve drugo“, naveo je Vučić.

Inače, ministar pravde Nenad Vujić nedavno je ocenio da inicijative za izmenu seta pravosudnih zakona za koje se zalaže predsednik skupštinskog Odbora za pravosuđe Uglješa Mrdić idu u pravcu poboljšanja pravnog normativnog okvira.

Mrdić je nedavno izjavio da se zalaže za zakon koji se tiče reorganizacije tužilaštva, tako da Javno tužilaštvo za organizovani kriminal pređe pod ingerencije Višeg javnog tužilaštva u Beogradu kao i da se Treći osnovni sud u Beogradu podeli na treći

i četvrti kako bi jedan bio nadležan za teritoriju opštine Novi Beograd, a drugi za teritorije opština Zemun i Surčin zbog „Ekspa 27“. **N**

REPUBLIKA SRPSKA PREDSEDNIČKI IZBORI

50,30 za Karana

Novi predsednik Republike Srpske naveo je da su ovi izbori bili „Obrana srpskog naroda i poruka ‘Ne!’ stranom okupatoru“

Kandidat Saveza nezavisnih socijaldemokrata (SNSD) za predsednika Republike Srpske (RS) Siniša Karan novi je predsednik Republike Srpske. On je na tom mestu nasledio Milorada Dodika. Karan je izjavio u nedelju uveče da je „srpski narod pobedio po ko zna koji put“.

Karan je osvojio 50,30 odsto glasova na prevremenim predsedničkim izborima u Republici Srpskoj, dok je Branko Blanuša iz Srpske demokratske stranke dobio 48,36 odsto.

Prema podacima CIK, Karan je osvojio 217.638 glasova, a Blanuša 209.207 glasova.

Lider SNSD-a Milorad Dodik već u nedelju uveče proglasio je Karanovu pobjedu na prevremenim predsedničkim izborima održanim u nedelju.

„Srpski narod i Republika Srpska sve mogu podneti, ali ne i nepravdu. Dali su odlučan odgovor: ‘Ne’ bilo kom strancu! Poslali su poruku da je mir i stabilnost naš prioritet. Čestitam i onima koji su glasali protiv“, rekao je Karan, pozivajući opoziciju da „dostojanstveno prihvate poraz“.

On je naveo da su ovi izbori bili „Obrana srpskog naroda i poruka ‘Ne!’ stranom okupatoru“.

Karan, nekada sarajevski student politikologije i banjalučki doktor pravnih nauka, navode bosanski mediji, „prvi je Dodikov operativac na pitanjima unutrašnjih poslova i ustavno-pravnih pitanja“.

Prema preliminarim rezultatima, Banjaluka,

Prijedor, Bijeljina, Istočno Sarajevo, Prnjavor i Teslić izabrali su Branka Blanušu. Siniša Karan je pobedio u Gradišci, Derventi i Trebinju, kao i u Doboju, Zvorniku i Laktašima. **N**

NAPADI NA NOVINARE (PA ŠTA?)

Iz Čacilenda s nasiljem

Još jedan nekažnjen udar na novinare

Veran Matić iz Asocijacije nezavisnih elektronskih medija (ANEM) ocenio je da su, kada se govori o bezbednosti novinara i medija u Srbiji, poslednje dve godine „dve najgore godine u poslednjih 25 godina“.

Matić, koji se pojavio nakon napada na ekipu N1 kod Čacilenda, rekao je da je tu bilo nekoliko vrsta policije, a da mu se kontakt tačke u MUP-u i tužilaštvu prvo nisu javljale, dok je dolazio na mesto napada. On je ocenio kao šokantno to da mesto napada prvo nije bilo obezbeđeno kako bi se izvršio uviđaj.

Jedan muškarac, za kojeg mediji navode da se radi o Vladanu Sretenoviću, osuđivanom zbog ubistva na 15 godina, napao je ekipu N1 koja je snimala prostor nedaleko od Skupštine Srbije i tzv. Čacilenda.

„Prišao je našoj ekipi, tražio da ne snimaju, a ubrzo nakon toga i uzeo kameru, više puta je bacivši na put. Policija koja je bila u blizini nije reagovala na incident, već je prišla tek na poziv novinarku N1“, naveli su iz te kuće.

Evropska federacija novinara najoštrije je osudila napad na ekipu TV N1, kojoj je tom prilikom uništena kamera, kao i nepostupanje policije, koja je bila prisutna na licu mesta ali nije reagovala. „Pozivamo na hitnu istragu kako bi se počinilac identifikovao i sankcionisao“, poručili su iz te federacije.

U ponedeljak uveče, održan je i protest podrške novinarima. **N**

**KARAN JE NAVEO
DA SU OVI IZBORI
BILI „ODBRANA
SRPSKOG
NARODA I
PORUKA ‘NE!’
STRANOM
OKUPATORU“**

INTERVJU

Jovana Uzelac, direktorka ljudskih resursa za region Južne i Istočne Evrope u kompaniji Nestlé

Savremeno liderstvo: agilnost i razumevanje

U svetu koji se brzo menja, korporativna kultura i liderstvo su ključni faktori uspeha svake organizacije. Kompanije više ne mogu da se oslanjaju na tradicionalne modele, danas se od lidera očekuje da neguju inkluzivnost i psihološku sigurnost unutar timova. Nestlé, kao globalni lider, ne samo da prati ove trendove, već ih aktivno oblikuje kroz programe koji osnažuju zaposlene i grade okruženje u kojem se različitost prepoznaje kao snaga. O tome kako se gradi inkluzivna korporativna kultura razgovaramo sa Jovanom Uzelac, direktorkom ljudskih resursa za region Južne i Istočne Evrope u kompaniji Nestlé.

Kompanijska kultura se često gradi „odozgo“. Kako u kompaniji Nestlé definišete ulogu modernog lidera u stvaranju inkluzivnog okruženja? Koje su to ključne liderske veštine koje aktivno razvijate kod svojih menadžera kako bi oni bili stvarni nosioci pozitivne kulture?

Osnova kompanijske kulture su vrednosti, a lideri su njeni nosioci. Naše ključne vrednosti su poštovanje, integritet i inkluzivnost, a uloga lidera je da budu primer, ne samo u ostvarivanju poslovnih ciljeva već i u stvaranju okruženja u kojem se svako oseća poštovano, sigurno i ima jednake prilike za razvoj. U tom smislu, empatija i transparentnost su ključne osobine, ali je važno i da svaki lider razvije svoj autentičan stil rukovođenja, prilagođen potrebama njegovog tima.

Inkluzivnost je mnogo više od statistike o raznolikosti. Možete li podeliti primer neke inicijative unutar Nestlé-a u regionu koja je direktno doprinela da se zaposleni osećaju psihološki sigurno, da se njihov glas čuje i da imaju istinski osećaj pripadnosti, bez obzira na njihovu pozadinu ili ulogu?

Jedna od inicijativa na koju smo posebno ponosni u našem regionu je program posvećen mentalnom zdravlju i inkluzivnosti, koji smo pokrenuli kako bismo osnažili lidere da grade timove u kojima postoji

Najvažnija lekcija koju smo naučili kao organizacija, a i ja lično kao HR lider, jeste da je poverenje temelj svega. Da bismo izgradili poverenje, neophodna je transparentnost u komunikaciji i doslednost u delovanju

psihološka sigurnost, ali i ohrabрили zaposlene da otvoreno govore o izazovima sa kojima se suočavaju. Program uključuje obuke o aktivnom slušanju, davanju povratnih informacija na jasan i efektivan način i kreiranju okruženja gde se različita mišljenja zaista vrednuju i stvaraju razliku. Upravo na taj način zajedno gradimo korporativnu kulturu naše kompanije.

Nestlé je globalna kompanija sa jasno definisanim vrednostima. Kako uspevate da globalne strategije o diverzitetu i inkluzivnosti prilagodite specifičnim kulturnim i društvenim kontekstima zemalja Južne i Istočne Evrope? Gde vidite najveće izazove, a gde najveće prilike u toj „lokalizaciji“ politika?

Uvek se trudimo da globalne politike prilagodimo lokalnim potrebama, kako bi dobile pravi smisao. Glavni izazov u tom smislu jeste kompleksnost samog tržišta Južne i Istočne Evrope. U okviru našeg regiona imamo više od 8000 zaposlenih, sa različitim kulturama, jezicima i načinima rada. Ali upravo u tome vidim i našu najveću snagu i priliku da budemo inovativni. Pažljivom analizom potreba, različitosti i društvenih specifičnosti lokalnog tržišta, prilagodili smo globalne strategije o diverzitetu i inkluzivnosti. Neke od inicijativa odnose se na rodnu ravnopravnost i inkluziju osoba sa invaliditetom. Uz to, naši lideri prolaze brojne edukacije koje im pomažu da u svojim timovima izgrade podržavajuću atmosferu u kojoj se svi osećaju dobrodošlo i poštovano.

Građenje kulture zahteva i merenje uspeha. Osim opštih anketa o zadovoljstvu, koje specifične metrike ili pokazatelje pratite da biste znali da vaši napori na polju inkluzivnosti zaista daju rezultate? Da li, na primer, analizirate zastupljenost različitih grupa u liderskim programima ili brzinu njihovog napredovanja?

Imamo godišnju anketu o zadovoljstvu zaposlenih, koja nam daje uvide i u oblasti inkluzivnosti, ali svakako pratimo i dodatne specifične metrike, kako bismo bili sigurni da je naše radno okruženje zaista podržavajuće, otvoreno, produktivno i inspirativno. Spomenula bih da veliku pažnju posvećujemo rodnoj ravnopravnosti kroz različite inicijative, poput fleksibilnog modela rada, podrške u balansiranju posla i privatnog života, i programima usmerenim na podizanje svesti o mentalnom zdravlju i inkluziji.

U okviru našeg regiona imamo više od osam hiljada zaposlenih, sa različitim kulturama, jezicima i načinima rada. Ali upravo u tome vidim i našu najveću snagu i priliku da budemo inovativni

Često se govori da inkluzivni timovi podstiču inovacije. Da li ste u Nestlé-u primetili konkretnu vezu između timova sa visokim stepenom raznolikosti i njihove sposobnosti da generišu nove ideje, rešavaju kompleksne probleme i brže se prilagođavaju promenama na tržištu?

Svesni smo činjenice da su raznoliki timovi najuspešniji, a verujem da je naše kompleksno tržište pravi primer za to. Različite kulturološke pozadine, drugačiji načini razmišljanja i saradnja različitih generacija zaposlenih zaista daju inovativne ideje, uvide i načine za prevazilaženje izazova.

Na tržištu rada danas aktivno učestvuje više generacija, od iskusnih profesionalaca do generacije Z. Kako lideri u Nestlé-u pristupaju upravljanju međugeneracijskim timovima i kako stvaraju okruženje u kojem svaka generacija može da pruži svoj maksimum i oseća se vrednovano?

Nedavno smo obeležili 20 godina poslovanja kompanije u Srbiji, i ono što bih posebno istakla jeste koliko sam inspirisana činjenicom da imamo više od 100 koleginica i kolega koji su sa nama više od 20 godina, ali i skoro isto toliko zaposlenih mlađih od 30 godina. Svaka generacija pronalazi svoje mesto u našem timu i svaki zaposleni ima priliku da ostavi svoj lični pečat. Vođenje međugeneracijskih timova jeste izazovno. Naša uloga, uloga HR tima, jeste da se prilagođavamo i osluškujemo potrebe zaposlenih, ali i da edukujemo lidere da primenjuju isti pristup, jer su upravo oni nosioci kulture. Svaka generacija donosi svoje specifičnosti, a upravo taj spoj mladosti i iskustva otvara brojne prilike za učenje i zajednički rast.

Proces izgradnje pozitivne kulture sigurno nailazi i na prepreke. Koji je bio najveći izazov sa kojim ste se suočili u ovom domenu u regionu i koja je najvažnija lekcija koju ste kao organizacija, ali i vi lično kao HR lider, naučili iz tog iskustva?

Kao što sam prethodno pomenula, naš

region je po prirodi kompleksan i donosi veliku raznolikost zaposlenih. Najveći izazov bio je pronaći način kako da dopremo do lidera i zaposlenih širom regiona, čak i kada fizički nismo prisutni, i da budemo sigurni da postoji osećaj pripadnosti.

Najvažnija lekcija koju smo naučili kao organizacija, a i ja lično kao HR lider, jeste da je poverenje temelj svega. Da bismo izgradili poverenje, neophodna je transparentnost u komunikaciji i doslednost u delovanju. Uz to, važno je osnažiti zaposlene da preuzmu odgovornost na svakom nivou karijere, da budu hrabri da iznesu svoje mišljenje i spremni na kontinuirano učenje. Kada postoji poverenje, otvaramo prostor za snažnu saradnju i zajednički uspeh.

Gledajući u budućnost, kako vidite evoluciju liderstva i korporativne kulture? Koje trendove očekujete da će oblikovati radna okruženja u narednih pet godina i kako se Nestlé priprema da bude lider, a ne samo pratilac tih promena?

Svet se svakodnevno menja, pogledajmo samo desetak godina unazad kako su tehnologije uticale na način rada, zatim je pandemija dodatno ubrzala digitalnu pismenost, a sada smo već uveliko u eri veštačke inteligencije. I mi kao pojedinci se svim ovim promenama prilagođavamo, neki lakše a neki teže, dok lidere mora da odlikuje posebno izražena agilnost. To nije samo stvar iskustva, već i osećaja, otvorenosti uma, razumevanja, prihvatanja. Ipak, u tom prilagođavanju važno je „održati kurs“, odnosno istovremeno očuvati korporativne vrednosti, odgovornost i poslovnu etiku, a prave lidere prepoznajemo upravo po tom umeću.

Psihološka sigurnost i mentalno zdravlje će takođe ostati prioritet, jer zaposleni žele okruženje u kom se osećaju slobodno da izraze mišljenje, budu saslušani i autentični. Kroz pažljivo pripremane personalizovane razvojne planove za sve zaposlene, koji uključuju različite programe i obuke, Nestlé gradi lidere koji će razvijati i jačati našu korporativnu kulturu, još više stavljajući u fokus inkluziju i svrhu.

JESI LI VIDEO OVO?

Čekajući Tompsona na Marakani

Tebe u Splitu smatraju četnikom, a mene u Srbiji ustašom, što bi bila jedinstvena vašarska atrakcija u vašem gradu: Ante, četnik iz Splita, i Draža, ustaša iz Beograda

Piše Dragoljub Draža Petrović

Branitelju srpskog folkloru, dragi Tomiću, Gilipteri što prekidaju srpske kulturne večeri po Splitu i diljem Hrvatske spadaju u onu grupu koja čim čuje reč kultura, odmah se uhvate za pištolj, što je valjda jednom u originalu izjavio Gebels. I vazda se pozivaju na neki narod, ovaj put na hrvatski narod, ko da na njega imaju autorska prava, a pokojni režiser Živojin Žika Pavlović imao je običaj da kaže: „Čim čujem da se neko poziva na narod, odmah se uhvatim za k...!“

Isto ko i Žika, na pominjanje naroda, i ja se uhvatim.

Bio sam na dešavanjima gde su upadali nepozvani bilmezi misleći da su frajeri i da ćemo mi popadati od straha kad ih vidimo.

Jednom u Šapcu, sedeo sam baš pored našeg druga Teofila Pančića na bini postavljenoj posred glavnog šabačkog trga, kada se u pola našeg čakulanja pojavila neka masa celavo-nabildovanih klinaca, koji, činilo se, nisu ni znali zašto su tačno tu.

Dvojica od njih na čelu mase koja je urlala originalne parole tipa – lopovi, lopovi – nosila su transparent koji je bio okrenut – naopačke.

Na transparentu je pisalo nešto kao – ko vas plaća... – ali u suštini nije pisalo ništa jer je bilo obrnuto naopačke.

– Taj transparent vam je naopačke! – rekao sam preko mikrofona, ta dva klin-

ca su se totalno zbunila.

– Obrnite ga! – dodala je koleginka Sanna koja je sedela pored mene.

– E tako! – dodao je Teofil.

Publika se valjala od smeha, dok su oni transparent nekako obrnuli u ispravan položaj, i sami počeli da se smeju, te se sve završilo velikim aplauzom kada su taj svoj ušeptrljani upad šabački bilmezi završili i nestali odakle su i došli.

A došli su da nas uplaše i ispali su smešni. Već sam zamišljao kako ih oni što su ih poslali ribaju u nekoj praznoj garaži zgrade lokalnog partijskog ogranka vladajuće stranke: „Pa kreteni, zar ne umete ni jedan pišljivi transparent da ne obrnete naopačke! Nismo vas tamo poslali da zabavljate narod, već da se učesnici i publika precvikaju od strave!“

Pitao sam posle domaćine ko su nenađani posetioци – rekli su mi: „Ma neke budale, uglavnom narkomani početnici, plaćaju ih lokalni moćnici da rasturaju skupove gde se kritikuje režim.“

A jedan tabloid je sutradan objavio da se na našoj šabačkoj tribini pojavio nezadovoljan narod i ja sam se odmah uhvatio tamo gde se hvatao i pokojni Žika kad čuje da se neko poziva na narod.

Iza nezadovoljnog naroda uvek stoji neka budala koja ne ume da skupi ni dvadeset tipova dovoljno pismenih i inteligentnih da transparent ne obrnu naopačke, čime od uloge fašističkih strašila automatski postaju stendap komičari.

Tako da mi je baš žao što tvoja ideja, moj Ante, da održimo promociju naše knjige u Srpskom kulturnom vijeću u Splitu, posle i u Zagrebu, nikada nije zaživela, jer niko iz Srpskog kulturnog vijeća nije kontaktirao s nama povodom tvoje ideje, pretpostavljam iz bezbednosnih razloga.

– Ante i Draža da se javno vole u Splitu! Ajme, zviznuće nam granatu! – mora da su u Srpskom kulturnom vijeću pametno procenili rizik prisustva nas dvojice u punom pojavnom obliku.

Mislili su da će bolje proći ako dovedu pevački hor, dramsku sekciju, violinistkinju i plesno-pevački ansambl iz Novog Sada, jer, zaboga, koja budala bi prekinula kulturno veče gimnazijskog pevačkog hora, gimnazijske dramske sekcije, gimnazijske violinistkinje i gimnazijskog plesno-pevačkog ansambla iz Novog Sada?

Valjda smo nas dvojica veći lepak za budale, osobito jerbo tebe u Splitu smatraju četnikom, a mene u Srbiji ustašom, što bi bila jedinstvena vašarska atrakcija u vašem gradu: Ante, četnik iz Splita, i Draža, ustaša iz Beograda. Privukli bismo više znatiželjnika nego „mali Pakistanac koji se bori sa anakondom“, koga se sećam sa nekog novogodišnjeg vašara kako ga najavljuju preko razglasa cirkuske šatre.

U Srbiji, kao što smo pričali nedavno, sada ima toliko ustaša da bi Marko Perković Tompson verovatno prodao pet Marakana, makar ako je suditi po etike-

tiranju kojim Vučićeve pristaše opisuju nas koji nismo njegove pristaše, već smo prema njihovom kriterijumu – ustaše.

Pristaše nas, dakle, zovu ustaše, kao što tebi, Tomiću, dok ideš na splitsku pijacu da pazariš srdele za ručak, neki dilber iz Torcide dobaci – gdje si četniče!

Došla su tako neka vremena kada časni Hrvati postaju četnici, a časni Srbi postaju ustaše, što verovatno remeti koncept originalnim četnicima i originalnim ustašama, a Ante Pavelić i Draža Mihailović se okreću u grobu. S tim što, ko što znaš, Draža grob i nema, pa i ne može da se okreće u grobu, što mu je olakšavajuća okolnost.

Zabavilo me je što je odmah posle onog splitskog divljanja ustašoidnih primeraka splitske Torcide, neki Splici domorodac objasnio da on jeste za to da se igra srpski folklor u Splitu, ali nikako da se srpski folklor igra u studenom, što će reći u novembru, jer, zaboga, u studenom se Hrvati sećaju Vukovara, grada koji su, valjda, temeljno razjebala srpska kulturno-umetnička društva i folklorne grupe u narodnim nošnjama, pa svakog Hrvata iritira kad neko baš u studenom zaigra splot narodnih kola iz mačevanskog kraja u Splitu. Ili napravi izložbu fotografija i slika u Vukovaru, koje je slikao Srbin, jer poznato je da su Vukovar skrљavali akademski slikari i neakademijski fotografi.

Tako ćemo, moj Tomiću, doći do toga da će neki meštanin Daruvara u aprilu,

vašem travnju, prekinuti pesničko veće mlade Srpkinja iz Zaječara pred osam penzionera, jer, zaboga, travanj je mesec kada se Hrvati sećaju...

– Ček, ček – počeaće se po glavi, jer je možda glupo da pominje 10. travanj, kog se neki Hrvati sećaju sa setom, pa će izmisliti, na primer, da je u travnju rođena Severina, a svi Hrvati u travnju se sećaju da je baš tad Seve ugledala ovaj čarobni svet. Mada, i ti si, Tomiću, rođen u travnju, iako sumnjam da se od Torcide i sličnih pojava iko toga priseća u aprilu.

– Nek recituju Srbi u svibnju, neće im u tom mjesecu niko ništa – kazaće na kraju.

Ali u svibnju, lepom srpskom maju, naravno, neće moći da se održi koncert Kamernog trija iz Lazarevca u zagrebačkoj Dubravi, jer, zaboga, gde baš u mesecu Blajburga da Srbi sviraju violončela po Hrvatskoj. Setiće se toga, jašta, predsjednik lokalnog šahovskog kluba dragovoljaca Zagrebačke županije.

Sve ti je, moj Ante, kao što znaš, jedan neviđeni kretenizam. I sâm sam svedočio, i to uživo, da su navijači podnošljiva skupina, sve dok ih se ne skupi više od trojice na jednom mestu. I dok ne počnu da im na pamet padaju ideje. Ideje su dobra stvar samo kod kreativaca, kod svih ostalih manje kreativnih su najava nekog pićavja.

Isto je i sa nacionalistima – čim ih se skupi više od troje koji su popili više od tri piva, proradi im centar za patriotizam, ugrađen negde između potiljka i

zadnjice, pre će biti bliže ovom drugom organu.

Uvek sam znatiželjan bio šta radi tip koji je prekinuo folklorno veće srpskog kulturno-umetničkog društva u Splitu kada se vrati kući i supruga ga pita: „Gdje si do sada?“

– **Čuj, učinio sam herojski čin.** Rasturio sam tajno četničko leglo, neće oni meni rovariti po Splitu – pohvaliće se ženi, koja će sutra gledati vesti HRT-a i krstiti se što je njen dragi sa desnicom uzdignutom u zraku proterao klinge u narodnim nošnjama koji su se 18 sati truckali u autobusima od Novog Sada do Splita da bi igrali užičko kolo na Danima srpske kulture.

– Koja si ti budala, moj Stipe? – reći će mu supruga, jer Stipe je još prošle godine tražio vezu da nađe karte za jedan od pet rasprodatih koncerata Prijavičke u Areni Zagreb, a sad po Splitu ganja slatke male gimnazijalce iz Novog Sada samo zato što duskaju kolce.

Zato, Tomiću, hajde da organizujemo više to naše književno veće u Splitu, željan sam da po portalima vidim naslov: „Torcida prekinula književno veće jednog četnika iz Splita i jednog ustaše iz Beograda“. Ili: „Torcida proterala ustašu iz Splita u Beograd zajedno sa jednim lokalnim piscem, četnikom! A onda su ih iz Beograda proterali u Split, jer su ustaše, s tim što su četnika Antu Tomića poštedeli“. **N**

DO BRISELA I LONDONA PREKO SEČNJA

Konsenzus ili jedinstvo?

Nijansira se režimski narativ oko EU. Dok Ana Brnabić u Briselu optužuje studente i opoziciju da nisu „proevropski“ – da napadaju Vučića da je „izdajnik“ zbog aranžmana sa EU, uključujući i Briselski sporazum za Kosovo, ministar spoljnih poslova Marko Đurić insistira na tome da „ne smemo da dozvolimo da neke zemlje pre nas uđu u EU, jer znamo da nam one često nisu prijateljski nastrojene“

Oni koji je ne vole, rekli bi cinično da predsednica Narodne skupštine Srbije Ana Brnabić koristi ograničen fond reči na srpskom jeziku, da je deo njih standardni repertoar uvreda na račun Vučićevih protivnika, a da su česti lapsusi u stvari novokovanice. To može da kaže neko ko potcenjuje Anu Brnabić. Za ono što mu treba, nju je Vučić prepoznao i selektovao nepogrešivim političkim instinktom. Svojim zalaganjem Ana je potvrdila ispravnost Vučićevog kastinga. U njene talente spada i polivalentnost koju bi neko protumačio i kao licemerje.

Na tribinama u inostranstvu, na engleskom jeziku, Brnabić ima znatno širi fond reči i ume da kaže i ono što se ne da čuti u Srbiji. Poznaje Ana odlično novogovor briselske birokratije. Na primer reč – inkluzivnost, koju ćete teško čuti od pravog radikala-zavetnika i naprednjačkog lojaliste. Dakle, ovog novembra u Briselu na Forumu „Zaokruživanje Unije i jačanje budućnosti“, predsednica srpske Skupštine bila je jasna: „Potreban nam je nacionalni konsenzus oko EU.“

Upotrebila je Ana Brnabić reč koju ni ona ni njen šef Vučić, niti iko iz vlasti koristi u domaćoj politici. Da, pogodili ste, to je reč – konsenzus. Umesto te reči, Ana i njeni kad se obraćaju svojim pristasaма koriste „jedinstvo“. Što je eufemizam za monolitnost pod autokratskom vlašću. Ko nije za „jedinstvo“, on je antisistemski. On je unutrašnji neprijatelj, izdajnik, ustaša, hamasovac, anarhista itd. To će se u Briselu reći drugačije, civilizovano – da oni koji protestuju

Piše Zoran Panović
programski
direktor
Demostata

protiv Vučića u Srbiji većinski nisu za EU, a da će Vučić sve dok je na vlasti biti za EU. Faktički, nemoguće je da na vlast u Srbiji umesto njega dođu oni koji su za EU.

U modernoj srpskoj političkoj istoriji postoje samo dva partijska projekta – JUL (Jugoslovenska levica) i Srpska napredna stranka. S tom razlikom što je SNS imala i ima uporište u društvu za razliku od JUL-a koji je u odnosu na SPS bio parazitska organizacija. JUL je doprineo urušavanju socijalista, dok je Vučić nakon što je zacelio radikalski raskol napravio održiv model radikala za ovo vreme. Inkluzivan i prema kadrovima „bivšeg režima“.

To što je SNS imala elemente projektno organizacije ne znači da je neko (kolektivni Zapad) doveo SNS na vlast mimo volje građana Srbije. Nije napred-

U modernoj srpskoj političkoj istoriji postoje samo dva partijska projekta – JUL (Jugoslovenska levica) i Srpska napredna stranka. S tom razlikom što je SNS imala i ima uporište u društvu za razliku od JUL-a koji je u odnosu na SPS bio parazitska organizacija

njake osnovao Boris Tadić, ali mu je odgovarala demontaža velike i antisistem-ske Šešeljeve radikalne partije, odnosno SNS mu je obezbeđivala dvotrećinski, obratite pažnju na reč – konsenzus – za EU a ne „jedinstvo“.

Zapad jeste projektno pomagao SNS zato što je u Nikoliću i Vučiću prepoznao potencijal za održivu alternativu koja između ostalog može „otkočiti“ neke stvari, a svi znamo koje, gde su Koštunica i Tadić zakočili. To je ona fama (ne bez osnova) da desničari (ne do kraja i Koštunica) mogu lakše zbog tobožnje uverljivosti na „nacionalnim temama“ preveslati narod i sprovesti lakše nepopularne poteze. S naznakom da Vučić zahvaljujući bivšem režimu nije morao da se mrcvari sa Haškim tribunalom.

Idealno-tipska projekcija neposredno pred dolazak SNS na vlast zasnivala se na političkom sistemu Srbije sa dve velike partije desnog (SNS) i levog (DS) centra i nekoliko takozvanih kontrolnih partija (SPS, G17 Plus, DSS, LDP...), sa kojima bi neka od te dve velike partije pravila koaliciju. Ostavljena je bila mogućnost i za „svadbu slonova“ – veliku koaliciju DS i SNS ako situacija to zahteva. Bilo je najbitnije da su dve velike partije obezbeđivale dvotrećinski konsenzus za EU. Ali svi koji su gledali bilo koji film iz franšize „Park iz doba jure“ znaju na šta može da izađe kad se igraš sa DNK. Ovoga puta političkim DNK.

Eh, taj konsenzus. Pa, ne reče Ana u Briselu kako ga je bilo onomad, kad ti nisi bila u naprednjacima, a sada ga nema kad si ti tu kao proevropski kadar? Sa ubrzanim procesom rešešeljiza-

cije Srbije i partije, i Ane, sa putinizacijom medijskog prostora uz istovremeno antizapadni narativ, čak na momente sa elementima reaktivne histerije (resantiman devedesetih), SNS nije mogla da zadrži svoju izvornu evropsku agendu, dok je u opoziciji nestala velika proevropska partija koja bi Briselu mogla da se predstavi kao realna alternativa Vučićevoj reakcionarnoj opciji.

Da je Srbija održala evropski konsenzus, onda ne bismo imali ovakvu Srbiju čija je metafora šatorsko naselje između Skupštine i Predsedništva Srbije koje je za Vučića simbol slobode i otpora Srbije – „galsko selo“ u zemlji koja za razliku od Asterikovih Gala nema čarobni napitak. Takozvani Čacilend može svašta da bude, ali ne može i naftna bušotina.

Ana Brnabić je delimično u pravu kad u Briselu kaže da „Srbija nema nešto što su Slovenija i Mađarska imale, a to je nacionalni konsenzus da želimo da budemo u EU“. Imala je to Srbija dok je SNS bila zaista za EU. A sad je tačno da nema taj konsenzus. Pa i šefica Evropske ko-

Kad se setimo da je zagrebački „Globus“ intervju sa Vučićem 2014. reklamirao sa naslovnom stranom na kojoj je pisalo: „Stvaram novu Srbiju, trebaće mi pomoć Hrvata“

misije Ursula fon der Lajen prilikom poslednje posete Beogradu kaže da je pravo vreme da Srbija krene ka EU. Što znači da nije išla, da je krenula pa stala, stajala u mestu ili čak nazadovala.

Ana Brnabić pojašnjava da taj nacionalni konsenzus za EU u Srbiji mora da bude „istinski“ i da to treba da bude cilj bez obzira ko je na vlasti. Pa dve trećine partija su programski za EU, što znači da podsvesno Brnabić naglašava da to nije „istinski“, najpre valjda kod SNS kao najveće partije, a ono „bez obzira ko je na vlasti“, valjda podrazumeva i mogućnost da SNS nije na vlasti, što za jednu partiju revolucionarnog karaktera koja mora da pobedi svuda i na svim nivoima, teško da je zamisliva opcija.

Naprednjaci, kako kaže Vučić, Srbi-

ju (znači vlast) ne daju nikome. Tek ne na tacni. Poruke tog tipa s jakom intonacijom uputio je Vučić pre neki dan sa predizbornog skupa u selu Jaša Tomić u opštini Sečanj. Vučić je odatle ukazao da se otkrilo da se dosta ljudi iz Hrvatske uključilo u pokušaj rušenja Srbije, pa bi faktički onaj konsenzus o kome Brnabić govori u Briselu trebalo da se pravi sa onima koji sa Hrvatima, odnosno ustašama, ruše Srbiju.

Eh, kad se setimo da je zagrebački „Globus“ intervju sa Vučićem 2014. reklamirao sa naslovnom stranom na kojoj je pisalo: „Stvaram novu Srbiju, trebaće mi pomoć Hrvata“.

Zamislite, Vučić u Jaši Tomiću nije pomenuo „konsenzus“ o kome Ana Brnabić govori jer to verovatno ne bi bila motivaciona poruka za okupljene građane. Istraživanja „Demostata“ pokazuju u kontinuitetu da je velika većina članova SNS proputinovski orijentisana (i pro-trampovski, ali ako se Tramp dogovara s Putinom), što ne znači da većina njih ne bi prihvatila i EU kurs ako bi Vučić to zaista hteo. Bitno je da im to kaže autori-

tarno. Da ih utera u konsenzus o kome govori Ana Brnabić. Ali onda nema ovakvog „jedinstva“. I dalje važi dilema – koga više Vučić zamajava – proruskim ili proevropskom javnošću?

Ovi iz Hrvatske su imali u rušenju Srbije pomoć još iz nekoliko zemalja, ali Vučić nije precizirao kojih. Izgleda da je slovo spalo na hrvatska pleća i neku novu „neprincipijelnu“ koaliciju, kako je davno Vasil Tupurkovski nazvao savez nekih entiteta jugoslovenske (kon)federacije protiv Miloševićeve Srbije. Sad bi toj „koaliciji“ bila pridodata i još poneka balkanska država koja nije bila u Jugoslaviji.

Da postoji konsenzus (istinski) za EU, to bi značilo da Srbija ima i slobodne, demokratske, izbore. Kao što imaju te zemlje koje rovale protiv Srbije.

Nijansiraju se režimski narativ oko EU. Dok Ana Brnabić u Briselu optužuje studente i opoziciju da nisu „proevropski“ – da napadaju Vučića da je „izdajnik“ zbog aranžmana sa EU, uključujući i Briselski sporazum za Kosovo, ministar spoljnih poslova Marko Đurić insistira na tome da „ne smemo da dozvolimo da neke zemlje pre nas uđu u EU, jer znamo da nam one često nisu prijateljski nastrojene“. Đurić izgleda shvata da ni nacionalizam ni nacionalni interesi nisu konkurentni ako nisu u EU. Uglavnom, one zemlje koje ruše Srbiju u „obojenoj revoluciji“ izgleda da nisu SAD, Velika Britanija, Nemačka i Francuska. To se da zaključiti iz izjava i aktivnosti Vučića i njegovih potčinjenih.

Davno, kad je Vučić još bio prvi potpredsednik vlade i kad se „obojena revolucija“ nije ni nazirala, kao uostalom ni ponovno okupljanje Oasisa, sedeo sam sa jednim prijateljem koji dugo živi u Engleskoj, na petom spratu „Tate Modern“ galerije u Londonu, i gledali smo na Siti (poslovni centar) i Katedralu Svetog Pavla. I pita me prijatelj pokazujući širokim zamahom ruke panoramu Londona: Znaš li zbog čega sve ovo što vidiš postoji? Što?, reko. Pa da bi radilo protiv Srba kroz istoriju, od Berlinskog kongresa do danas.

Naravno, bila je to cinična reakcija na uvreženo mišljenje u Srbiji, od kafanskog do akademskog, da nas Englezi uvek sapliću. Koliko su samo prorežimski mediji u Srbiji upirali prste u Engleze i u poslednjih godinu dana velike dru-

Da je Srbija održala evropski konsenzus, onda ne bismo imali ovakvu Srbiju čija je metafora šatorsko naselje između Skupštine i Predsedništva Srbije koje je za Vučića simbol slobode i otpora Srbije - „galsko selo“ u zemlji Gala nema čarobni napitak. Takozvani Čacilend može svašta da bude, ali ne može i naftna bušotina

štveno-političke krize.

Kad ono, predsednik Vučić sastao se pre neki dan sa savetnikom za nacionalnu bezbednost premijera Ujedinjenog Kraljevstva Džonatanom Paelom, i naglasio da je usaglašeno da je očuvanje mira i stabilnosti od ključnog značaja. Da je razgovor bio dobar, da su se razmenila mišljenja o unapređenju naših bilateralnih odnosa, situaciji u Regionu i aktuelnim geopolitičkim okolnostima.

Ni reči o „obojenoj revoluciji“. Da li je bila, da li je okončana.

Koji dan kasnije na regionalnoj poslovnoj konferenciji Ujedinjenog Kraljevstva i Zapadnog Balkana „Building Futures“ u Beogradu Vučić poručuje: „Mogućnosti saradnje sa Velikom Britanijom su velike.“ Trgovinska komesarka za Evropu Ujedinjenog Kraljevstva Keri Morgan rekla je na istom skupu da će saradnja između Velike Britanije, Evropske unije, Srbije i šireg regiona Zapadnog Balkana omogućiti energetska sigurnost u celom regionu, kao i otvaranje novih radnih mesta. Pre toga, ambasador Velike Britanije Edvard Ferguson rekao je da su ta zemlja i njene kompanije spremne da pomogne Srbiji u ovom izazovnom peri-

odu, kao i da „nisu došli praznih ruku“.

Istraživač „Demostata“ Milomir Mandić, ukazuje upoređujući, da Plan rasta EU za Zapadni Balkan iznosi šest milijardi evra, od toga je predviđeno za Srbiju oko 1,6 milijardi evra, a od toga 450 miliona bespovratnih grantova i oko 1,13 milijardi evra povoljnih kredita. Dok je ove nedelje ambasador Velike Britanije Ferguson najavio pet milijardi funti dostupnih za Srbiju što je, kako kaže Ferguson, „veoma velika svota novca“, i naveo da to znači da „London može da pomogne finansiranje transformativnih projekata poput izgradnje puteva i obnovljive energije“. Ukupan britanski iznos predviđen za Zapadni Balkan je preko 20 milijardi funti dostupnih sredstava za finansiranje rasta: „Naime radi se o kreditnim sredstvima po povoljnim kamatnim stopama. Iznos britanskih povoljnih kreditnih sredstava je gotovo pet puta veći od kreditnih sredstava koje Srbiji nudi Plan rasta EU“, zaključuje Mandić.

Ali, da li će sve biti baš tako? U prosperitetu. Istinski patrijarh Vučićeve Srbije – Vojislav Šešelj u jednom TV nastupu baš ovih dana Vučićeve želi sa Britancima, istakao je da Tramp želi da izbegne učestće SAD u novom evropskom ratu i da će u slučaju ruskog udara, prva stradati Velika Britanija. Šešelj smatra da je Britanija vojno najslabija. Gotovo da nemaju kopnenu vojsku. Svi su se našli na istorijskom bespuću, a to će se završiti propašću Evrope, smatra lider radikala. On pojašnjava da za propast Evrope tajno navija i Amerika. Ona misli da će moći da ulaže svoj kapital u obnovu Evrope. Evropa će od novog rata doživeti farsu koja će pokopati sve njene ekonomske, političke i kulturne ambicije. Izjava novog francuskog generalnog sekretara za odbranu, generala Fabijena Mandona, da

Francuska mora da bude spremna na „patnju“ i moguće „gubitke svoje dece“ u potencijalnom sukobu sa Rusijom, izazvala je oštre reakcije vodećih političkih stranaka širom zemlje, piše briselski „Politiko“, ali potvrđuje Šešeljeve reči.

E sad, kome više verovati – Vučiću i Britancima, ili Šešelju i francuskom generalu. Jedno isključuje drugo što se i budućnosti Srbije tiče. Sem u Vučićevim medijima i njegovom sistemu uzajamno funkcionalnih paradoksa, koji opet radi punom parom. I umesto Brnabićkinog priželjkivanog društvenog konsenzusa generiše za Vučića funkcionalnu konfuziju u javnom mnjenju.

Vučićevog optimizma sličnog ovom sada povodom Britanaca bilo je i oktobra 2014. Pred punim amfiteatrom Londonske škole ekonomije, kao tadašnji premijer Srbije Vučić je održao govor na temu „Pogled u budućnost – Srbija i Zapadni Balkan u Evropskoj uniji“. To je bilo pre „Bregzita“. Vučić je prvo na početku podsetio studente kako je radio u gvozdarskoj prodavnici u Londonu kod jednog Indijca za dve funte na dan. Istakao je da moramo ponovo da izgradimo Region kao mesto u kome vlada sloboda i napreduje otvoreno društvo. I da, rekao je da niko nije nedodirljiv i da se niko neće bogatiti na račun države. I „nije istina da nemamo jasan pravac u spoljnoj politici. Držimo se strateškog cilja, a to je članstvo u Evropskoj uniji“, rekao je tada Vučić.

Među prisutnima su bili Tim Džuda, dopisnik londonskog „Economista“ (koji je pozitivno ocenio nastup), a u prvom redu je viđen Veton Suroi, kosovski političar. Vučić se tih dana sastao i sa tadašnjim britanskim ministrom spoljnih poslova Filipom Hamondom i gradonačelnikom Londona Borisom Džonsonom. Dve godine kasnije Vučić je govorio u Beogradu na promociji Džonsonove knjige o Čerčilu (Džonson ipak nije bio prisutan). Uglavnom, bio je to optimizam ne manji od sadašnjih izjava Vučića i britanskih partnera.

Kad smo već kod Engleza, u romana Luisa Kerola „Alisa u zemlji čuda“ – klasiku žanra literarnog apsurda (ali i knjige za decu), Alisa upadne u zečju rupu i kroz nju stigne u svet u kome je sasvim normalno da se smanjiš, porasteš, kao i da srećeš likove poput Ludog Šeširdžije, Kraljice Srca, vojnika-karata, Belog Zeca itd. U nastavku njenih avantura u romanu „Alisa sa one strane ogledala“, Alisa prolazi kroz ogledalo u Svet iza ogledala koji je jedna velika šahovska tabla. Sigurno komplikovanja danas nego kad se šahista Vučić obraćao studentima u Londonu. **N**

ECONOMIC MINDS

Koliko nas zaista koštaju loša zapošljavanja i zašto su podaci važniji od utiska

U HR svetu često se kaže da je „zaposliti pogrešnu osobu skuplje nego ne zaposliti nikoga“.

Globalna istraživanja potvrđuju tu tvrdnju. Pogrešno zapošljavanje može kompaniju da košta i do 30% godišnje plate kandidata. Kada se saberu vreme, obuka, smanjena produktivnost i demotivacija tima, cifre postaju zabrinjavajuće.

U zemljama poput Srbije, gde je tržište rada manje i fleksibilnost niža, ove greške imaju i širi ekonomski efekat. Kompanije gube mesece dok novi zaposleni dostigne očekivani nivo, a troškovi se gomilaju „nevidljivo“, kroz propuštene prilike i iscrpljene timove.

Ipak, ono što me kroz praksu najviše brine nije sama greška, već obrazac ponavljanja.

PISE SANJA JEVDENIJEVIĆ
OSNIVAČICA HR XCEL

Zapošljavanje se i dalje u mnogim firmama svodi na intuiciju, a ne na podatke. Intuicija je važna, ali bez objektivnih alata rizik postaje previsok.

Zato verujem da je budućnost HR-a u povezivanju ljudskog uvida i digitalne preciznosti.

Upravo tu vidim vrednost partnerstva koje smo u HR Xcelu ostvarili sa belgijskom platformom Thalentio® – sistemom koji koristi psihometrijske procene i AI analitiku da pomogne menadžerima da sagledaju potencijal kandidata objektivno i pravedno. Takvi alati ne zamenjuju razgovor, ali ga čine smislenijim. Pokazuju ne samo šta kandidat zna, već i kako razmišlja, kom timu bi najviše doprineo, gde ima prostora za razvoj. To su informacije koje mogu da spasu kompaniju od pogrešne odluke i od nepotrebnih troškova. Za bolje sagledavanje kandidata rešenja su i predlozi pitanja za kandidate na osnovu profila koji kompanija traži i onoga što profil kandidata zaista i poseduje, što ova platforma i omogućava.

Kada HR odluke postanu preciznije, dobija cela ekonomija.

Manje promašaja u zapošljavanju znači veću produktivnost, stabilnije timove i bolje radno okruženje.

Digitalni alati nisu tu da umanje ljudskost procesa, već da je podrže, da daju menadžerima sigurnost, a kandidatima fer šansu.

U vremenu kada svaka odluka ima cenu, ulaganje u pametniji HR postaje jedno od najisplativijih.

Topla cirkulacija protiv hladnih činjenica

Ako licenca izostane, ili ako Rusi odbiju da prodaju kompaniju, Srbiji preostaje „plan B“ – postavljanje „svoje uprave“

Piše Milica Rilak

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić izašao je pred javnost sa ponudom koja liči na pokušaj kupovine vremena u utakmici koja je odavno ušla u sudijsku nadoknadu. Vučićev predlog američkoj Kancelariji za kontrolu strane imovine (OFAC) da produži licencu za rad Rafinerije na još 50 dana, kako bi se ruskom većinskom vlasniku omogućilo da proda svoj udeo, dolazi u trenutku kada su svi alarmi već upaljeni.

Ipak, iza pozivanja na „ličnu reč“ datu Amerikancima, ostaje da lebdi jedno hladno i neprijatno pitanje: šta se čekalo skoro godinu dana, od kraja decembra 2024. kada je postalo jasno da se obruč steže, pa sve do 9. oktobra 2025. kada su sankcije i formalno stupile na snagu, da bi se tek sada, četiri dana pre isteka poslednjeg roka, tražio izlaz?

Ubrzo pošto je predsednik građanima obelodanio svoj predlog koji je Vlada „jednoglasno usvojila iako su neki ministri bili za nacionalizaciju ruskog uдела“, stigle su dve vesti. NIS je potvrdio da, usled nedostatka sirove nafte, počinje pripreme za obustavu rada, uvodeći postrojenja u famoznu „toplu cirkulaciju“ – stanje tehničkog minimuma koje Rafineriju održava u životu, ali ne proizvodi ni litar goriva. Gotovo istovremeno, NBS je saopštila da će, ukoliko NIS ne dobije licencu, prekinuti platni promet sa tom kompanijom radi zaštite stabilnosti finansijskog sistema.

Vučić je obelodanio da je Vlada Srbije usvojila njegov predlog da se ruskom partneru, Gaspromnjeftu, ostavi rok od 50 dana da finalizuje prodaju svog udela od 56,15 odsto. „To je skoro stotinu dana, da se pronađe novi investitor“, rekao je Vučić, računajući i to da je u utorak proteklo 47 dana otkada se

prema NIS-u sprovode sankcije SAD a u zemlju, kako ponavljaju državni zvaničnici, „nije ušla ni kap nafte“. Ukoliko, međutim, i taj rok istekne, Srbija je spremna na oštar potez.

„Posle 50 dana, ukoliko ne dođe do stvaranja kupoprodajnog ugovora, mi nemamo izbora... uvešćemo svoju upravu i onda ćemo da ponudimo najvišu moguću cenu i da platimo najvišu moguću cenu ruskim prijateljima“, najavio je predsednik.

Ova strategija, međutim, ima svoju predistoriju. Vučić je tokom obraćanja naveo da je Srbija 2022. godine (kada je počeo rat u Ukrajini) i čak tri puta tokom 2025. godine – u februaru, maju i septembru – imala zakonsko pravo preče kupovine akcija NIS-a, u trenucima kada je ruski vlasnik vršio interne vlasničke transformacije pokušavajući da se prilagodi sankcijama.

„Nijednom to nismo uradili, pustili smo Rusima da prodaju Rusima“, rekao je Vučić, pravdajući to željom da se pokaže fer odnos i poštovanje prema partneru, uz opasku da Srbija sankcije uvedene Rusiji ne smatra pravičnim. Ipak, postavlja se pitanje da li je ta vrsta lojalnosti bila racionalna državna politika ili kockanje sa energetskom bezbednošću, s obzirom na to da je manevarski prostor bio otvoren mesecima pre nego što je 9. oktobra OFAC spustio rampu. Sada, kada je Rafinerija pred zaustavljanjem a „američki partneri“ se spremaju na produženi vikend za Dan zahvalnosti, Srbija traži razumevanje u poslednjoj sekundi.

Nada da ovih dodatnih 50 dana mogu da donesu promenu leži u informacijama o potencijalnom kupcu. Iako ga Vučić nije direktno imenovao, pominjanje „prijatelja iz Emirata“ za domaće pozna-

vaoce prilika jasno ukazuje na Nacionalnu naftnu kompaniju Abu Dabija (ADNOC). Prema saznanjima novinara i saradnika Velikih priča Miše Brkića objavljenim na našem portalu, šejk Muhammed bin Zajed el Nahjan lično se uključio u proces na molbu srpske strane. Problem je, kao i uvek, u novcu. Ruska procena vrednosti NIS-a bila je navodno tri puta veća od onoga što je ADNOC bio spreman da plati. Tih 50 dana, dakle, možda nisu samo „odokativan“ rok već vreme potrebno da se premosti ta razlika i da se transakcija, koja je jedini elegantan izlaz za sve strane, privede kraju. Ali i tu postoji „kvaka 22“. Nedavna odluka OFAC-a u slučaju prodaje „Lukoila“ nalaže da novac od prodaje ruske imovine mora ići na blokiran račun dok traju sankcije. Da li će Gaspromnjeft pristati da proda kompaniju u koju je uloženo četiri milijarde evra za novac koji ne može da koristi?

Dok se u diplomatskim kuloarima pregovara, realnost na terenu može da postane poprilično sumorna. Termin „topla cirkulacija“, koji je predsednik slikovito preveo kao „tihi hod“, zapravo znači da Rafinerija ne radi ono najvažnije – ne prerađuje naftu. Zalihe u samom NIS-u, prema Vučićevim rečima, iznose 55.000 tona dizela i 15.000 tona benzina. To su količine koje, kako je rekao, mogu da „izguraju“ do kraja decembra, ali samo za maloprodajnu mrežu NIS-a. Međutim, NIS je glavni snabdevač srpskog tržišta. Zato država planira da aktivira svoje robne rezerve, koje su, kako tvrdi predsednik, na istorijskom maksimumu – 184.000 tona evrodizela i oko 20.000 tona benzina. „Tri ili četiri puta više nego što su rezerve NIS-a“, naglasio je Vučić.

Plan za vanredne okolnosti podra-

zumeva preusmeravanje tih rezervi ka drugim igračima na tržištu – OMV-u, MOL-u, EKO-u (Hellenic Petroleum) – kako bi se obezbedilo snabdevanje manjih pumpi i sprečile nestašice. Pa sve i da se zanemare svi potencijalni logistički problemi oko snabdevanja, tu je i pitanje cene. Uvoz gotovih derivata je skuplji od prerade sirove nafte, što neminovno vrši pritisak na inflaciju. Narodna banka Srbije je u svojoj analizi već projektovala da bi u „alternativnom scenariju“ za 2026. godinu (čitaj: bez funkcionalnog NIS-a) inflacija mogla biti viša za 0,6 procentnih poena, dok bi privredni rast bio umanjen za pola procenta.

Najdramatičniji aspekt ove krize, međutim, nije u rezervoarima, već u bankama. Saopštenje NBS, koje dolazi kao direktna posledica Vučićeve najave, zapravo je preventivni udar. Centralna banka ne sme da dozvoli da „toksičnost“ sankcionisanog entiteta kontaminira ceo bankarski sistem Srbije. „Čim im bude jasno da nismo dobili operativnu licencu, dakle od ponedeljka sledećeg, naše banke sasvim izvesno neće raditi sa NIS-om“, rekao je Vučić posle obraćanja, odgovarajući na pitanja novinara. Prekid platnog prometa znači da NIS ne može da plaća dobavljače, ne može da naplaćuje potraživanja i ne može da isplaćuje plate za 13.500 radnika. Sekundarne sankcije znače da bi svaka banka koja bi se usudila da procesira transakciju NIS-a rizikovala sop-

Nada da ovih dodatnih 50 dana mogu da donesu promenu leži u informacijama o potencijalnom kupcu. Iako ga Vučić nije direktno imenovao, pominjanje „prijatelja iz Emirata“ za domaće poznavaoce prilika jasno ukazuje na Nacionalnu naftnu kompaniju Abu Dabija (ADNOC)

stveno isključenje iz međunarodnog SWIFT sistema i gubitak korespondentskih odnosa sa inostranstvom. „To znači potpuni izlazak dolara, prestanak funkcionisanja i izdavanja kreditnih kartica“, upozorio je Vučić.

U tom svetlu, Vučićeva ponuda Amerikancima – licenca na 50 dana uz njegovu „ličnu reč“ kao garanciju – deluje kao potez nekoga koji je svestan da institucionalni mehanizmi više ne funkcionišu. Pozivajući se na činjenicu da su SAD dozvolile Mađarskoj da sankcionisane ruske banke finansiraju nastavak izgradnje nuklearke Pakš 2, Vučić pokušava da igra na kartu fer odnosa, ali pitanje je da li će naći partnera za takav ples. Njegova procena je, ipak, da su šanse za uspeh njegove ponude 50 prema 50, što zvuči optimistično s obzirom na to da je američka administracija imala mesece da pošalje signale, a ti signali su bili – potpuni izlazak ruskog kapitala iz NIS-a ili sankcije.

Ako licenca izostane, ili ako Rusi od-

biju da prodaju kompaniju, Srbiji preostaje „plan B“ – postavljanje „svoje uprave“. Pravni stručnjaci, poput advokata i nekadašnjeg ministra za ekonomske odnose sa inostranstvom Milana Parivodića, upozoravaju da domaće zakonodavstvo trenutno ne prepoznaje takav mehanizam na jasan način, za razliku od Nemačke ili Bugarske, koje su tim putem krenule pre naše zemlje. Parivodić je za Nedeljnik rekao da bi to bi zahtevalo hitno donošenje lex specialisa o sigurnosti kritične infrastrukture, kojim bi se suspendovala upravljačka prava „problematičnih“ akcionara i imenovao državni poverenik. Deo tog propisa bila bi i odredba da, ukoliko vlasnik strateški značajnog preduzeća potpadne pod sankcije, što je slučaj sa NIS-om, onda Vlada Srbije donosi odluku kojom konstatuje šta je problem i nalaže mere za njegovo rešavanje.

U utorak uveče, tik pred zatvaranje ovog broja Nedeljnika, predsednica parlamenta Ana Brnabić najavila je da će vlast u sredu da podnese amandman na Predlog zakona o budžetu koji otvara mogućnost da Srbija preuzme vlasništvo nad Naftnom industrijom Srbije (NIS).

„Mi ćemo sutra da završimo raspravu po listi. Sutra i prekosutra da pređemo amandmane i videćete da će, posle razgovora koje je Vučić imao sa raznim stranama, jedan od amandmana koji će biti podnet biti i onaj koji će predviđati okolnost da mi u jednom trenutku preuzmemo NIS“, rekla je ona. **N**

TREĆI SVETSKI MIR

Način na koji je upakovan plan Vitkof, ili plan u 28 tačaka, neodoljivo podseća na Minhensku konferenciju 1938. godine i dogovor Londona i Pariza sa Berlinom, uz posredovanje Italije, da se Sudetska oblast u Čehoslovačkoj pripoji nacističkoj Nemačkoj. Za razliku od pre 87 godina, danas postoji EU i u njoj su samo dva „Čemberlena“, jedan u Budimpešti, drugi u Bratislavi. U Berlinu, Parizu, Rimu, ali i Londonu, ne sede državnici kalibra Vinstona Čerčila, ali ni mesečari ili slabovidni kao što je bio Čemberlen

Piše Željko Pantelić, dopisnik Nedeljnika iz Rima

**U BRISELU, BERLINU
I PARIZU STRAHUJU
DA BI EVROPA MOGLA
DA BUDE DODATNO
MARGINALIZOVANA
DOGOVOROM TRAMPA I
PUTINA DA PODELE ARKTIK
I NJEGOVA PRIRODNA
BOGATSTVA, PARALELNIM
OKUPACIJAMA GRENLANDA
I DELA UKRAJINE I
UPOTREBOM CARINSKIH
RATOVA KAO SREDSTVA
NAMETANJA GEOPOLITIČKIH
REŠENJA**

„**N**alazimo se pred teškim izborom: da li da izgubimo dostojanstvo ili najvažnijeg saveznika“, najefektivnija rečenica ukrajinskog predsednika Volodimira Zelenskog posle objavljivanja „plana Vitkof“, zazvučala je poznato dobrim poznavateljima istorije.

Nema sumnje da se Zelenski inspirisao rečenicom koja se pripisuje Vinstonu Čerčilu. „Mogli ste da izaberete između sramote i rata, izabrali ste sramotu i imaćete rat“, odgovorio je Čerčil na trijumfalnu izjavu Nevila Čemberlena po povratku sa Minhenske konferencije: „Vraćam se iz Nemačke sa mirom za naše doba.“

Čerčil nije izgovorio tako efektan rečenicu kako mu se pripisuje, ali je napisao nešto veoma slično svom prijatelju lordu Mojnu: „Izgleda da smo blizu tužnog izbora između rata i sramote. Moj je osećaj da ćemo izabrati sramotu, a onda ćemo se naći u ratu u uslovima koji će biti još nepovoljniji nego što su danas.“

Način na koji je upakovan plan Vitkof, ili plan u 28 tačaka, neodoljivo podseća na Minhensku konferenciju 1938. godine i dogovor Londona i Pariza sa Berlinom, uz posredovanje Italije, da se Sudetska oblast u Čehoslovačkoj pripoji nacističkoj Nemačkoj.

Za razliku od pre 87 godina, danas postoji EU i u njoj su samo dva „Čemberlena“, jedan u Budimpešti, drugi u Bratislavi. U Berlinu, Parizu, Rimu, ali i Londonu, ne sede državni kalibra Vinstona Čerčila, ali ni mesečari ili slabovidni kao što je bio Čemberlen.

Evropa jeste slaba. Nema odvrćajuću vojnu moć kao SAD, nema ni američko oružje, logistiku i tehnološko-obaveštajnu strukturu koja omogućava Ukrajini da drži liniju fronta, ali je, barem se tako čini, svesna trenutka i počela je da radi na limitiranju štete i kupovini vremena da se naoruža i reformiše kako se više ne bi našla u poziciji u kojoj je sada.

ULOZI U IGRI

Američki predsednik Donald Tramp neće proslaviti Dan zahvalnosti sa još jednim mirom u njegovoj režiji. Plan za okončanje sukoba između Rusije i Ukrajine mora da bude modifikovan u pojedinim detaljima, a u detaljima se kriju zamke i uslovi oko kojih zainteresovane

strane ne mogu da se slože a ne vidi se ni put za postizanje kompromisa.

Ukrajinsko pitanje je mnogo kompleksnije i sa daleko većim međunarodnim posledicama – o čemu svedoči i iznenadni telefonski poziv kineskog predsednika Si Đinpinga Trampu – nego što je sukob između Izraela i Hamasa.

Predsednik Ukrajine Volodimir Zelenski jeste slab, ali ne toliko da bi mogao da prihvati kapitulaciju. S druge strane, ruski predsednik Vladimir Putin veruje da je toliko jak da može da pretenduje na sporazum tipa: sve ili ništa. Predsednik Tramp može da dozvoli Putinu da izađe kao neporažen iz rata, ali ne i da trijumfuje. Evropska unija na pitanju Ukrajine determiniše svoju kredibilnost kao geopolitički faktor kroz meru u kojoj će sporazum o završetku rata biti blizu ili daleko od kapitulacije Kijeva.

Rat u Ukrajini je spojen sa pitanjem Tajvana, odnosno to su dva najveća geopolitička čvora u odnosima planetarnih sila. Amerikanci žele da zatvore što pre evropski front kako bi mogli da se posvete u potpunosti Kini

U Vašingtonu je počela borba za Trampovu podršku na sledećim predsedničkim izborima između potpredsednika Džej Di Vensa i državnog sekretara Marka Rubija. U međuvremenu se i Kina pokrenula kako bi zauzela što bolju poziciju oko Tajvana koristeći pitanje Ukrajine.

Rat u Ukrajini je spojen sa pitanjem Tajvana, odnosno to su dva najveća geopolitička čvora u odnosima planetarnih sila. Amerikanci žele da zatvore što pre evropski front kako bi mogli da se posvete u potpunosti Kini. U Pekingu imaju interes da se rat u Ukrajini nastavi jer slabi i Zapad i Rusiju, ili da rešenje bude krajnje nepovoljno po Kijev, što bi otvorilo presedan za Tajvan, odnosno kinesku invaziju na Formozu.

Istovremeno, Kini nije u interesu da Rusija bude ni previše jaka, ali ni previše slaba. U prevodu: dovoljno jaka da se odupire Americi i Evropi, a dovoljno slaba da ne može da se odupre kineskoj penetraciji u centralnoj Aziji, Sibiru i na Arktiku i da se pomiri sa ulogom kineskog junior-partnera u novom geopolitičkom svetском poretku.

Rusija pokušava da iskoristi istorijsku

priliku da redefiniše odnose sa Amerikanima. Za Moskvu je Ukrajina instrument pokazivanja moći, ali i sredstvo za povratak za glavni sto sa Kinom i SAD gde bi bila tretirana kao ravnopravna.

(I)RELEVANTNOST EU

Evropska unija je izašla iz „geopolitičke kome“, ali još uvek traži svoju poziciju i put da izađe iz irelevantnosti u kojoj je čamila prethodnih godina. EU i njene članice su pokazale konkretno da su spremne da snose troškove odbrane Ukrajine, ali to nije dovoljno da bi se zaradio status geopolitičkog igrača.

Nemačka, Francuska i Italija moraju da budu spremne da u odsustvu konsenzusa unutar EU kreiraju, slikovito rečeno, različite geometrije ili tvrda jezgra koja bi vodila ka jačanju geopolitičke snage Unije.

Evropska unija je svedena na finansijera bez prava glasa sa obavezom da stabilizuje svoj komšiluk koji nije ona odredila. Plaćati bez mogućnosti da odlučuješ karakteristika je geopolitičke potčinjenosti. Postavlja se pitanje do koje mere su u Berlinu, Parizu, Rimu, ali i Londonu spremni na tu ponižavajuću ulogu.

U krajnjoj liniji ne radi se samo o nacionalnom ponosu ili interesima država članica, već o konstrukciji novih relacija u kojima bi EU i njene države bile potčinjene u ekonomsko-trgovinskim odnosima sa Amerikom, a određene u političko-vojnim relacijama sa Rusijom.

U Briselu, Berlinu i Parizu strahuju da bi Evropa mogla da bude dodatno marginalizovana dogovorom Trampa i Putina da podele Arktik i njegova prirodna bogatstva, paralelnim okupacijama Grenlanda i dela Ukrajine i upotrebom carinskih ratova kao sredstva nametanja geopolitičkih rešenja.

PORODIČNA DIPLOMATIJA

Donald Tramp, Stiv Vitkof i Džared Kušner su poslovni ljudi, neko bi rekao mešetari, u potrazi za dobrim i unosnim poslovima. Tramp je uveren da politika, pogotovo spoljna, funkcioniše na sličnim principima kao i poslovni svet, s tom razlikom da su biznismeni praktičniji i fleksibilniji od profesionalnih diplomata i funkcionera i samim tim pogodniji za postizanje kompromisa.

Rubio je morao da objašnjava svojim bivšim kolegama u Kongresu da je plan u 28 tačaka bio način da se primora Rusija da izađe na čistac sa svojim pozicijama kako bi Vašington mogao da odgovori i kreira preduslove za kompromis. Ruku na srce, više od realizacije plana da se Rusija istera na čistinu, izgleda kao spasavanje obraza u poslednjem momentu

Tramp i njegova svita koriste uobičajenu taktiku u poslovnom svetu da se kompromis između dve strane uvek bazira na popuštanju slabije, jer je na nju mnogo lakše, ali i efikasnije uticati. U konkretnom slučaju, slabija strana je Ukrajina. Problem je što u politici, pogotovo kada su u pitanju nacionalni interesi i sentimente, ne važe ni pravila ni logika poslovnog sveta.

Novina je da je ruska strana počela da koristi porodično-poslovne resurse u vođenju senzibilnih diplomatskih akcija. Kiril Dmitrijev, uslovno rečeno, glavni pregovarač Kremlja, muž je Natalije Popove, bliske prijateljice i poslovne partnerke ćerke predsednika Putina, Katarine Tihonove.

Kiril Dmitrijev je rođen i odrastao u Kijevu, pre nego što se preselio u SAD gde je diplomirao na Stanfordu i Harvardu, međutim izbegava na sve načine da kaže da je rođen u Ukrajini ili da ima veze sa Ukrajinom, pozivajući se na Sovjetski Savez koji je još uvek bio na nogama kada se otisnuo na drugu stranu Atlantika.

Dmitrijev zvanično nije bio deo ruske obaveštajne službe, kao većina Putinovih ljudi od najvećeg poverenja, ali je zato radio za Goldman Saks i Mekinzi. Dmitrijev je u užem Putinovom okruženju po familijarno-prijateljskoj liniji – njegova supruga radi za jednu od Putinovih ćerki.

Dmitrijev je već obavljao tajne i veoma poverljive zadatke za Putina, poput sastanka sa Trampovim emisarom Erikom Prinsom u Ujedinjenim Arapskim Emiratima pod pokroviteljstvom princa Zajeda el Nahjana.

Kremlju je bio potreban profil kao što je Dmitrijev jer su sa Trampove strane dolazili ljudi koji nemaju veze sa diplomatskim poslom, kodom i etiketom, od prijatelja Vitkova do zeta Kušnera. Dmitrijev, osim što je čovek od maksimalnog poverenja, pripada istom svetu poslovnih ljudi

kao Kušner i Vitkof.

Tako smo došli do svojevrsnog paradoksa, da dve države sa najmoćnijim i najrazgranatijim diplomatskim aparatom, uz kineski, na međusobne senzibilne pregovore šalju ljude bez iskustva iz biznis ambijenta. Diplomacija ima svoja pravila, tradiciju, traži potkovanost, veliko i široko znanje, kulturu i informisanost.

Nije čudo što je nakon neuspelog pokušaja Lavrova i Rubija da organizuju sastanak Putina i Trampa u Budimpešti, na površinu ponovo isplivao dvojac Vitkof-Kušner i tako je umesto plana za primirje i privremeno rešenje rusko-ukrajinske krize kreiran predlog sporazuma koji više liči na kapitulaciju Ukrajine nego na mirnovni sporazum.

SLABE TAČKE KIJEVA

Korupcionaška afera koja je pogodila najbliže okruženje predsednika Volodimira Zelenskog, gubici na ratištu i povlačenja

sa nekoliko strateških tačaka ukrajinskih vojnika, kao i pad popularnosti ukrajinskog lidera, faktori su na koje se igra kako bi on popustio i pristao na američko-ruski ultimatum.

Istorija je krcata ličnostima iz tzv. sive zone ili doktora Džekila i mistera Hajda. Preko dana su heroji nacije, borci bez mane, noću kriminalci spremni da korumpiraju i da budu korumpirani.

Nije tajna da je Ukrajina, posle Rusije, najkorumpiranija zemlja u Evropi. Posle ruske agresije korupcija je najveći problem Ukrajine i na duge staze, pre će se Kijev odbraniti od Moskve nego što će rešiti pitanje korupcije.

Dodatno otežavajuća okolnost je što su tragovi korupcije i zloupotrebe položaja došli do najužeg kruga Zelenskog i da je najveći novac proneveren od pomoći za energiju i oružje, najsenzibilnijih sektora u ratu.

Na jednoj strani Timur Minidina, na drugoj Andrij Jermak, dugogodišnji pri-

Dmitrijev zvanično nije bio deo ruske obaveštajne službe, kao većina Putinovih ljudi od najvećeg poverenja, ali je zato radio za Goldman Saks i Mekinzi

ralna investicija Zelenskog i znak evropskim partnerima da nova Ukrajina neće biti samo nezavisna od Rusije, već da neće ličiti na nju – kapilarno prožetu korupcijom i raznim zloupotrebama.

BORBA ZA TRAMPOVO NASLEDE

Državni sekretar Marko Rubio igra veoma tešku i kompleksnu igru. Bivši senator sa Floride je jedina politička figura od integriteta i kredibiliteta u Trampovom najbližem okruženju. Jedini predstavnik tradicionalne Republikanske partije u okruženju američkog predsednika kojim dominiraju predstavnici MAGA pokreta i ekstremne desnice.

Rubio na pitanjima Ukrajine i Venecuele gradi svoju kandidaturu puta ka Beloj kući na izborima 2028. godine. I u toj igri nije važno toliko prišiti zasluge za eventualni uspeh, koliko izbeći završetak na listi odgovornih za prilično izvesni neuspeh.

Prisustvo Vitkofa u Ženevi i Danijela Driskola, pod zaštitnim krilom Vensa, dokaz je kompleksnosti partije koja se vodi u Vašingtonu i koja je već koncentrisana na borbu za Trampovo nasleđe.

Ne treba zaboraviti da i Vens ima predsedničke ambicije i da je za realizaciju tog životnog cilja neophodna podrška Donalda Trampa. Drugim rečima, Trampov „endorsement“ nije garancija za pobeđu u trci za Belu kuću 2028. godine, ali bez njegove indikacije nije moguće pobediti kao republikanski kandidat na predsedničkim izborima.

Razlike između Rubija i Vensa su očigledne i one su se videle kako oko pitanja Gaze, tako i oko Ukrajine i odnosa prema Evropi. Njihova partija je tek počela i završni ishod je krajnje neizvestan.

REPUBLIKANSKA STARA GARDA PROTIV PLANA

Glas protiv plana za Ukrajinu najbližih Trampovih ljudi digli su najistaknutiji republikanski kongresmeni na Kapitolu, od Mekonela preko Rodžera Vikera do Lindsija Grejama.

Predlog od 28 tačaka spada u red naj-

kontroverznijih međunarodnih dokumenata iz kojih je stao Vašington. Nije iznenađenje kada imamo u vidu ko stoji sa američke a ko sa ruske strane. Potkapacitiranost Stiva Vitkofa i Džareda Kušnera za spoljnu politiku, a pogotovo za pregovore sa Rusima, pokazala se u svom razornom sjaju u prethodnih par nedelja.

Rubio je morao da objašnjava svojim bivšim kolegama u Kongresu da je plan u 28 tačaka bio način da se primora Rusija da izađe na čistac sa svojim pozicijama kako bi Vašington mogao da odgovori i kreira preduslove za kompromis. Ruku na srce, više od realizacije plana da se Rusija istera na čistinu, izgleda kao spasavanje obraza u poslednjem momentu.

Ulazak Rubija na glavni sto, pod pritiskom iz GOP-a, u Ženevi više liči na limitiranje štete i peglanje grešaka Vitkofa i Kušnera nego na isprogramiranu akciju. Naravno, Rubio mora da bude veoma oprezan da ni na koji način ne povredi sujetu Trampa, ali i da ne „udari“ previše ljudi kojima je isti Tramp poverio poslove za koje bi, po pravilima i logici stvari, trebalo da bude nadležan Rubio.

DVOSTRUKE IGRE

Moguće je i da Vašington i Moskva igraju dvostruke igre. Američka strana s idejom da kreira uslove za kompromis između dve strane, odnosno isposlovanje srednjeg rešenja između dva plana koja su koncipirali Vitkof i Kušner sa Dmitrijevim i Rubiom sa Jermakom i evropskim partnerima.

Ruski skriveni cilj iza plana u 28 tačaka je namera da se krivica za neuspeh pokušaj postizanja mira svali na Evropu i Ukrajinu što bi za posledicu moglo da ima ukidanje vojne i logističko-obaveštajne podrške Ukrajinacima. Po tom scenariju Rusi bi mogli da iskoriste efikasnije svoju vojnu premoć na frontu da primoraju silom Kijev na kapitulaciju.

Takođe, Putin bi tako mogao da se pohvali da je uspeo u onome što nisu svi njegovi prethodnici na čelu Sovjetskog Saveza tokom Hladnog rata: da odvoje Evropu od SAD.

Indikativno je da Sergej Markov, bivši savetnik Vladimira Putina, upozorava na dijametralni scenario, odnosno da deo republikanskog establišmenta u savezništvu sa lobijem američke vojne industrije i Evropljanima želi da promeni plan kako bi ga Putin odbio, što bi poslužilo kao izgovor za dodatno naoružavanje Ukrajine i još

jatelji predsednika Ukrajine. Prvi je zbog korupcije pobegao jer su ga iz vrha obavestili na vreme, a drugi je i dalje u vrhu, šef kabineta i toliko svemoćan da ga oslovljavaju kao Kardinal.

Jermak je čak bio i vođa pregovaračke delegacije Ukrajine u Ženevi, i pored upozorenja iz Brisela Zelenskom da nije oporuno slati čoveka čije se ime nalazi u svim najvećim istragama za korupciju i zloupotrebu položaja u Ukrajini. Zelenski je pokušao da udovolji evropskim partnerima smenjajući sve osim Jermaka, kao loš doktor koji umesto uzroka leči posledice.

Zelenski držanjem Jermaka pravi veliku štetu Ukrajini i njenim naporima da se odbrani, jer daje dokaze ruskoj propagandi koja koristi svoje poluge u državama EU da prikaže Ukrajinu kao beznadežno korumpiranu zemlju čiji čelnici pare koje im šalje EU koriste da se bogate, kupuju skupocene vile, automobile i dragulje.

Smenjivanje i procesuiranje Jermaka ne bi bilo samo simbolični gest već mo-

jače angažovanje SAD na istoku Evrope.

Ne treba potceniti ni izrazito anti-američko raspoloženje u ruskom javnom mnjenju. Antizapadna propaganda, i pored usmeravanja oštrice protiv EU u poslednjih par godina od strane Kremlja, nije uspjela da promeni fokus animoziteta kod ruskih građana sa Amerike na Evropu. Putinov režim i pored toga što oblikuje u dobroj meri javno mnjenje vrlo vodi računa da ne ide protiv ukorenjenih osećanja svojih podanika, kao što je bio slučaj, primera radi, sa antivakserima tokom pandemije kovida-19. Dakle, iluzorno je očekivati da Rusi i Amerikanci postanu prijatelji dok je priča sa Evropom potpuno drugačija.

IZVLAČENJE RUSIJE IZ KINESKOG ZAGRLJAJA

Odvajanje Rusije od Kine, kao jedan od glavnih ciljeva sporazuma o Ukrajini, ima svoju logiku u kontekstu predstojećeg obračuna između Vašingtona i Pekinga. Po tom scenariju, istraganje Vladimira Putina i Rusije iz zagrljaja Kine kroz kreiranje partnerskih i poslovnih odnosa je prioritet, a to što bi EU i Ukrajina platile visoku cenu ulazi u spektar prihvatljivih kolateralnih šteta.

Povratak Rusije u G8, dugogodišnji ugovori u sektorima veštačke inteligencije i digitalnih tehnologija, obezbeđivanje visoke tehnologije za eksploataciju i preradu prirodnih bogatstava Rusije, saradnja na podeli i kontroli Arktika, priznavanje statusa planetarne supersile – sve su to koncesije koje je Trampova administracija spremna da pruži Moskvi pod uslovom da izađe iz „čeličnog prijateljstva“ sa Kinom.

Međutim, postavlja se pitanje da li u Vašingtonu imaju garancije da će dobiti za uzvrat ono što misle od Kremlja. Da li iko može da veruje šefnicima Ruske Federacije posle svega što su uradili i vlastitih obećanja i potpisanih ugovora koje su pogazili? Ruku na srce, imajući u vidu Trampovu biografiju, ni američkom predsedniku se ne može verovati.

ŠTA ĆE BITI SA RUSKIH 300 MILIJARDI DOLARA

Veoma važan ulog u igri je zaplenjenih ruskih 300 milijardi dolara u zapadnim bankama. Više od tri četvrtine te sume nalazi se u bankama EU, odnosno više od 225 milijardi, dok je u američkim bankama samo pet milijardi, a dobar deo ostatka na-

lazi se u Velikoj Britaniji.

Jedan od prioriteta Rusije jeste da spreči EU da donese odluku na samitu u decembru da 160 milijardi dolara (140 milijardi evra) zaplenjenog ruskog novca preusmeri u fondove za odbranu i obnovu Ukrajine. Prema procenama MMF-a, Ukrajini je za osnovno funkcionisanje države u sledeće dve godine potrebno 155 milijardi dolara i taj novac su EU i drugi zapadni saveznici, osim SAD, u dobroj meri obezbedili.

Ako bi EU uspjela da postigne dogovor o preusmeravanju zamrznutih ruskih sredstava u evropskim bankama, omogućila bi Ukrajini da pojača svoju vojnu industriju, posebno proizvodnju dronova i municije. Posledično, Ukrajina bi mogla da održava postojeću liniju fronta u sledeće dve godine bez većih problema.

Nema sumnje da Rusija može duže da izdrži ratne napore na frontu od Ukrajine, međutim ni Moskva ne sme sebi da dozvoli luksuz da rat traje unedogled, jer se posledice prelaska na ratnu ekonomiju već osećaju, a sankcije na izvoz energenata počinju da daju rezultate (Rusija je u prethodnom mesecu prodala malo više od trećine količine nafte koju je plasirala na svetsko tržište prošle godine u isto vreme).

Prethodno rečeno objašnjava propagandne napade na članice EU koje pomažu Ukrajini, ali i predlog Dmitrijeva u pregovorima sa Vitkofofom i Kušnerom u Majamiju da se 100 milijardi zaplenjenog ruskog novca upotrebi za rekonstrukciju Ukrajine, od čega bi 50 odsto profita otišlo u američke kase, a preostalih 200 milijardi za osnivanje fondova kojima bi zajednički upravljali Vašington i Moskva.

Poljski premijer Donald Tusk je podvukao da nije prihvatljivo da EU plati za štetu koju je Rusija nanela Ukrajini, dajući jasan signal da nema više vremena za oklevanje za namensku upotrebu ruskog zaplenjenog novca. Predsednik Evropskog saveta Antonio Košta je podsetio evropske

predsednike i premijere da su se obavezali da će pružiti svu neophodnu podršku i pomoć Ukrajini, uključujući ekonomsku i vojnu. „I to obećanje ćemo ispuniti“, poručio je Košta, koji predano radi na tome da se na decembarskom samitu donese odluka o upotrebi ruskih zaleđenih sredstava.

TRAMPOVI ZAOKRETI

Donald Tramp nas je navikao na iznenadne zaokrete za 180 stepeni i promene ideja preko noći. Nije rečeno da se to neće ponoviti i ovog puta. Evropljani i Zelenski su naučili lekciju da ne kažu ono što zaista misle, jer je Tramp osvetoljubiv, impulsivan i nepredvidiv. Njihova snishodljivost ide toliko daleko da podgrejaju njegovu autopropoklamovanu tezu da Rusija ne bi izvršila invaziju na Ukrajinu da mu demokrate nisu „ukrale“ pobjedu na izborima 2020. godine. Trampova teorija u stilu „usta moja, hvalite me“ taman je toliko tačna koliko i narativ da je pokrađen na izborima 2020.

Evropska unija i Ukrajina još uvek ne mogu sebi da dozvole luksuz da se Rusima suprotstave bez američke podrške. Ukrajina bez američkog oružja i logističko-obaveštajne pomoći mogla bi da odoleva neko vreme ruskoj vojsci, ali uz velike gubitke i bez ikakvih šansi da izađe kao pobednik. Bez sistema ranog uzbunjivanja za raketne i dronovske vazdušne napade žrtve i civilna šteta u Ukrajini bi bile daleko izraženije i pogubnije po budućnost zemlje.

Trampova administracija već nekoliko meseci ne pomaže Ukrajini već zaraduje na njenoj nesreći, budući da članice EU plus Kanada, Norveška i Velika Britanija plaćaju oružje koje Amerikanci isporučuju Ukrajincima. U tom smislu Trampova pretnja da će obustaviti isporuke oružja je više blef nego realnost, budući da bi bilo kontraproduktivno da se zameri jednoj od najproduktivnijih industrijskih grana u Americi. **N**

Ukrajina mora da se pomiri sa cenom mira

Američki plan za mir donosi novu strepnju Kijevu, slavlje u Kremlju i otvorena pitanja o budućnosti NATO-a. Ali đavo je u detaljima...

Piše Aleksandar Radić

Od kasne zime vode se pregovori kako završiti ukrajinski rat na bazi svršenog čina, zaustavljanja borbi na sadašnjoj liniji fronta. Rusi su ostali tvrdi i traže da se ukrajinska armija povuče iz one četiri oblasti koje su od jeseni 2022. godine ucertane u karte u ruskim školama.

Za Donbas se vodi rat čitave ove godine i Rusi su pokušali silom da uzmu ono što su iz Kremlja naredili da se mora uzeti po svaku cenu, a Ukrajinci su odlučni da to ne dozvole takođe po svaku cenu.

Prođe godina i tuku se armije oko Pokrovska, a u senci pričalo se u bilateralnom formatu SAD–Rusija šta učiniti.

Osnove mirovnog predloga Bele kuće svedene su na američki interes. Podrazumeva se da rat mora da stane. Svi ostali

Ukrajini je ostalo da se raduje što su preživeli rat, ali čini se da će negovati ideologiju revanšizma iako se u planu od 28 tačaka pominje i amnestija za sve učesnike. To se ne odnosi na ratne zločine

elementi su u korist uslovnog posrednika. Amerika ima odrešene ruke u ekonomskim vezama sa ruskom stranom, a Ukrajinci će dati šta se mora i deo države (što se traži jer Donbas je po planu ruski) i šta god još se stavi na papir.

Zauzvrat dobiće potvrdu suvereniteta (na prostoru koji Rusi nisu uzeli) i američke uslovne garancije koje podrazumevaju da Ukrajina neće narušiti mir i da će, ako tako postupi, dobiti zaštitu.

Ako Rusija preduzme neki novi radikalni korak, ne kaže se detaljno i precizno kakva reakcija može da se očekuje i to daje prostora ad hoc procenama

prilika. To ne zvuči dobro za Ukrajinu jer SAD nisu poznate kao zemlja koja se čvrsto drži obećanja i sećamo se kako poslednji C-17A poleću sa aerodroma Kabul posle dve decenije rata i borbe NATO-a protiv talibana. Znamo ko sada tamo vlada. Države koalicioničkih sila koje su tamo ratovale tiho priznaju realne prilike i tolerišu talibane.

Nekada su to bili teroristi i za Moskvu, a sada u punoj versko-ratničkoj odori dolaze kod Rusa u službene posete kao priznati predstavnici jedne suverene države. Podsetili smo vas na samo jedan slučaj nevere saveznika koji obeća garancije i zatim, izložen pritisku nenađenih prilika, odlučio da prećutno pusti prijatelje u nevolji da sami potonu.

Aktuelnim planom od 28 tačaka posebno će biti pogođeni saveznici iz NATO-a sa istočne strane Atlantskog okeana, biće posebno pogođeni jer za njih nema ništa na stolu. Pomenuti su u hodu, i to u okviru neobičnog američko-ruskog formata i NATO-a kao da oni prvi više nisu deo saveza. Biće to predmet analiza šta SAD sada misle i koliko se računa na to da postoji stvarno evroatlantsko partnerstvo.

Poduže vreme u toku su pripreme Francuza, Britanaca i ostalih sila NATO-a za ulazak u Ukrajinu. Navodno, saveznici su podelili prostor na nacionalne zone po modelu koji je uhodan u više međunarodnih misija – jedna država vodi sektor i njoj se potčinjavaju jedinice malih armija.

Kosmet su podelili na dva dela i komandant jednog je američki oficir po činu colonel (po NATO sistematizaciji OF-5, po našem pukovnik), a drugog italijanski colonnello. Oni su glavni, a dole niže su razni iz NATO-a i prijateljske liste.

U Ukrajini su predviđeni po površini veliki sektori, mnogo ljudi, i komandovali bi tamo generali sa dve-tri zvezdice.

Od NATO-a se, prema američkom planu, očekuje da svi složno kažu da neće poželeti Ukrajinu kao svog člana. Da prevedemo - mora se obećati da braka neće biti, ali može da se radi na prijateljskom odnosu i za to nema prepreka, kao ni do sada

ce. Ništa od tog plana jer u Beloj kući su shvatili da Kremlj mora predstaviti svom javnom mnjenju neki konkretan rezultat borbe za suzbijanje NATO-a na putu ka istoku.

Radi se o vrlo važnoj temi jer je predsednik Putin u dramatičnom govoru prvog dana rata rekao da je to jedan od glavnih zadataka. Putinofili se drže stava da se rat morao desiti jer se NATO morao zaustaviti. U međuvremenu NATO je primio dve članice, Finsku i Švedsku, i protekao se preko severa do Arktika. Ušao se na Kavkazu i pripremili su se za ulazak u Ukrajinu.

Sada znamo da su Amerikanci ocenili da to ne dolazi u obzir i pretpostavimo da je to rezultat „big deal-a“ sa Moskvom. Mora se u pregovorima nešto

SAD nisu poznate kao zemlja koja se čvrsto drži obećanja i sećamo se kako poslednji C-17A poleću sa aerodroma Kabul posle dve decenije rata i borbe NATO-a protiv talibana. Znamo ko sada tamo vlada

podrškom aktuelne američke administracije pokrenuti su veliki programi nabavki novih sredstava ratne tehnike, što se prepoznaje kao važan gest u okviru jačanja NATO-a, posebno ako se naručena roba dobija od američkih proizvođača. Podseća na fraze iz „Alana Forda“ – taj predlog „dajte najbogatijem da bude još bogatiji“.

Moraće i saveznici da dobiju neke „bombone“, da ne bi gundali, i za po-

dati pa su Amerikanci pomerili sličice sa oznakama NATO-a dalje od Rusije.

Putin može da kaže svim narodima Rusije da se izbio za to da NATO zna gde su njihove granice. Tamo gde nije Ukrajina. Zato se u jednoj od tačaka plana kaže da će odricanje od članstva u savezu za Ukrajinu da bude pravni čin. U ustav će se uneti član koji kaže da neće biti deo nijednog saveza.

Od NATO-a se, prema američkom planu, očekuje da svi složno kažu da neće poželeti Ukrajinu kao svog člana. Da prevedemo – mora se obećati da braka neće biti, ali može da se radi na prijateljskom odnosu i za to nema prepreka, kao ni do sada. Ukrajinska armija snabdevala se tokom čitavog rata kod članica NATO-a. Dobili su svako sredstvo – i borbeni avion i prvi zavoj. Sa punom

četak američki ambasador pri NATO-u Metju Vitaker rekao je da će SAD podržati Nemačku da preuzme komandu nad formacijama saveza. Slede neke ponude Britancima i Francuzima i tri velike sile biće podmirene, da ne kažemo podmićene, da ne remete plan za Ukrajinu koji njih u osnovi isključuje.

Iako se u planu govori o formatu pregovora SAD–Rusija–NATO o bezbednosnim temama, suština se svodi na američko-ruski bilateralni mehanizam veza. Saveznicima se prepušta samo da brane sami sebe i dozvola da razmeste borbene avione za odbranu istočnog krila u bazi u Poljskoj.

Rusi treba da pruže pravne garancije da neće preduzimati aktivnosti vojne prirode prema američkim saveznicima.

ma – sada sa ironičnim tonom. Možda će Amerikanci da poruče prijateljima da se sve radi za njihovo dobro, da se podstaknu na razvoj nacionalnog sistema odbrane i šire preko EU.

U osnovi, američka nova politika svodi se na poruku da saveznici pronađu svoj put – i to je proces u toku kroz programe EU za obnovu oružane sile.

Ukrajinskoj vojsci saveznici su se zakleli da će nastaviti da pomažu. Doduše, posebna stavka plana kaže da će ukrajinska armija morati da prihvati limite po pitanju ljudskih resursa. Na prvi pogled to predstavlja neku vrstu kazne za njih, jer takva mera primenjena je za poražene strane posle oba svetska rata.

U praksi, za budući razvoj ukrajinske armije, važno je da ustanove efikasan si-

prevlast Rusije u pogledu strateške pretnje i odmazde.

Tema koja visi u vazduhu, ali nije deo plana, jeste zabrana da ukrajinska armija ima raketne i ostale sisteme većeg dometa od 300 km ili 500 km. Na pomen da će Amerikanci na prvom mestu dovesti na front rakete velikog dometa, iz Kremlja su pretili da je to prelazak „crvene linije“.

Istrošila se ta fraza jer su ukrajinski artiljerjerci dobili rakete ATACMS – prvo one koje tuku na udaljenosti do 165 km, zatim i na 300 km. Rusi su rekli da neće tolerisati da neka od njih pogodi cilj u dubini Rusije (zanemarili su odluke Dume o prisajedinjenju Krima i četiri oblasti – to se ne računa za sada) i ništa se nije desilo kada su ukrajinski višecetni lanseri raketa poslali poneki ATACMS tamo gde ne treba.

Rusi su frustrirani udarima dronova i raketa u dubini – u skorije vreme po pogonima za preradu nafte – i za očekivanje je da traže da se Ukrajina liši takvih sredstava.

O toj temi biće govora, ali radi se o problematici direktno vezanoj za rat, koji se mora završiti na način koji će ostaviti neostvarene radikalne ambicije obe strane. Niti će Ukrajina povratiti kontrolu nad delom države, niti će Rusija pokoriti Ukrajinu.

Zato sasvim očekivani deo plana jeste osnovna zamisao da linija podele Ukrajine bude tamo gde se sada nalazi front. Da, pitanje Donbasa koji prema Amerikancima de facto pripada Rusima možda podrazumeva da se ukrajinska armija povuče bez borbe sa dela prostora koji je odlučno branila.

Za Belu kuću Donbas je pod ruskom kontrolom u budućnosti i to je fakat, a Ukrajina treba da izabere da li će to da se desi u ratu ili u trenutku kada se rat završava i prihvati mir. Cena mora da se plati – bilo u ljudskim životima, bilo u kvadratnim kilometrima.

Ako se rat završi na osnovu američkog predloga, u Moskvi će imati motiva da slave jer će iza sebe ostaviti krizu koju su znali da stvore, ali ne i kako da završe. Prilika se čini otvorenom i čini se da niko i ne pokušava sakriti da su plan uskladili u pregovorima predstavnici dveju strana, bez treće – bez Ukrajine – kojoj je ostalo samo da se pomiri sa cenom mira.

Predsednik Zelenski mesecima se žustro izjašnjavao protiv svakog predloga koji nije podrazumevao puni suverenitet u čitavoj zemlji, i zbog principa i zbog svog političkog položaja. Sada, pritisnut aferama, kaže da aktuelni plan neće biti „kraj Ukrajine“. Naravno da neće, ali pribijavaju se tamo šta bi se desilo kada bi jednom u budućnosti krenula SVO 2.0.

Američke garancije čine se mekim, jer ne pominje se izlazak nekih jedinica na teren između dve zaraćene strane. Zato će se tražiti model koji može da pokaže da SAD imaju realnu nameru da intervenišu ako jednom zatreba da se nešto konkretno učini – da ne bude kao 24. februara 2022. godine kada su samo pratili razvoj prilika i rečima podržali svog saveznika.

Tema koja visi u vazduhu, ali nije deo plana, jeste zabrana da ukrajinska armija ima raketne i ostale sisteme većeg dometa od 300 km ili 500 km

Mesecima unazad pričalo se o međunarodnoj misiji velikih razmera koja će ljudstvo i tehniku postaviti između dve zaraćene strane kao što se to obično čini tamo gde se „uvodi mir“. Tako se radilo sa nama na Balkanu, ali istočno pitanje ne tretira se isto jer Rusija je nuklearna sila i zna šta sada hoće – izlazak iz rata koji su sami pokrenuli uz neke koristi koje se pruži prilika da izvuku.

Ukrajini je ostalo da se raduje što su preživeli rat, ali čini se da će negovati ideologiju revanšizma iako se u planu od 28 tačaka pominje i amnestija za sve učesnike. To se ne odnosi na ratne zločine, ali otežaće ukrajinski plan da se progone svi učesnici rata po uzoru na manir koji su pokazale hrvatske vlasti posle 1995. godine.

Pitali su i hrvatske tužioce kako se to radi, za dobronameran savet. Da vas podsetimo – Hrvati su tužili obične učesnike rata za kontrarevolucionarno podriivanje društvenog poretka dok strani faktor nije jasno rekao da se prekine sa tom praksom.

Trenutno, stav Ukrajine je da je svako ko je nosio rusku uniformu kriv, a za održiv mir mora se preći preko nekih okolnosti. **N**

stem obavezne vojne obuke jer se na taj način stvara mobilizaciona masa za ratni razvoj. Jedno iskustvo iz rata je da se mora obezbediti masovnost – ljudstvo koje je prošlo neku obuku i može relativno brzo posle oblačenja uniforme da se svrsishodno iskoristi za ratni cilj.

Predlog da se Ukrajina obaveže da neće imati nuklearno naoružanje je forma, ali važna, jer ne treba zaboraviti da su tamo bili konstruktorski biro i fabrike zadužene za razvoj i proizvodnju znatnog dela strateškog potencijala bivšeg SSSR-a.

Nisu više ta vremena – mnogo iskusnog kadra se odavno penzionisalo ili čak nije među živima – ali postoji šansa da se obnovi nuklearni program. Zato Ukrajina mora da obeća da se neće baviti sredstvima koja bi narušila potpunu

Nova doktrina američke vojske

Amerikanci se bave vizionarskim poduhvatom totalne odbrane od totalnog rata, dok su prekooceanski saveznici zabrinuti kako da se odbrane od dronova

Piše Aleksandar Radić

Amerikanci i NATO u celini usredsredili su se na dve odbrambene teme koje su bliske jer prepoznata pretnja za saveznike nalazi se u vazдушnom prostoru – kako se boriti protiv balističkih i krstarećih raketa i kako očistiti dronove sa neba. Traže se pouzdani načini odnosno sredstva da se obori protivnički projektil koji dolazi iz pojasa iznad atmosfere i pikira brzinom 8-10 puta većom od brzine zvuka.

U bližoj odbrani problem su dronovi mase nekoliko stotina grama koje treba pronaći i uništiti u nekoliko sekundi – nisu brzi, ali i udaljenosti koje treba da pređu su kraće. Gotovo svaki dan saznalo se za nešto novo što se radi na jačanju PVO u članicama NATO-a, o nekom novom sredstvu za borbu protiv dronova. Uči se na primerima iz ukrajinske vojske koja je na nedavnu vežbu NATO-a sa fronta dovukla tehniku i morske dronove i letelice i simulirali su aktivnosti „crvene“ strane.

Amerikanci se bave dominantno protivraketnom odbranom koja je i do sada bila njihov „teren“. Tradicionalno američki doktrinarni pogledi favorizovali su ofanzivni pristup. Pojednostavljeno rečeno, najbolja protivvazдушna odbrana za Amerikance su preventivni udari po protivničkim aerodromima. Uništite sve što leti pre poletanja i rešili ste problem, zar ne? Američka avijacija – USAF ima posebno privilegovan položaj u intervidovskoj borbi za budžet i naklonost politike.

Glavni zadatak tog vida je izboriti se i održati prevlast u vazдушnom prostoru, i to je navedeno u aktuelnoj doktrini vida izdatoj januara 2025. godine. Na prvom mestu, prvo poglavlje insistira na ofanzivnom pristupu (Offensive Counterair), predviđena su vatrena dejstva po protivničkim resursima, suzbijanje PVO, lovačka pratnja za zaštitu ostalih vrsta avijacije i jedinica na zemlji i moru i lovačke patrole. Mesto broj dva su defanzivna dejstva (Defensive Counterair) u zaštiti prijateljskih snaga i podrazumeva se čisto nebo samo za američke avione. Radi se samo o primeni ofanzive u korist saveznika, naravno, fleksibilno prema političkoj situaciji. Zato se predviđa i limitirana akcija usmerena samo protiv vazdušne moći i raketa protivnika. Tek na trećem mestu je integrisana protivvazдушna i protivraketna odbrana (Integrated Air and Missile Defense) za koju je u dokumentu od 62 stranice potrošena jedna jedina – doduše podugačka rečenica o borbi protiv nekih, i kaže se „ne svih“ pretnji avijacija i raketnih sistema.

Za zaštitu kontinentalnog dela SAD formira se sistem „Zlatna kupola“ (Golden Dome) za zaštitu od balističkih i krstarećih raketa. U skladu sa političkim smernicama protivnici su u prvom redu Rusija i Kina, a u sekundarnoj listi su Iran i Severna Koreja

U realnom životu dešavalo se da Amerikanci nisu u prilici da pokažu zube na svoj „ofanzivni“ način, ali od Perl Harbora nisu doživeli da neko dovede u pitanje ko drži kontrolu nad nebom. Zato američke doktrine ne pominju PVO kao relevantan resurs. Američki saveznici sledili su primer i NATO prirodno ima dominantno ofanzivni pogled na to kako se rešava rat.

U skoroj prošlosti nisu pridavali veći značaj PVO čak ni kada su postojali razlozi da pomisle da su izloženi. Pomenimo domaći primer – 1999. godinu kada su Amerikanci držali niz baza u istočnoj Bosni i Petrovac u Makedoniji i morali su da pomisle šta činiti ako jugoslovenska jurišna avijacija poleti na zadatke sa kasetnim ili klasičnim bombama pod krilima. U letu na maloj visini „orao“ se ne otkriva lako i možda lovačke patrole ne bi uradile svoj deo posla. Baza Orao na tuzlanskom aerodromu predstavljala je unosan cilj za „orlove“. Za odbranu velike infrastrukture Amerikanci su dr-

žali samo nekoliko sistema PVO „even-džer“ – terenskih vozila „hamvi“ sa lan-serima raketa „stinger“ zone gađanja po daljini do 3.800 m.

I to bi bilo sve, nisu razmešteni nika-kvi „patrioti“ i NATO se pouzdao u moć lovaca sa raketama velikog dometa i za svaki slučaj uništili su piste tamo gde su bile jugoslovenske jurišne eskadrile. Pokazali su karakterističan primer ofan-zivnog pristupa kako se navodi u dok-trini, i to red za redom – razaranje PVO i sistema vazdušnog osmatranja i javlja-nja, aerodromske infrastrukture i lov na ono što preostane u vazduhu. Tehnički resursi su bili nesrazmerni, jugosloven-ski prostor nema dubinu i pride avioni NATO-a dolazili su prema potrebi zadat-ka iz bilo kog pravca, preko Bosne, Ma-kedonije, Mađarske, Albanije, Jadrans-kog mora.

To su bila vremena potpuno domi-nantnog položaja NATO-a u svetskoj podeli moći, ali sada prilike su se pro-menile, i to duboko, i politički i tehnič-ki. Ruski slučaj – drže pritisak po ukra-

jinskoj odbrani svaki dan koliko odluče da treba sa dronovima velikog dome-ta, krstarećim i ostalim raketama. Sred-stva koja je ukrajinska PVO nasledila iz vremena SSSR-a davno su utrošena i sada zavise od pomoći NATO-a koja je skromna po količini u odnosu na potre-be. Ono malo sistema PVO koje su do-bili vrlo je raznoliko, šta ko već ima na listi viškova. Zato se nađe tu davno pre-starelih Krušikovih lansera lakog pre-nosnog raketnog sistema PVO „stre-la-2M“ koji su na front otišli kao dar Crne Gore, pa hladnoratovskog čeda HAWK, sve do najsavremenijih sredstava „patri-ota“, IRIS-T i SAMP/T. Premalo da se po-krije golemu ukrajinska zemlja.

Posmatra NATO i kako se brani ruska zemlja. Duboko ešelonirani sistem PVO sa raketama velike zone uništenja kao što su S-400 i „pancirima“ za odbranu visokovredne infrastrukture, lovci Su-35S i MiG-31 sa raketama vazduh–va-zduh velikog dometa R-37.

Aktivnosti ruskih dronova koji su se pojavili na istočnom i južnom krilu NA-

TO-a pokazale su slabosti odbrane sa-veza. Zatim, Izrael i njihova iskustva iz protivraketne odbrane i PVO bila su eklatantan primer zašto je neophodno posedovati velike tehničke resurse i du-binu sa više ešelona odbrane čak i kada treba pokriti mali prostor u poređenju sa istočnim frontom. U odbrani Izrae-la učestvovali su Amerikanci i savezni-ci koji su potrošili puno resursa i rake-ta vazduh–vazduh i raketa lansiranih sa ratnih brodova za uništenje dela iran-skih dronova i krstarećih raketa.

Prilike su se promenile i sada se po prvi put pridaje važnost odbrani. Tema zasa-da nema odraza na doktrine, ali ima na planove nabavke sredstava ratne tehni-ke. Amerikanci su ostali verni svom po-gledu na svet i rade primarno na strate-škom odbrambenom protivraketnom štitu, ali istovremeno prioriteti u na-bavkama ostaće kakvi su bili ofanzivni – nastavak preoružanja na višenamenski borbeni avion F-35 sa „preporukom“ da to učine i saveznici, i razvoj nove genera-

Ako pitate šta je sa zabranom militarizacije svemira, zaboravite na temu - naoružani sateliti su sada izvesnost. Presedan su već učinili primenom izraelsko-američkih raketa porodice „strele 3“ (Arrow 3) za odbranu od iranskih raketa - 13. juna dokumentovano je presretanje na visini od 100 km

cije vrhunskih borbenih aviona bombardera B-21 i aviona F-47 za borbu za nadmoć u vazдушnom prostoru prodorima na teren protivnika sa zadatkom da ih očiste lovce raketama vazduh-vazduh ili ih unište na tlu. Pored F-47 u paketu ide i dron veličine aviona koji će pratiti lovca po komandi pilota.

Za zaštitu kontinentalnog dela SAD formira se sistem „Zlatna kupola“ (Golden Dome) za zaštitu od balističkih i krstarećih raketa. U skladu sa političkim smernicama protivnici su u prvom redu Rusija i Kina, a u sekundarnoj listi su Iran i Severna Koreja. Izraelova „Gvozdena kupola“ (Iron Dome) i amerikanizovani derivat mora da bude „zlatan“ jer onaj glavni iz Bele kuće obećava zlatna vremena.

Problem tog sistema je da mora da brani 16 puta veći prostor i otvorena je tema da li mora da se proširi i na puno veći prostor kada se uračunaju Aljaska, Havajska ostrva, neka američka ostrva razbacana po Tihom okeanu, i najbliži saveznici Kanadani su već pitali da li se računa na njih kao partnere. Istorija veza u oblasti PVO vodi do 1958. godine kada su bilateralnim aranžmanom formirali združeni sistem NORAD sa mrežom radarskih stanica na Severu uključujući Arktik i dežurnim jedinicama lovačke avijacije i raketnih jedinica PVO. Mitovi su stvoreni oko podzemnog komandnog mesta NORAD nazvanog Čejen koji je smešten u Koloradu, usred SAD građenog da može da preživi nuklearni udar od 30 MT na udaljenosti od do 1,9 km. Kažu da ima posebna vrata za zaštitu, ali ne bismo potcenili bihački aerodrom u tom pogledu. Kada bi se nadmetali ko ima bolju infrastrukturu, ko zna ko bi pobedio, ali Klek više ne postoji, a NORAD postoji i podzemne galerije su u funkciji i možda će postati deo novog sistema protivraketne odbrane

ne severnoameričkog kontinenta.

Takav sistem mora da ima veliki broj satelita sa senzorima za osmatranje i pravovremeno otkrivanje projektila i satelita sa presretačima. Ako pitate šta je sa zabranom militarizacije svemira, zaboravite na temu - naoružani sateliti su sada izvesnost. Presedan su već učinili primenom izraelsko-američkih raketa porodice „strele 3“ (Arrow 3) za odbranu od iranskih raketa - 13. juna dokumentovano je presretanje na visini od 100 km.

Taktičko-tehnički zahtevi prema rečima američkih generala izrečenim na stručnim seminarima podrazumevaju da se može otkriti balistička raketa u vreme rada startnog motora koji daje veliki infracrveni odraz. Poželjno je da bi sistem povećao šanse za pravovremenu odbranu da se presretači pošalju na cilj dok se nalazi u silosu na tačno određenom mestu.

Zatim zbog predvidljivosti orbita satelita koje protivnik može da proračuna kada lansirati rakete na SAD i zato štiti mora da potpuno pokriva svako mesto lansiranja u svakom trenutku. Podrazumeva se da zato broj presretača mora da bude jako veliki, a to puno košta.

Neka iskustva postoje jer protivraketni štiti ne predstavlja novu zamisao. Sada su u naoružanju sistem za presretanje balističkih raketa GMD sa senzorima na zemlji, moru i orbiti i 44 presretača dometa do 3.000 km. Ratna mornarica ima sistem AEGIS sa raketama SM-3 blok IIA dometa do 1.500 km za presretanje balističkih raketa tokom leta u srednjoj fazi - od prestanka rada raketnog motora, ali pre povratka u atmosferu. Lanseri MK 41 razmešteni su i na čvrstom tlu u Poljskoj. Na ratnim brodovima su i rakete SM-6 koje su predviđene i za PVO i za gađanje balističkih raketa u terminalnoj fazi približavanja meti na udaljenostima do 240 km. Probane su i pogodile su i uništile neke od iranskih raketa lansiranih iz Jemena sa položaja koji drže Huti.

Samohodni lanseri sistema THAAD štite zonu do 200 km i takva sredstva Amerikanci su razmestili u Izraelu. Za odbranu na maloj udaljenosti do 40 km od koristi je „patriot“ model PAC-3.

Postojeći sistemi su korisni ponekad i ponegde, ali ne uvek i stalno kako se to traži od „zlatnog“ sistema. Uložiće se

puno resursa da se podigne sistem koji može da posluži u odbrani od pet scenarija kako rizik i pretnje vide Amerikanci. Najblaži rizik je „nivo 1“ - pretpostavka da su teroristi ukrali nuklearno naoružanje. Tema obrađena u nizu holivudskih trilera i uvek se svodi i na filmu i u stvarnosti na jednu ili poneku glavu i to može da se sredi sa postojećim sistemima. Sledeći „nivo 2“ je lansiranje raketa od novonastalih nuklearnih silica - Irana i Severne Koreje. Sledi „nivo 3“ - dejstvo relevantne nuklearne sile protiv nekih koncentracija snaga ili na savezničke zemlje, pa „nivo 4“ - dejstvo nuklearnim naoružanjem sile koja „želi da pošalje poruku“ i pretpostavlja da će eskalirati u „nivo 5“ - totalni nuklearni rat.

Amerikanci cene da Rusija i Kina neće biti u prilici da dođu do „nivoa 5“ pre 2028. godine, a da za sada postoje rizici

Na ratnim brodovima su i rakete SM-6 koje su predviđene i za PVO i za gađanje balističkih raketa u terminalnoj fazi približavanja meti na udaljenostima do 240 km. Probane su i pogodile su i uništile neke od iranskih raketa lansiranih iz Jemena sa položaja koji drže Huti

U realnom životu dešavalo se da Amerikanci nisu u prilici da pokažu zube na svoj „ofanzivni“ način, ali od Perl Harbora nisu doživeli da neko dovede u pitanje ko drži kontrolu nad nebom. Zato američke doktrine ne pominju PVO kao relevantan resurs

tičnu proveru u realnim uslovima da vide da li su dobro uradili razvoj. Jedan od recentnih primera je plan Francuza da razmotre primenu dvosedihi jurišnika „miraž 2000D“ u ulozi lovca dronova. Načelnik francuskih vazdušno-kosmičkih sila general Žerom Belanž kaže da se proučava prilagođavanje aviona za borbu protiv savremenih rizika kao što su dronovi „šahed“ (misli i na ruske „gerane“). Za jeftine dronove mora se pronaći rešenje koje je povoljno u odnosu na cena-efikasnost i zato će „miraži 2000D“ dobiti najverovatnije rakete FZ275LRG sa laserskim sistemom vođenja. U osnovi to su nevođena raketna zrna, ako koristimo naše termine, koja letelica nosi u saćastim lanserima. Posle izlaska iz cevi rastvore se krilca i zrno ide na cilj, i to u salvi, i relativno slaba preciznost nadoknađivala se količinom.

Korišćena su od 1950-ih kao sredstvo vatrene podrške. U jugoslovenskoj industriji, u Krušiku, takva zrna izrađivana su po uzoru na sovjetske S-5 kalibra 57 mm i njima su se punili lanseri za 32, 16 i 12 raketa. Veće rakete do 128 mm „munja“ koristile su se iz četverocevnih saćastih lansera. U ratu 1991. godine neko se dosetio da rakete prave manje štete od bombi i naredeno je eskadrilama da koriste saća što češće. Jedna od jedinica sa „orlovima“ u jesen 1991. godine na zadatke je poletala samo za lanserima 57 mm i 128 mm i bacili su samo četiri bombe. Zrna od 57 mm su mala, ali ponekad MiG-21bis poletali su na zadatke sa 96 raketa sa dva lansera za 16 raketa i dva dvostruko veća. Pilot uvede avion u poniranje i pritisne „pusk“ (ruska komanda za lansiranje). Tako se koriste, ali u Ukrajini sve se promenilo – zrna su kao sredstvo reafirmisana, ali lanseri se prazne iz propinjanja i rakete se rasture širom polja. Alternativni pristup

je da se zrna pretvore u vođene projekte i minijaturizacija elektronike dala je priliku da se to reši na način prihvatljiv budžetu. Jedan od tih projekata je FZ275 LGR kalibra 70 mm dometa od minimalno 1,5 km do maksimalno 7 km. Prema podacima proizvođača, na 6 km kružna greška je 1 m što nije naročito precizno, ali cení se za dovoljno u realnim borbenim uslovima.

U Ukrajini FZ275 su sredstvo vazduh-vazduh i zemlja-vazduh u varijanti sa antidron bojevom glavom punjenom stotinama čeličnih klikerčića koje pokrivaju krug od oko 25 m. Verovatno su u realnim ratnim uslovima rakete bile od koristi i sada se otvara šansa za dobru prodaju u NATO i šire.

Za razliku od sofisticiranih sredstava iz NATO-a na frontu se pribegava domišljatosti u primeni postojećih resursa. Ukrajinci kao lovce dronova odavno koriste dvosede avione sa zvezdastim motorom „jak-52“ iz aero-klubova. Pilot gleda da obavi svoj deo posla dok sa drugog sedišta strelac automatskom puškom gađa dron. Rusi su postupili na isti način i na Krimu u lovačkim patrolama su i „jakovi“ i „cesne“ koje su dobile dva mitraljeza u podtrupnom podvesnom. Rešenja primerena Prvom svetskom ratu samo sa malo bržim avionima čvršće konstrukcije. Pisali smo o američkim svemirskim presretačima, ali i oni se bave primenom borbenih aviona protiv dronova i nedavno je primećen jedan jurišnik A-10C „hog“, ona zla mašina koja leti polako i razara sve sa granatama sa penetratorom od osiromašenog urana, sa dve siluete „šaheda-136“, iranskih dronova presretnutih na putu ka Izraelu.

Mora se protiv dronova svim sredstvima jer prave previše štete. Ukrajinska analiza efekata dejstava u oktobru kaže da su čak 79% uništene žive sile i tehnike pripisali dronovima. Nevažnim se čini koliko Ukrajinci cene da su uništili, ali odnos efekata jeste važan – dronovi prave više štete od artiljerije koja je dominirala u prvih par godina rata.

Osim aktivnog lova na dronove obe strane se trude da preduzmu i pasivne mere kao što je postavljanje mreže od žice ili plastike iznad puteva i između kuća. Jedna informacija iz Francuske kaže da su donirali stare ribarske mreže i uže ulovi dron. **N**

od ona prva četiri nivoa primene nuklearnog naoružanja i da je to dobar motiv za razvoj štita. Naravno, pomalo pesimistički se polazi od procene da 100% zaštite neće postići, ali veruju u svoj tehnološki iskorak jer armija tvrdi da se sve može, ali bi troškovi bili nedostižni. Realni cilj predstavlja razvoj resursa koji će protivnika odvratiti od pokušaja da lansiraju raketu.

Politički i bezbednosni izazov je procena trenutka aktiviranja protivraketnog štita jer ako se to učini na vreme, to će predstavljati rat bez povratka jer se tuče protivnik na svojoj zemlji. To bi bilo posebno otvoreni problem ako se podrazumeva da presretački projektil ima probojnu glavu pogodnu za uništenje interkontinentalne rakete u silosu pre trenutka izlaska iz podzemnog zaklona.

Od sistema se traži da može prestati sasređeni udar većeg broja ili raznovrsnih projektila na jedno uže geografsko područje bez preopterećenja resursa.

Amerikanci se bave vizionarskim poduhvatom totalne odbrane od totalnog rata, a za to vreme preookeanski saveznici zabrinuti su za to kako da se odbrane od dronova i žele da pronađu efikasna sredstva. Neodložno nove proizvode dostavljaju Ukrajini na prak-

Kod nas se veruje da samo mi čitamo Dostojevskog

Miloš Starović je u svoju biografiju upisao veliki broj uspešnih poslovnih poduhvata u Rusiji i Evropi, ali i drugo dopunjeno izdanje knjige „Kraj jedne ere: Od ekonomske integracije do izolacije Rusije“. Za Nedeljnik je govorio o američkim sankcijama, našem odnosu i odnosu Zapada prema Rusiji, BRIKS-u, novim generacijama...

Razgovarao Veljko Miladinović

Nije mogao da zna, kada je izbegao iz ratom zahvaćenog Sarajeva, da će dolazak u Beograd i jedan predmet u školi imati toliko uticaja na njegov život. Ruski jezik je za Miloša Starovića, uspešnog finansijskog stručnjaka sa sedamnaestogodišnjim iskustvom za tržišta u razvoju, koji od početka karijere radi za najveće finansijske institucije u svetu, bio nenađana odrednica kada je kao student izabran u studentskoj razmeni da ode baš u Rusiju, baš u trenutku kada je ta zemlja doživljavala medeni mesec ekonomskih odnosa sa Zapadom.

Ni kada su sankcije devedesetih koje je ovaj rani milenijalac kao dečak proživljavao u Beogradu odredile život njegove generacije, da će mu tri decenije kasnije jedne druge sankcije usmeriti karijeru.

Za 40 godina života, koliko je upravo napunio, Miloš Starović je u svoju biografiju upisao veliki broj *closure*, ili uspešnih poslovnih poduhvata u Rusiji i Evropi, ali i drugo dopunjeno izdanje knjige „Kraj jedne ere: Od ekonomske integracije do izolacije Rusije“ (objavljeno u izdanju kuće Clio).

Novo izdanje knjige je dopunjeno istrijom koja se ubrzano odvija pred našim očima. „Kraj jedne ere“ je priča o usponu i padu ruske ekonomije u globalnim tokovima, ispričana iz ličnog ugla (ko kaže da ekonomija ne može da se ispriča kao topla ljudska priča) finansijskog stručnjaka koji na tržište Rusije dolazi u vreme njene ubrzane globalizacije i koji ju je pratio sve do zatvaranja u sebe usled glo-

balnih sankcija od 2022. godine i invazije na Ukrajinu.

U razgovoru za Nedeljnik, Starović priča o svom neobičnom životno-poslovnom putu i razvija neke predrasude i naše ekonomsko nerazumevanje globalnog sveta u kom živimo.

U knjizi citirate Branka Milanovića da „oko šezdeset odsto naših životnih primanja determinisano je zemljom čije državljanstvo posedujemo“ (prema tim hipotezama dvadesetak odsto je određeno socijalnim statusom, i još dvadesetak se odnosi na specifične okolnosti; pojedinac onda može da utiče na svoj život manje od deset odsto). Kod nas, posebno u generaciji koja je sazrevala devedesetih, život je više ličio na rulet – kako iz tog ugla posmatrate svoj životno-poslovni put na relaciji Sarajevo–Beograd–Moskva–London–Pariz?

Gledajući iz današnje perspektive, i dalje ne znam kako da objasnim današnjim mladim generacijama – kako se takav sukob uopšte dogodio. Posebno iz ugla rada u jednoj međunarodnoj finansijskoj instituciji ili iz iskustava sa međunarodnih samita poput jesenje skupštine MMF-a, Svetske banke i raznih drugih, učestalih foruma širom sveta, gde se vidi kako delegacije ovih naših zemalja razmenjuju iskustva i savete, kada se vidi bliskost, što jezička, što društvena, prosto je neshvatljivo da je moglo da dođe do takvog sukoba u ne tako dalekoj prošlosti.

Ali u takvim prilikama se može videti i koliko je region izložen dinamici sa svetskih tržišta i koliko je važno da ekonomija spaja ljude i da upravo te međunarodne finansijske institucije imaju odgovornost da spoje privredne ekosisteme ovih zemalja.

Ja sam rođen u Sarajevu, preselili smo se u Beograd kada je počeo rat, aprila 1992.

Dobio sam stipendiju da studiram u Italiji, tada je postojao program na Univerzitetu Bokoni za studente sa područja centralne i istočne Evrope, a to se poklopilo i sa namerama univerziteta u Evropi da podignu svoj međunarodni indeks da bi u jednom trenutku, u bliskoj budućnosti, mogli da pariraju američkim univerzitetima kada je reč o raznolikosti svojih budućih alumna.

I tako sam ja dospao na univerzitet, posle gimnazije „Sveti Sava“, u najgorim godinama, nakon bombardovanja, Petog

oktobra, ubistva Đinđića... Bivši ambasador SAD, Vilijam Montgomery, u nedavno objavljenim memoarima „(Ne)diplomatski životi“, Clio 2025, sa svojom suprugom Lin svedoči o Balkanu u tom periodu kao globalnom žarištu međunarodne politike. Strašno negativna atmosfera je bila oko nas, ali je bila veoma kvalitetna životna škola. Sve to je na meni ostavilo neki konstruktivni pritisak da se potrudim da obezbedim način da studiram napolju. U to vreme je jako mali broj ljudi na univerzitetu govorio engleski jezik. A sada kada se vraćam u svojstvu, na primer, gostujućeg predavača ili kada tražimo mlade talente za buduće zaposlenje, vidimo koliko je globalizacija učinila svoje i koliko je engleski jezik danas istinski lingua franca širom univerzitetskog spektruma u Evropi.

Kada sam pohađao program Erasmus 2006. godine, tada ja nisam znao šta to zapravo znači, koji prestiž i kakve posle-

BRIKS je ranije predstavljao sinonim za pozitivnu stratešku konotaciju, kako u udžbenicima međunarodne ekonomije, tako i u statističkim pokazateljima globalne privrede. Sada u knjizi definišem BRIKS ne kao ekonomski održiv, nego isključivo kao prkosno-politički savez

dice takav program donosi. Danas sam mnogo svesniji. Na primer, u oktobru je preminula Sofija Koradi, tvorac Erasmus programa, inicijative koja je od 1987. godine povezala 16 miliona studenata širom evropskog kontinenta u okviru programa studentske razmene.

U prvoj deceniji dvehiljaditih je u poslovnom svetu bio izuzetno akcentovan

termin BRIKS, koji je potpuno drugačiji od današnje definicije BRIKS-a. Tako je u težnji za istraživanjem jedne od zemalja BRIKS-a u jeku globalizacije, Erasmus program mene odveo iz Italije u Rusiju na šest meseci studijske razmene, kada je zaista zemlja prolazila kroz nagli ekonomski procvat.

U knjizi citirate i brata koji kaže: „Da se nije dogodio rat u Bosni, možda bi ti studirao ekonomiju u Sarajevu.“ Kontrafaktualne sudbine mogu da zvuče atraktivno, ali se ipak ne može sve svesti na specifične okolnosti. Kako se dolazi do uspeha u globalnom poslovnom svetu?

U poslovnom svetu, na zapadu, defini-sao bih pojam „akumulacije ponovljivih uspeha“. Malo ko se osvrće na postignute uspehe, već svaki postignuti uspeh treba da izrodi novi, tako da se svi fokusiraju na sadašnji trenutak i na buduće rezultate.

Naravno da okolnosti mogu da imaju i pozitivnu dimenziju. Ono što je važno za uspeh, što bih ja rekao iz svog iskustva, jeste želja za konstantnom borbom. Moraš samo da učiš i ne smeš da bežiš od konstruktivnih opomena. Na primer, danas je AI dobar pokazatelj za većinu zaposlenih. U poslovnom svetu se čak i koristi izreka „AI or die“.

Od nasušne važnosti znači zadržati vrednosti i truditi se pomagati mladim ljudima koji teže ka toj borbi i streme ka uspehu.

Tačno je, možda ne bih otišao na studije u inostranstvo da nije bilo rata u bivšoj Jugoslaviji, ali da se nije desio Brexit možda ne bih živio u Parizu. Ni ja, kao ni 42.000 duša koje su se kao posledica Brexita preselile na područje EU. Isto kao što je kovid pandemija imala – uprkos svim žrtvama i strašnim posledicama za celu planetu – meki aspekt gde je zbližila ljude i okrenula je sve nas da se osvrnemo na pitanje šta nam je zapravo važno i da li želimo da promenimo svoje životne navike. Tako da i mnogi događaji, pogotovo u domenu međunarodnih poslovnih i ekonomskih odnosa imaju dualističku prirodu.

Jedna od tih okolnosti je da ste u Beogradu došli u školu gde se uči ruski jezik, da bi se to kasnije – kada je BRIKS „značilo nešto drugo“ – ispostavilo kao velika prednost u poslovnom svetu. Šta danas „znači“ BRIKS i kako vam je taj jedan predmet pomogao?

To je tačno, to je okolnost koja se ukazala kao pozitivna, iako je kod nas većinom protraćena vrednost ruskog jezika, imajući u vidu koliko se učio u našim školama, a koliko je zapravo mali broj ljudi koji su uspeali da taj jezik nauče nakon deset godina učenja u školi i da ga strateški iskoriste u poslovne svrhe. I to je možda poraz našeg dugogodišnjeg obrazovnog sistema u staroj Jugoslaviji.

Kada sam se tokom studija na Univerzitetu Bokoni borio da dobijem studentsku razmenu, najpopularnije opcije su bile Brazil, Rusija, Indija i Kina. Ali ruski jezik niko nije mogao da položi, osim nekolicine studenata iz bivšeg Sovjetskog Saveza.

U tom periodu BRIKS je predstavljao sinonim za pozitivnu stratešku konotaciju, kako u udžbenicima međunarodne ekonomije, tako i u statističkim pokazateljima globalne privrede. Sada u knjizi definišem BRIKS ne kao ekonomski održiv, nego isključivo kao prkosno-politički savez. To je ključna dramatična promena koja se dogodila za ovih 20 godina.

Vašu knjigu bismo mogli da definišemo i kao svojevrsnu biografiju ruskog poniranja, da li vam se iz ove perspektive čini da je dugoročni efekat globalnih sankcija Rusiji zapravo bio potcenjen?

Efekat dugotrajne izolacije će nadjačati efekat trenutnih sankcija. Iako je privreda Rusije pokazala otpornost u protekle četiri godine, retoričko pitanje je u kom pravcu može jedna privreda da raste ukoliko je kamatna stopa 17% i čija inflacija je između tri do četiri puta veća od inflacije u evrozoni?

To me podseća na primer OceanGate, slučaja podmornice iz 2023. godine, koja je tragično završila na dnu okeana, kada je ambiciozna ideja bila da se pregledaju ruševine Titanika, ali krajnji tragični efekat nije bio eksplozija, nego – implozija.

Dakle, potpuni kolaps usled pritiska u situaciji u kojoj su spoljni pritisci veći od unutrašnjih. To je ono što se danas odvija kao rezultat sankcija ruskoj privredi.

Na društvenom nivou, taj stepen izolacije će imati srednjoročni uticaj na generaciju perestrojke, tj. prve generacije od početka 20. veka koja je počela da putuje kroz Evropu i razvije bar neki vid učestale dodirljivosti, iako ne i potpunog razumevanja evropskih društava.

Trenutna američka administracija nije otklonila niti jednu sankcionu meru pro-

Kroz ljudske sudbine je dokazano da pripadnost kulturnom prostoru definiše geografija, a ne istorija

tiv Rusije, čak je stavila do znanja da se ne isključuju sekundarne sankcije ka zemljama koje gaje trgovinske odnose sa Rusijom i koje kupuju rusku naftu. Na primer, predsednik Tramp je nedavno pozvao zemlje Evropske unije kao i članice G7 da primene carine od 50% do 100% na Kinu i Indiju zbog kupovine ruske nafte.

A nedavno je najavljeno iz administracije EU da postoji mogućnost da će se zaštititi izdavanje šengenskih viza sa više ulazaka za građane Rusije, što je veliki društveni poraz. Mi smo zaboravili šta znači „Šengen“ i da je kod nas do 2009. godine čekanje u redovima bilo sociološka norma, a dobijanje vize se slavilo poput položenog ispita.

Posebno je to pitanje o potcenjivanju sankcija važno iz naše perspektive, gde su sankcije zbog naše istorije poslednjih trideset godina, na neki bizaran način i „normalizovane“? Srbija je na slučaju NIS-a iz prve ruke shvatila koliko su ove sankcije zapravo ozbiljna stvar...

Kada je reč o sankcijama koje su postale deo svakodnevnog žargona, važno je reći da tu nema mesta za kreativnost. Crna lista OFAC-a obuhvata najstrože sankcione mere, takva kategorizacija uključuje čak i imena poput Pabla Eskobara. Kadar koji se bavi implementacijom sankcija je tehnokratski i kao takav nadživljava administraciju. Sankcije Rusiji nakon februara 2022. godine, u međuvremenu dopunjene i proširene, nije iskusila međunarodna zajednica još od izolacije Irana nakon Islamske revolucije.

Kada je reč o evoluciji sankcija, prvi talas sankcija je implementiran još 2014. godine. Ta faza je obuhvatala blokiranje međunarodnog finansiranja dužeg od trideset dana, te su posle rokovi skraćeni do 14 dana, da bi se 2022. došlo do implementacije crnih lista koje zapravo predstavljaju potpunu blokadu sredstava.

Bez obzira na fusnote u ugovorima ispregovaranim mesecima, sankcije su primenjene tako – kao jedno čebe koje je bačeno i sve pokrilo, bez preterivanja u praksi to je značilo da u jednom trenutku nije mogla ni da se podigne slušalica da se

nazove bivši klijent koji je postao sankcionisano lice, ili je za to trebalo da se dobije posebno odobrenje.

NIS i druge kompanije su prosto deo tog obruča koji se steže kao kulminacija evolucije sankcija. Sve kompanije koje imaju rusko vlasništvo doživele su istu sudbinu, i tu je sužen prostor za kreativnost. Na primer čak je Relajans (Reliance), najveća rafinerija u Indiji objavila da od prvog decembra 2025. prestaje sa uvozom ruske sirove nafte kako bi iskazala poštovanje ka poslednjoj verziji američkih sankcija, iako Indija nikada nije uvela bilo kakav vid sankcija Rusiji.

Ako se pogledaju poslednje dve decenije – Lehman Brothers, Rusija 2014, Bregzit, covid, Rusija 2022 – to su sve toliko turbulentni potresi, da se pre može reći da su potresi postali normalno stanje. Koliko uopšte možete u poslovima da projektujete pravce delovanja u uslovima ove „ubrzane istorije“?

Sve krize od 2008. pa do danas deluju kao serija na Netflixu gde je svaka ta kriza okosnica jedne nove sezone. I tako tek kad se završi jedna, čekamo da vidimo šta će da donese nova sezona.

Najbolji primer je februar 2022. godine. Američke obaveštajne službe su javno pozivale na rizik od invazije i na ozbiljnost dolazećih akcija, ali do poslednje večeri čitava međunarodna investiciona i poslovna zajednica je davala vrlo malu verovatnoću da toga zaista dođe. Nakon toga je usledio globalni inflacioni šok, eksplozivni skok kamatnih stopa i promena morfologije svetske ekonomije.

Ako je medeni mesec Rusije i Zapada trajao od 2008. godine, da li je suštinski ta integracija ikada ostvarena, imajući u vidu da je to bio period globalne krize? Da li na te odnose utiče samo politika ili postoje i ekonomski interesi koji uslovljavaju takve odnose?

Često ističem paralelu – u smislu veličine ekonomije i strateške važnosti – da je Rusija za evropsko poslovno tržište (Moskva za centrale poslovnih giganata u Londonu i Parizu) bila ekvivalentna onome što je Meksiko za poslovno tržište Amerike (Meksiko Siti za centrale poslovnih giganata u Njujorku).

Analogno, zamislimo uticaj na međunarodni poslovni ekonomski sistem, da američke kompanije prestanu da posluju u Meksiku. U tom pogledu integraci-

ja Rusije jeste ostvarena, ali je bila kratkoročna. Pred aneksiju Krima, 2013. godine, Evropska unija je činila 57% ruskog izvoza i skoro 50% ruskog uvoza, čime je bila najveći partner Rusije. A 2010. su preko 60% evropskog uvoza iz Rusije činili nafta i gas. Strane direktne investicije u rusku ekonomiju su dostigle vrhunac 2013. godine sa impozantnom sumom od 40 milijardi za samo prvi kvartal 2013. godine.

Koliko u zapadnom finansijskom svetu ima predrasuda i predubedenja koja utiču da donošenje odluka? U knjizi pominjete kako ponekad floskule upravljaju procesima, na primer kao floskula da će „sve proći do zime jer ne može Evropa bez Rusije“...

To sam pomenuo u kontekstu da na području centralne i istočne Evrope postoji sentiment koji je zasnovan na prkosu prema tradicionalnom, karijerno-političkom evroatlantskom establišmentu, pre nego na ruskom sentimentalizmu. Zbog toga se, uostalom, gaje značajne simpatije i prema predsedniku Trampu na ovim prostorima.

Bela kuća je zaista pogodila srž ekonomije Rusije čineći rusku naftu toksičnom. Ovo što se desilo sankcijama za Rosnjeft i Lukoil, na primer, direktno seče tok novca. Ta etiketa sankcija pretpostavlja da bude prilpljena svakoj banci, svakom logističkom operateru, koji posluje sa ruskim firmama i njihovim podružnicama.

Kada neko kaže „ne može Evropa bez Rusije“, ne znam da li ima u vidu da je privreda Rusije na nivou jedne desetine celokupne ekonomije EU. To je hiperbola o svetskoj sili, ali je pitanje koji parametri se koriste kada se govori o sili.

Rusija je geopolitička sila, dok je EU geoe ekonomska sila, a to je jako važna razlika u klasifikaciji.

Rusofilstvo je, kao što se zna, rasprostranjeno u srpskom društvu, a mnogi vole da veruju da su duhovne veze zasnovane na kulturi (Tolstoj, Dostojevski), i mnogi će reći da su vezani za rusku kulturu, ali će retko ko moći da se seti savremenog ruskog pisca... A koje su kulturne sličnosti i razlike dvaju naroda iz perspektive koju ste vi mogli da dobijete?

Da, kod nas se veruje da samo mi čitamo Dostojevskog. Stalno preuveličavamo da jedino mi u celoj Evropi poštujemo rusku kulturu.

U sankcijama nema mesta za kreativnost. Crna lista OFAC-a obuhvata najstrože sankcione mere, takva kategorizacija uključuje čak i imena poput Pabla Eskobara. Kadar koji se bavi implementacijom sankcija je tehno kratski i kao takav nadživljava administraciju

Pariz je, recimo, zanimljiv primer. Dva desetih godina prošlog veka u Parizu je živelo čak oko milion Rusa, a ruski centar u šesnaestom arondismanu u Parizu godišnje organizuje stotinak događaja – od promocija knjiga, specijalizovanih izložbi... Ruski pisci su sastavni deo pariske kulture.

Često se nauštrb rusofilstva zanemaruje naša evropska pripadnost. Koliko je naših ljudi bilo u Moskvi, a koliko u Solunu ili Veneciji? Italija je, recimo, posle Nemačke, naš najveći spoljni partner. Kroz ljudske sudbine je dokazano da pripadnost kulturnom prostoru definiše geografija, a ne istorija. Poređenja radi, Beograd je udaljen od Soluna koliko Pariz od Frankfurta. Jasno je da bi takva geografija trebalo da usmeri naše kulturološke veze bliže Grcima nego sa Rusima, iako se društveno stalno stavlja akcenat, i donekle i zloupotrebljava rusofilstvo.

Isto tako, Pariz i Berlin su udaljeni koliko Beograd i Milano. Ubeđen sam da je Italijanski kulturni centar u Beogradu doživio eksponencijalni procvat u poređenju sa Ruskim domom, u smislu posećenosti, institucionalnog povezivanja kao i značajnog porasta broja naših ljudi koji govore italijanski jezik, i potom idu na studije u Italiju, a mnogi i ostanu ili zadrže veze. U tom kontekstu, veća je verovatnoća da se spoznaju italijanski savremeni pisci.

A kakav je zapravo odnos Rusa prema Srbima? Šta u čisto ekonomskom smislu Srbija predstavlja Rusiji?

Da me ne shvatite pogrešno, ja sam veoma upućen na rusku kulturu, jezik i ljudske veze. Moje iskustvo je da oni veoma malo znaju o nama.

Sećam se, recimo, kada su 2009. ukinute vize za naše državljane koji posećuju Rusiju; dok je kod nas to bila udarna vest, na aerodromu u Moskvi su godinama posle carinici redovno proveravali pasoš da vide da li putnici poseduju vizu.

Prema javnim podacima, statistički bilateralni trgovinski odnosi između Srbije i Rusije su na nivou statističke greške. Bez ulazjenja u detalje, pričamo o ciframa ispod pet odsto.

Gas je posebna kategorija i to je nešto što ima uticaj na ceo privredni sistem Evropske unije. Ali, generalno, kad pričamo o trgovinskom partnerstvu, to je zaista pitanje matematike, odnosno statistike. A protiv matematike se ne može.

Profesor Andelić u pogovoru knjige piše: „Milenijalci su otvarali rusko tržište Zapadu i sada su ga zatvorili... Da li se kroz odnos prema Rusiji promijenio on, njegova generacija ili svet oko nas?“ Šta je vaš odgovor na to pitanje? Šta će novo doneti milenijalci i sada već „Gen Z“ koji stupa na scenu?

U odnosu na milenijalce, Gen Z mnogo više poštuje sebe i imaju neuporedivo veći pristup informacijama i time dosta materijala za analitička i kritička razmišljanja. Međutim, neuporedivo je teži pristup drugim važnim elementima, koje su uspeali da obezbede milenijalci. Po izvoru Nacionalne asocijacije za nekretnine u Americi (National Association of Realtors), trenutno je procenat onih koji kupuju prvu nekretninu na istorijskom minimumu, samo 20% kupaca su „brucosi“ na tržištu nekretnina. Poređenja radi, ta proporcija je od 1985. pa sve do 2010. pretežno varirala između 40% i 50%. Po istom izvoru, prosek godina kupca prve nekretnine je 2023. bio 40 godina starosti, što je nagli skok od 2018. kada je bio 33 godine, dok je 1993. bio 28 godina.

Sa društvenog aspekta, za Gen Z je važno da rade na izgradnji specifičnih osobina, kultivisanju socijalnih odnosa, razvoja društvene dinamike. Biće interesantno posmatrati kako će „Gen Z“, ako se otvore prethodno zatvorena tržišta, sesti za taj pregovarački sto i proceniti trajektoriju pregovora i protumačiti jezik sagovornika na drugoj strani.

To su generacije čije su biografije znatno konkurentnije nego što su bile biografije milenijalaca. Ambicija postoji, ali srž ambicije je drugačija. Njima su 2021. kripto valute bile centar sveta, 2022. fintech industrija, a 2025. To je to VI (AI). Nemaju opsesnutost penjanjem karijernim stepenicima i činovima u velikim multinacionalnim kompanijama, što je takođe jedan od faktora koji otežavaju dugoročno planiranje u poslovnom svetu (smeh). **N**

ISTINA O „ŽUTOJ KUĆI“

Svedočanstvo iz prve ruke *Šta mi je rekao Dik Marti*

Polazna tačka je morala biti ova: utvrđivanje postojanja masovnih grobnica na precizno označenim lokacijama u severnoj Albaniji, njihova kriminalistička i forenzička obrada. Tako bi se ostvario osnovni cilj: nesporna i nesumnjiva potvrda o počinjenim zločinima. Tek posle toga, usledila bi istraga o identitetu počinilaca i eventualnim naredbodavcima, kao i o mreži i maršrutama ilegalne trgovine organima. Ova akcija, za koju je bila potrebna nedelja ili dve, morala je da bude praćena snažnom medijskom kampanjom u velikim metropolama širom sveta

Piše Milan St. Protić

Upravo svedočimo suđenju komandantima OVK pred specijalnim sudom u Hagu. Optuženi su, poznato je, za teška kršenja međunarodnog prava i ratne zločine. Naravno, nemoguće je predvideti konačan ishod ovog postupka, ali sama činjenica da je sud osnovan i da se ovim osobama sudi, pozitivan je signal. Ovo tim pre što je prvooptuženi bivši predsednik Kosova.

A kako je sve počelo?

Evo mog zapisa na osnovu saznanja iz prve ruke.

Bio je početak maja 2009. Poslanički klub u švajcarskom parlamentu u samom

centru Berna više je ličio na radničku menzu nego na mesto gde se okupljaju i hrane najviši narodni predstavnici: niski pravougaoni stolovi presvučeni plastičnom imitacijom furnira i crne fotelje od veštačke kože; u dnu jednostavan šank u lamperiji od bukovine i jedna jedina konobarica za koju sam mogao da se kladim da nosi „borosana“ obuću bez peta i prstiju; kafa, čaj, sokovi i bajati sendviči činili su ukupan izbor posluženja.

Ova sala u potkrovlju monumentalne savezne skupštine na bernskom Bundesplacu bila je skoro prazna kad sam u nju ušao tražeći zamućenim pogledom svog zakazanog sagovornika, švajcarskog senatora, bivšeg kantonalnog tužioca i izvestioca Saveta Evrope, liberal-

nog radikala – Dika Martija.

Prišao mi je stariji čovek srednjeg rasta čije su zenice iza debelih naočara plivale kao na zejtinu:

„Dik Marti“, rekao je suvo, mlitavo pružajući ruku.

„Drago mi je“, odgovorio sam blago uz usiljen osmeh i predstavio se. Klimnuo je glavom pokazavši mi na jedan od stolova u sredini prostorije, odmah pored masivnog stuba od mermerskog kamena. Seli smo jedan naspram drugog u tišini.

„Kojim jezikom govorimo?“, razbio sam ne baš prijatnu atmosferu.

„Slabo znam engleski i ne volim da ga govorim“, izustio je.

„U redu, onda razgovarajmo na francuskom“, pokušao sam da ga oraspoložim.

„To je već bolje. Da skratimo uvod i izbegnemo nepotrebnu etikaciju, gospodine ambasadore. Interesuje me šta bi bila svrha ovog susreta? Jer, ako ste hteli da govorimo o mom zadatku izveštioća Parlamentarne skupštine Saveta Evrope o sumnjama koje su se pojavile povodom događaja na severu Albanije 1999. i eventualnoj odgovornosti pojedinih Albanaca sa Kosova za zločine protiv civila i trgovinu organima, mogu vam reći da nisam spreman za razgovor na tu temu. Vi ste predstavnik jedne od zainteresovanih strana i srpski diplomata. Jedino što vam mogu reći jeste da sam u načelu skeptičan. Kao dugogodišnji tužilac znam da je posle deset godi-

ŠVAJCARAC JE TVRDOGLAVO ODBIJAO DA RAZGOVARA O TEMI „ŽUTE KUĆE“ PONAVLJAJUĆI KAKO USKORO PLANIRA ODLAZAK U BEOGRAD I PRIŠTINU I KAKO ĆE O TOME OBAVESTITI NAŠE TUŽILAŠTVO ZA RATNE ZLOČINE. NO, POVODOM OBEĆANOG ODLASKA NIŠTA SE NIJE DOGAĐALO, A MESECI SU PROLAZILI JEDAN ZA DRUGIM

na praktično nemogućno pronaći materijalne dokaze pod pretpostavkom da su inkriminisana dela zaista izvršena. Još da dodam da ću ja učiniti ono što se od mene očekuje, da ću uskoro posetiti i Beograd i Prištinu. Treba znati i to da tokom te posete ne želim nikakve kontakte sa predstavnicima izvršne vlasti, već isključivo sa pravosudnim organima, tj. nadležnim tužilaštvima. Podrazumeva se po sebi da moja pozicija o priznanju nezavisnosti Kosova koja je bila nedvosmisleno negativna, o čemu sam javno izneo svoje mišljenje i u švajcarskom parlamentu i u Parlamentarnoj skupštini i u javnosti, neće uticati na moj budući izveštaj o ovoj stvari. Radi se o pitanju konkretnog krivičnog dela i pojedinačnim odgovornostima ako se utvrdi postojanje krivice. Dakle, ponavljam, ovo nije politički nego kriminalni slučaj. To je sve što sam imao da vam saopštim.“

Ustao je čime mi je pokazao da je sastanak gotov. Nisam uspeo da prozborim ni reč. Ipak sam, na osnovu onog što sam čuo, stekao određenu sliku i o Diku Martiju i o njegovom stavu.

Bio je ponedeljak 4. maj 2009. u rano popodne.

Dik Marti, švajcarski Italijan, rodio se januara 1945. u varošici Sorengo (kan-

ton Tićino). Diplomu pravnog fakulteta i titulu doktora pravnih nauka stekao je na frankofonskom univerzitetu u Nešatelu. Godine 1975. postavljen je za glavnog tužioca u Tićinu gde je izašao na glas beskompromisnog borca protiv organizovanog kriminala i trgovine narkoticima. Bio je biran u kantonalnu vladu na nekoliko funkcija pre no što je 1995. izabran za člana Gornjeg doma švajcarskog parlamenta na listi Liberalno-radikalne partije. Tri godine docnije, 1998, postao je poslanik u Parlamentarnoj skupštini Saveta Evrope.

Prvi put je imenovan za izvestioca 2005. u predmetu o tajnim zatvorima američke obaveštajne službe (CIA) u državama-članicama Saveta Evrope. U dva izveštaja, prihvaćena u Parlamentarnoj skupštini 2006. i 2007, Marti je nesumnjivo utvrdio postojanje ovih tzv. „crnih lokacija“ u više zemalja istočne Evrope u kojima su se primenjivale metode nehumanog postupanja sa zatvorenici i sistematskog mučenja u iznuđivanju iskaza.

U septembru 2006. tadašnji predsednik SAD Džordž V. Buš, pritisnut neoborivim dokazima ne samo Martijevim, najzad je javno priznao da jeste bilo ilegalnih kažnjivičkih logora pod okriljem CIA u pojedinim evropskim zemljama. Evropski parlament je 2007, doduše tesnom većinom, usvojio izveštaj u kojem je navedeno da je CIA organizovala 1.245 avionskih letova za prevoz osumnjičenih terorista na konkretne lokacije i da je „nemoguće opovrgnuti dokaze o tajnim pritvoreničkim centrima u Poljskoj i Rumuniji“.

Brešu je, verovali ili ne, otvorila Karla del Ponte svojom memoarskom knjigom „Lov – ja i ratni zločinci“ u kojoj je navela sledeće činjenice (u poglavlju „Kosovo 1999–2007“):

„Kancelarija tužilaštva dobila je informaciju od službenika UNMIK-a, koju su oni dobili od pouzdanih novinara, da su tokom letnjih meseci 1999. kosovski Albanci prebacili 300 kidnapovanih ljudi s Kosova u Albaniju.

Zatvorenici su prvobitno držani u šupama i drugim objektima u Kukešu i Tropoju. Prema novinarskim izvorima ove ljude su posećivali doktori i nisu bili zlostavljani. Premeštani su u druge pritvorske centre u Burelu i okolnom području, od kojih je jedan bila baraka iza

žute kuće dvadeset kilometara od grada. Jedna prostorija u ovoj žutoj kući, rekli su novinari, bila je pretvorena u improvizovanu operacionu salu gde su hirurzi vršili transplantacije organa zatvorenika. Ovi organi su, prema izvorima, transportovani do aerodroma Rinas u Tirani, a odatle ka hirurškim klinikama da bi bili presađivani platežnim pacijentima.

Jedan od informatora svojeručno je nosio pošiljku na aerodrom. Žrtve su zatim ponovo zatvarane u barake do momenta kad su ubijane da bi im se uzeli ostali vitalni organi. Ovako su drugi zatvorenici u barakama znali kakva ih sudbina čeka pa su, prema ovom izvoru, užasnuto molili da budu odmah ubijeni...

Implikacije su bile očigledne: imajući u vidu krajnje ozbiljnu prirodu ovih slučajeva, činjenicu da praktično nijedno telo žrtava OVK nije nađeno tokom ekshumacija na Kosovu i činjenicu da su ova zverstva morala biti počinjena pod nadzorom ili pod komandom vođstva OVK na srednjem i visokom nivou, trebalo ih je ispitati na najsveobuhvatniji način od strane profesionalnih istražitelja i stručnjaka...

Početkom februara 2004, tim ekspe-

BOMBA JE EKSPLODIRALA. SVETSKI MEDIJI SU, JEDAN ZA DRUGIM, OBJAVILI PRIČU O ZLOČINIMA NA SEVERU ALBANIJE, CITATE IZ MARTIJEVOG IZVEŠTAJA I NJEGOVE IZJAVE. U TIH SEDMICU-DVE, „ŽUTA KUĆA“ I HAŠIM TAČI, U KOGA JE EVROPSKI IZVESTILAC UPRO PRSTOM OPTUŽUJUĆI GA KAO GLAVNOG POKROVITELJA OVIH ZLODELA, ZAUZIMALI SU PRVE REDOVE NA SVIM NASLOVNIM STRANAMA, I PISANIM I ELEKTRONSKIM

rata predvođen Hoseom Pablom Barajbarom, šefom Kancelarije za forenziku i nestale osobe UNMIK-a, otišao je da obiđe i pregleda „Žutu kuću“ nedaleko od Burela u severnoj Albaniji. Po povratku, Barajbar je sačinio pismeni izveštaj uz koji je priložio pronađeni dokazni materijal. Mada je u ovom izveštaju konstatovano da nema dovoljno elemenata za konačan zaključak o počinjenom zločinu, predložena je dalja istraga do koje

nažalost nije došlo. Kako bilo, Barajbarov dokument poslužio mi je kao dragoceno polazište. Imao sam opipljivo i autentično svedočanstvo s kojim sam mogao da zainteresujem Dika Martija.

Koraćao sam u nepoznato. Iskustvo s Martijem nije bilo nimalo ohrabrujuće. Ali...

Dik Marti je, na jedvite jade, pristao da se sastanemo još dva ili tri puta tokom proleća i rane jeseni 2009. Nijedan od tih susreta nije doneo ništa dramatično novo, niti je predstavljao bitan napredak u odnosu na naš prvi sastanak. Švajcarac je tvrdoglavo odbijao da razgovara o temi „Žute kuće“ ponavljajući kako uskoro planira odlazak u Beograd i Prištinu i kako će o tome obavestiti naše tužilaštvo za ratne zločine. No, povodom obećanog odlaska ništa se nije događalo, a meseci su prolazili jedan za drugim. Martijeva poslovična uznemirenost povremeno je prerastala u vidljivu nervozu.

Prestao sam da insistiram. Dovoljno puta sam mu dotad objasnio detalje o našem dokaznom materijalu i neophodnost da ga prouči. Dijalog smo vodili o različitim stvarima, načelnim, lič-

nim, čak i zdravstvenim. Okolnost koju sam slučajno saznao o njegovoj slabovidosti od rođenja, pomogla je da pronađem makar jednu zajedničku tačku s njim. I sam patim od ekstremne kratkovidosti (preko minus dvadeset dioptra).

Tog septembra sam obavio dve operacije katarakta u jednoj privatnoj bolnici u Ženevi. Kad stigismo do teme očiju, nekako se raskravio. Ljudi slabog vida su svet za sebe. Kao društvo zaverenika. Ili sapatnika. Nebitno. Delovalo mi je da zbog toga lagano stiče poverenje u mene. U biti, međutim, kretali smo se brzinom puža. Uglavnom ukrug.

A onda se dogodio nagli obrt. Sredinom oktobra, tek što sam se oporavio od operacija, obavešten sam o dogovorenom sastanku s Dikom Martijem u Cirihi. Dolazilo je njih četvoro predstavnika našeg tužilaštva za ratne zločine. Grom iz vedra neba. Pozitivan grom. Najpozitivniji moguć.

S Martijem se nisam viđao tih dana. Nisam ni mislio da to treba činiti. Sad kad je sastanak utanačen, moj je zadatak obavljen. Još je ostalo da našu delegaciju dočekam na ciriškom aerodromu, organizujem prevoz do hotela i, eventualno, dam dodatna obaveštenja.

Tako sam i uradio.

Dok smo sedeli u hotelskom predvorju, videh ukoričen materijal u plavom povezu. Pogledah letimično. Izgledalo je veoma stručno urađeno: dokumenti, iskazi svedoka, fotografije, objašnjenja. Avaj!

„Ovo je na engleskom“, uzviknuh u neverici.

„Pa da, i to, obrati pažnju, na odličnom engleskom. Zaista smo se potrudili da obezbedimo najbolji prevod“, odgovori mi nehajno portparol našeg tužilaštva.

„Vidim, vidim, ali da li si svestan da Dik Marti ne trpi Anglosaksonce i ne voli njihov jezik? On ovo neće hteti ni da pipne. Na***ali smo, čoveče! Pa javio sam u nekoliko depeša da za njega sve mora biti na francuskom. Da li je moguće da vam ministarstvo to nije prosledilo? Ne mogu da verujem! Toliki stepen neodgovornosti i javašluka! Ma, j**e se njima i za 'Žutu kuću', i za Martija, i za Srbiju!“ Penio sam cepteći od besa. Po ko zna koji put su me nemarnost i nezainteresovanost službi u Ministarstvu spoljnih poslova doveli do belog usijanja.

„Idioti, preispoljni idioti“, siktao sam.

Čuvši galamu, priđe nam glavni tužilac Vladimir Vukčević:

„U čemu je problem, gospodo? Čemu nervoza? Šta se to tako strašno dogodilo?“

„Milan mi sad kaže da Dik Marti neće prihvatiti ništa što je na engleskom. Ljuti se što nismo o tome bili blagovremeno informisani“, reče portparol.

„Dobro, dobro, de, de“, reče Vukčević smireno.

„Čekajte da malo razmislimo... Kad se tačno vidamo s njim? Gde ono beše? Ah, da... Koliko još imamo vremena?“

„Imamo još oko dva sata. Vidamo se na glavnoj železničkoj stanici, ovde u Cirihu“, glasio je odgovor.

„Vi možete da govorite na francuskom, jelda?“, Vukčević se opet obratio meni.

„Hmm... Evo kako ćemo. Kako bi bilo da vi, Milane, sad pregledate ovaj naš materijal, s njim se upoznate koliko-toliko i onda ga predstavite Martiju na francuskom? Praktično da mu ga prepričate? Mi ćemo mu predati ovo što imamo uz iskreno izvinjenje. Ako baš bude insistirao, možemo mu obećati da ćemo mu u najskorijem roku dostaviti francusku verziju. Šta kažete na ovakav plan? Moramo da improvizujemo, nema nam druge. Dakle, Milane, možete li to?“

„Pokušaću. Valjda mogu. On će sigurno hteti da postavlja pitanja. Šta ćemo onda?“, bio sam sateran u ćošak.

„Mi ćemo odgovarati, a vi ćete prevoditi.“

Zvučalo je prosto da prostije nije moglo. Znao sam da će se, ukoliko stvari pođu nepovoljnim smerom, kola polomiti o moja leđa. Prevrtao sam stranice debеле knjižurine, zurio u slike, brojao u sebi do sto i natrag.

„Šta ćete vi ovde! Vi ste srpski ambasador! Ne želim prisustvo predstavnika vaše vlade! Rekao sam vam sto puta, želim razgovor samo sa tužilaštvom! Izađite odmah, molim vas, ili odoh ja iz ovih stopa!“, urlao je.

„Gospodine Marti, saslušajte me, molim vas. Ovde se nalazim potpuno nezvanično, u svojstvu ličnog prijatelja tužiočevog zamenika i neslužbenog prevodioca. Ovde sam kako bih pomogao i ništa više od toga, uveravam vas. Dajem vam svoju reč“, izustio sam što sam ubedljivije umeo.

Nastala je pauza i neizdržljiv muk u kojem sekunde traju duže od godina. Napokon je ponovo progovorio Marti svojim iskidanim glasom:

„Dobro, ako je tako. Verujem vam, ali me nemojte prevariti, opominjem vas. To bi bilo vrlo loše za sve, kunem vam se. Računam na vašu lojalnost i vašu diskreciju. Shvatite ovo kao upozorenje.“

„Što se mene tiče, g. Marti, možete biti sasvim spokojni. Imate moju reč.“

ODLUKA DA SE ODBIJE EULEKS I DA SE OD SAVETA BEZBEDNOSTI TRAŽI FORMIRANJE POSEBNE ISTRAŽNE KOMISIJE BILA JE KOLOSALAN PROMAŠAJ, I TAKTIČKI I STRATEGIJSKI. ZATO SU I POSLEDICE OVE ODLUKE BILE NEGATIVNE. U NJUJORKU NIŠTA BITNO NIJE REŠENO, A IZGUBLJENA JE INICIJATIVA I DRAGOCENO VREME

Naredna tri sata trajali su naši naponi da Švajcarca ubedimo u istinitost naših navoda. Dijalog je od početka tekao kao razgovor između dvojice tužilaca. Marti je hteo da dobije što preciznije podatke o zločinima počinjenim deset godina ranije i nije krio svoju sumnjičavost i pesimizam: uglavnom je ponavljao ono što je više puta rekao tokom naših prethodnih susreta. Nama je, opet, najbitnije bilo njegovo zanimanje za dokazni materijal koji smo posedovali i koji smo mu stavili na raspolaganje. Na kraju je, mada nevoljno, ipak prihvatio verziju na engleskom. Činjenica što se sastanak toliko odužio, nezavisno od mog umora i glavobolje, govorila je u prilog našem opreznom optimizmu. Odskrinuli smo vrata na koja je Dik Marti zakoračio, ako ne obema, a onda bar jednom nogom. „Kako smo se nadali, dobro smo se udali“, glasi utešna srpska poslovice.

Potom je ponovo nastupilo zatišje. Dik Marti je 2010. posetio Beograd i Prištinu. O svojim nalazima se nije izjašnjavao, ni tad, ni posle toga. I pored toga, moglo se predvideti da će izveštaj biti povoljan za nas. Prvenstveno zato što su dokazi koje smo imali bili i brojni i utemeljeni. Na lični integritet švajcarskog senatora mogli smo se potpuno osloniti. Ako je nekoliko godina pre ovoga poveo bitku za istinu protiv Amerikanaca, verovatno je bilo da neće popustiti ni u slučaju „Žute kuće“.

Izveštaj specijalnog izvestioca Saveta Evrope Dika Martija objavljen je 12. decembra 2010. pod naslovom „Nehumano postupanje prema ljudima i nezakonita trgovina ljudskim organima na Kosovu“.

Bomba je eksplodirala. Svetski mediji su, jedan za drugim, objavili priču o zločinima na severu Albanije, citate iz Martijevog izveštaja i njegove izjave. U tih

sedmicu-dve, „Žuta kuća“ i Hašim Tači, u koga je evropski izvestilac upro prstom optužujući ga kao glavnog pokrovitelja ovih zlodela, zauzimali su prve redove na svim naslovnim stranama, i pisanim i elektronskim.

U očima inostrane publike, nasilno vadenje i preprodaja ljudskih organa predstavljali su naročitu specifičnost u nepreglednom moru najgnusnijih događaja na Balkanu poslednjih decenija. Gladna što šokantnije morbidnosti, globalna svetina je prosto poletela za veću o ilegalnim operacionim salama u albanskim gudurama u kojima se ljudima vade srce, jetra i bubrezi, a zatim se hladnokrvno ubijaju. Ali svaka masovna morbidnost, pa i ova, bila je kratkog veka. Današnje javno mnjenje preko noći se zasiti jedne grozote, a onda lovi novu po pravilu još grozomorniju.

Kod nas su se političari podelili na dva tabora, oba pogrešna. Jedni su se namerili da izveštaj Dika Martija iskoriste kako bi se preokrenula međunarodna politika prema Kosovu i oborila njegova „jednostrano i protivpravno proglašena nezavisnost“. Drugi su, impresionirani belosvetskim diplomatama i političarima, bili spremni da pređu preko svega i zaborave čitav slučaj.

A ispravan redosled poteza bio je više nego očit. Dočim, pre toga, neophodno je dati nekoliko sasvim uopštenih i vrlo korisnih napomena.

Prvo, u ovakvim prilikama bitno je delovati efikasno i temu što duže držati u žiži javnosti: „Gvožđe se kuje dok je vruće“, kaže naš narod, ne bez dobrog razloga. Drugo, nikako nije preporučljivo unapred pokazivati rezerve prema onima koji se smatraju prijateljima i u čije društvo se želi prijem: poverenje jeste prvi uslov zajedništva. I treće, kad god se neko ponudi da rešava određen pro-

MARTI JE HTEO DA DOBIJE ŠTO PRECIZNIJE PODATKE O ZLOČINIMA POČINJENIM DESET GODINA RANIJE I NIJE KRIO SVOJU SUMNJIČAVOST I PESIMIZAM: UGLAVNOM JE PONAVLJAO ONO ŠTO JE VIŠE PUTA REKAO TOKOM NAŠIH PRETHODNIH SUSRETA. NAMA JE, OPET, NAJBITNIJE BILO NJEGOVO ZANIMANJE ZA DOKAZNI MATERIJAL KOJI SMO POSEDOVALI I KOJI SMO MU STAVILI NA RASPOLAGANJE

blem, treba ga prihvatiti, pre svega stoga što taj neko time preuzima odgovornost na sebe: ukoliko bi uspeo, efekat bi bio postignut; ukoliko ne bi uspeo, bio bi to njegov poraz, a skepsa bi svakako ostala. Uz nju i mogućnost za dalji pritisak.

Izveštaj Dika Martija bio je usvojen u Parlamentarnoj skupštini Saveta Evrope ubedljivom većinom. U našem interesu je bilo da, shodno Martijevim preporukama, istragu povodom Martijevog izveštaja i rezolucije Saveta Evrope vodi baš EULEKS koji se i prijavio za ovaj zadatak. Od EULEKS-a je trebalo tražiti razuman rok za završetak istrage i konačan nalaz. Logično je bilo zahtevati da se uključi i državno tužilaštvo Republike Albanije (pod okriljem EULEKS-a) i da jedan predstavnik srpskog tužilaštva bude pridodat istražnom timu s punopravnim statusom i ovlašćenjima.

Polazna tačka je morala biti ova: utvrđivanje postojanja masovnih grobnica na precizno označenim lokacijama u severnoj Albaniji, njihova kriminalistička i forenzička obrada. Tako bi se ostvario osnovni cilj: nesporna i nesumnjiva potvrda o počinjenim zločinima. Tek posle toga, usledila bi istraga o identitetu počinilaca i eventualnim naredbodavcima, kao i o mreži i maršrutama ilegalne trgovine organima. Ova akcija, za koju je bila potrebna nedelja ili dve, morala je da bude praćena snažnom medijskom kampanjom u velikim metropolama širom sveta.

Odluka da se odbije EULEKS i da se od Saveta bezbednosti traži formiranje posebne istražne komisije bila je kolosalan promašaj, i taktički i strategijski. Zato su i posledice ove odluke bile negativne. U Njujorku ništa bitno nije rešeno, a izgubljena je inicijativa i dragoceno vreme. Uz to, glupo je izgledalo to što se sticao utisak da je odbačen predlog Evropske unije, a prednost data Ujedinjenim nacijama.

Nikakva ubeđivanja, nažalost, nisu vredela. Spoljnja politika Srbije nalazila se u rukama dečaka usijanih glava i žutih kljunova. Još jedna šansa otišla je u nepovrat.

Naposletku, jedno naravoučenje.

Nikad ne treba potceniti sposobnost Srba da propuštaju idealne prilike i biju unapred izgubljene bitke. Naša posla. **N**

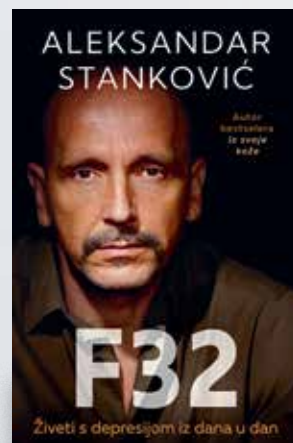

ZMAJ IMA DEVET ŽIVOTA *i svako malo se budi*

„Bit će bolje!“ Osamdeset posto ljudi koji imaju problem s depresijom i potraži medicinsku pomoć na kraju i bude bolje. To poručujem svim ljudima koji se u ovom trenutku bore s depresijom.

Borba nije jednostavna, nije kratka, ima puno iskušenja, ali na kraju se ipak dogodi da bude dobro, ispričao je čuveni zagrebački novinar u razgovoru o drugoj knjizi o depresiji *F32*

**Razgovarala Ana Mitić
Fotografije Nebojša Babić**

Aleksandar Stanković, novinar iz Zagreba i voditelj poznat po emisiji „Nedeljnom u 2“, ima novu knjigu. Iako nije ni on mislio da će opet pisati o tome, knjiga pod nazivom *F32* nastavak je knjige *Iz svoje kože* u kojoj je pisao o svojoj dugogodišnjoj borbi s kliničkom depresijom.

Pisali su mnogi o depresiji ali nijedna knjiga na našim prostorima nije izazvala toliku pažnju i reakcije jer nije isto kada se javno do kraja ogoli poznata ličnost o tako velikoj i ozbiljnoj stvari. Zar on koji ispituje druge i poznat je po *hard talk* intervjuima da ima depresiju? Bilo je to često pitanje jer niko nije mogao ni da pretpostavi. Ali tako je sa deprom.

„Ako depresiju zamišljate kao sliku nekoga što leži pod čebetom i ne ustaje danima – izgleda da ne poznajete dovoljan broj slučajeva“, reći će o knjizi Konstrakta.

Mnogo neznanja, stigme i predrasuda prati depresiju i zato još jedna knjiga – zbirka priča koja je nastala tako što je posle tog javnog priznanja usledilo mnogo reakcija i mnogo ljudi i porodica, onih koji se suočavaju sa bolestima mentalnog zdravlja, podelilo je sa njim svoja iskustva. I zato svemu o svemu tome Aleksandar Stanković govori u intervjuu za Nedeljnik.

U prvoj knjizi o depresiji ste se vi otvorili. Sada u drugoj, *F32*, pišete o reakcijama, susretima sa ljudima, o svemu što ste doživeli i mentalnim bolestima na temelju istinitih priča. Šta se pred vama „otvorilo“ pa ste se odlučili opet pisati o depresiji?

Nakon što sam napisao prvu knjigu „Iz svoje kože“, mislio sam da neće biti druge knjige da ne bi izgledalo kao da parazitiram na ovoj temi, i kao što često bude u životu, promijenio sam mišljenje. Razlog zašto sam napisao drugu knjigu je taj što sam htio ostaviti neko svjedočanstvo u vremenu kako ljudi u prvoj polovici 21. stoljeća doživljavaju mentalne bolesti, kako reagiraju kada im se netko otvori i kaže „da, imam problem. Ja sam mentalno bolestan“. *F32* govori o tome.

U jednom pismu piše vam jedna žena: „Moja mama je imala velike probleme sa razumijevanjem mog stanja, više-manje u depresiju nije

Nisu mi jasni oni koji imaju informacije, vidjeli su negdje u svojoj okolini depresivne ljude, ali ne vjeruju da bolest postoji pripisujući sve hiru, slabosti pojedinca ili uroti farmaceutske industrije

vjerovala.“ Kako vidite toliko nerazumevanja za depresiju, stigmatu i da li stvari idu u boljem pravcu?

Imamo problem u jeziku pa se i loše raspoloženje i ozbiljna bolest kao što je klinička depresija nazivaju isto „depresija“. Često ljudi miješaju loše raspoloženje i pravu depresiju, pa misle da si čovjek sam može pomoći, da se na to može utjecati autosugestijom, vježbanjem, ili odlaskom u prirodu. Ne može! Kada imaš kliničku depresiju, treba potražiti pomoć liječnika.

Spominjete negativne reakcije i komentare, da ih ima iako ste ih očekivali više. Posebno je zanimljivo negiranje da depresija uopšte postoji i kako vam je jedan čovek na promociji rekao „ti ne možeš biti depresivan jer imaš sve u životu...“ a on „ne može dozvoliti sebi depresiju jer bi njegova djeca bila gladna“. Kako se nosite danas sa ovakvim komentarima?

Razumijem ljude koji ne znaju ništa o depresiji pa onda iz te pozicije govore takve stvari. Tu se radi o neznanju i vjerovatno će promijeniti stajalište kada se informiraju, budu educirani. Nisu mi jasni oni koji imaju informacije, vidjeli su negdje u svojoj okolini depresivne ljude, ali ne vjeruju da bolest postoji pripisujući sve hiru, slabosti pojedinca ili uroti farmaceutske industrije. Za takve nemam razumijevanja.

Kroz celu karijeru pišete da ste imali osećaj da vam deo ljudi ne oprašta. I da vam je žao što knjigu niste ranije napisali „pa da me svi vole“. Ko se sve izvinjavao, ko se sve javio i javlja i danas?

Kroz cijelu karijeru suočavao sam se s velikim brojem ljudi koji nisu gleda-

li blagonaklono na način na koji radim svoj posao. To valjda ostavi traga na čovjeku pa se sada malo zezam da sam prije trebao objaviti da bolujem od depresije s obzirom na broj pozitivnih komentara koji je uslijedio. Dogodilo se da su mi se javljali ljudi koji su mi prije u životu prijetili, bili smo po sudovima, a kada je izašla knjiga javili su se da bi bilo dobro da odemo na kavu jer i sami imaju sličnih problema i razumiju o čemu govorim.

Više je dobrih reakcija i puno ljudi vam se javilo sa istim problemom, među njima i kolege. Koliko ste dobili sa pričom o depresiji i da li je pisanje o tome dobra terapija?

Puno sam dobio s „izlaskom iz ormara“. Prvenstveno mislim na svjedočanstva potpuno nepoznatih ljudi koji mi imaju potrebu ispričati svoj „slučaj“ mentalnog oboljenja i kako se nose s njim, pri tome ne tražeći ništa od mene i zadovoljavajući se činjenicom da eto mogu s nekime pričati o stvari koja ih užasno muči u životu.

Vedrana Rudan kad se dogovarate da bude gost u vašoj emisiji da priča o raku kaže vam: „Aco, ne umire mi se, život je lijep! Nemojte mi zavidjeti. Mijenjala bih se sa vama odmah“, i priznaje da je ceo život i ona bila depresivna. Kako ste doživeli deo da bi se menjala sa vama?

Pa kao iskaz iskrene žene koja prolazi kroz tešku muku i žali za vremenima kada je bila zdrava jer u ovom dijelu života meni je dobro, a njoj nije i zato je to napisala.

Kako ste sada posle 15 godina borbe sa depresijom – da li ste zabili zmaj u nož u srce?

U ovom trenutku da. Zmaj ima devet života i svako malo se budi, ali zasada ga krotim, naučio sam kako s njim i relativno je miran.

U jednom tekstu opisujete iskustvo mladića gde on kaže psihijatrici da se plaši da bi lečenje moglo da traje zauvek, a ona mu kaže da možda i hoće ali da to ne mora biti kraj sveta. Posle svega on bude dobro. Šta biste vi rekli nekome ko se sada nalazi tamo gde ste vi bili?

„Bit će bolje!“ Osamdeset posto ljudi

koji imaju problem s depresijom i potraži medicinsku pomoć na kraju i bude bolje. To poručujem svim ljudima koji se u ovom trenutku bore s depresijom. Borba nije jednostavna, nije kratka, ima puno iskušenja, ali na kraju se ipak dogodi da bude dobro. Možda ne zauvijek i ne konstantno, ali onda se sjećamo dana kada je bilo dobro i živimo za njih. I tako ukруг.

Kad ste supruzi rekli da pišete prvu knjigu, pitala je „da li moraš?“. Kakva je reakcija porodice sada sa drugim knjigom?

Nije više bilo tog pitanja. Supruga je strahovala da će moje javno priznanje da bolujem od depresije možda utjecati na našu djecu, da će eventualno biti izložena omalovažavanju, ili ismijavanju okoline, ali to se nije dogodilo pa je samim time sada mirnija.

Mnogi vas pitaju za savet i poveravaju probleme a vi kažete da niste lekar i ne dajete konkretne savete. Ipak, priznajete da vas neke priče ljudi muče. Kako izlazite na kraj sa tim, uspevate li uopšte?

U većini situacija uspijevam ne uzimati previše k srcu sudbine koje mi povjeravaju ljudi. Izuzetak su djeca i mentalni problemi djece koji me uvijek zbune i šokiraju.

Na promociju dolaze i roditelji sa decom i mladima koji imaju depresiju i mnoge ste upoznali. Drago Hedl je za Nedeljnik pričao o gubitku sina Matije koji se borio sa depresijom a vi ste bili na njegovoj promociji knjige *Matija* i niste mu postavili pitanja koja ste hteli. Da li se mirite sa tim da na neka pitanja ne možemo da znamo odgovor? Kao što je i pitanje zašto se neko razboli od depresije.

Pa to su u stvari pitanja za psihoterapeute. Oni imaju dovoljno vremena da u razgovoru s pacijentima pokušaju doznati zašto se netko razbolio. Koje su to traume dovele do toga da čovjek

Dogodilo se da su mi se javljali ljudi koji su mi prije u životu prijetili, bili smo po sudovima, a kada je izašla knjiga javili su se da bi bilo dobro da odemo na kavu jer i sami imaju sličnih problema i razumiju o čemu govorim

psihički ne funkcioniра kako treba. U nekim površnim i kratkim razgovorima mi možemo samo naznačiti zašto se dogodila neka tragedija, zašto si je netko pokušao oduzeti život, ili je završio u mentalnoj ustanovi, ali odgovor dobiti nećemo.

Kažete da ljude koji imaju depresiju ne može da razume neko ko to nije prošao i da je pogrešno praviti se da ih razumemo. Šta nekome ko ima depresiju ne treba govoriti i kako se ne bi trebalo ponašati?

Ako primijetimo da netko ima mentalnih problema, treba prvo s tom osobom razgovarati. Pokušati doznati kako se osjeća, što je muči, je li joj u zadnje vrijeme značajno pala kvaliteta života. Sve to ne treba raditi uz prisilu, tj. ako vam se netko želi otvoriti i iznijeti svoje probleme, super, ako ne, nemojte ga tjerati da to radi. Mnoge takve osobe srame se svojeg stanja i nije im lako govoriti o tome. Najviše što možete učiniti u toj situaciji jest da ih savjetujete da odu k liječniku, potraže pomoć, otvore se nekome.

U svakom slučaju nemojte ih tjerati na fizičku aktivnost, kopanje, trčanje ili nešto slično jer osobe koje su ozbiljno bolesne to ne mogu raditi. Ljudima koji su povremeno anksiozni, nervozni fizička aktivnost će pomoći, pogotovo aerobna fizička aktivnost (privremeno će porasti razina serotonina i dopamina i samim time će im biti bolje), međutim onima koji imaju teži oblik depresije nikakva fizička aktivnost ne pomaže, tu treba striktno slijediti upute liječnika, a one su najčešće farmakoterapija i psihoterapija. Kada se nakon toga stanje popravi, onda je dobrodošla i fizička aktivnost, sport, rekreacija...

Ovaj intervju će mnogi pročitati i čekirati da li su možda u depresiji. Neki će se javiti za pomoć ali mnogi neće ili će naći kratkotrajne alternative. Šta je vaša poruka ovim drugima?

Moja poruka je da nikako ne pribjegavaju alkoholu kao lijeku, jer on može kratkotrajno pomoći u ublažavanju simptoma depresije i anksioznosti, međutim na dulji rok razvit ćete ovisnost pa ćete uz depresiju imati još jedan dodatni problem. Što se tiče alternativnih načina liječenja, promjena životnog stila, navika, načina prehrane, mjesta stanovanja, okretanje vjeri, super je ako to pomogne pojedincu i nemam ništa protiv toga. Ja ljudima koji imaju mentalnih problema sugeriram odlazak k liječniku i tu moji savjeti završavaju. **N**

Ovo ne ostaje u Vegasu

Diskvalifikacija Norrisa i Piastrija u poslednjoj trci obećava spektakularnu završnicu sezone u Formuli 1

Piše Dejan Potkonjak

Prosečna debljina ljudske dlake iznosi 50 do 100 mikrona, ili 0,05 do 0,1 milimetar. Otprilike toliko nas je delilo do mnogo manje uzbudljive završnice sezone u Formuli 1 od one koja nam sledi. Tih par stotina mikrona, ni čitav milimetar, tačnije njihov nedostatak, doveli su do diskvalifikacije Landa Norrisa i Oscara Piastrija, tandem McLarenova i glavnih kandidata za osvajanje titule i u potpuno neočekivanom obrtu za zelenim stolom posle Velike nagrade Las Vegasa u kojoj je dominantno pobedio Max Verstappen, treći i poslednji činilac u borbi za naslov novog šampiona!

Sve zbog minimalno preko mere izgrebanih titanijumskih ploča na podu oba narandžasta bolida, zbog kojih smo dobili potencijalno i najzanimljiviju završnicu u istoriji Formule 1.

Dve trke pre kraja sezone sa 24 Velike nagrade u kalendaru, trojicu vozača dele samo 24 boda, sa 58 poena u opticaju za pobeđe na dve glavne trke i jednim sprintom (Katar)! Neko (ko navija za McLaren)

reći će da je sve namešteno, a drugi (svi ostali) da su propisi tu da se poštuju i da su isti za sve.

A šta su F1 propisi ovog puta zakuvali i šta u F1 svetu znači „preko mere“?

Čisto da pojasnimo: na podu bolida na-

Pravilima je utvrđeno da ploča debljine 10 mm sme tokom trke da se potroši najviše milimetar. Svako habanje preko tog famoznog milimetra dovodi do diskvalifikacije, što se desilo Norrisu i Piastriju

laze se ploče koje su uvedene 1994. godine, u sklopu bezbednosnih mera posle pogibija Rolanda Ratzenbergera i Ayrtona Senne, a u ovom slučaju posebno zbog Brazilčevog udesa. Uprošćeno, postavljena je kako bi se osigurala minimalna dozvoljena visina trkačkog automobila i time sprečilo njegovo preterano spuštanje u brzim krivinama pod raznim uticajima, što može biti veoma opasno.

Ploča, praktično, sprečava timove da spuste bolide preko mere, čime se ograničava brzina u krivinama i iznenadni gubitak sile prijanjanja. Pravilima je utvrđeno da ploča debljine 10 mm sme tokom trke da se potroši najviše milimetar. Svako habanje preko tog famoznog milimetra dovodi do diskvalifikacije, što se desilo Norrisu i Piastriju – ploča na Landovom „meklarenu“ bila je pohabana sa desne strane, i to 0,12 mm pozadi i 0,007 mm napred više od dozvoljenog odstupanja, dok se na Oscarovom bolidu ploča preterano istanjila na tri čiška: levo napred za 0,04 mm, desno napred za 0,26 mm i desno pozadi za 0,1 mm.

Posle inicijalnog merenja, kako navodi FIA, obavljena su ponovljena merenja u prisustvu triju predstavnika ekipe a tad se, navodno, ustanovilo, još veće odstupanje...

I tako, Formula 1 je na volšeban način uspela da promeni čak i ono da sve što se desi u Vegasu tamo i ostaje – o trci u Gradu greha tek će da se priča, a za samo nekoliko dana čeka nas početak pravog revolvertaškog obračuna između trojice sada gotovo izjednačenih vozača u borbi za titulu: Lando dve trke pre kraja vodi na tabeli sa 390 poena, ispred Oscara i Maxa koji imaju po 366!

Niko i ne pomišlja da je bilo ko u McLarenu u situaciji koja im se otvorila pre Las Vegasa uopšte imao ideju o bilo kakvom kršenju propisa u svrhu uspeha. Splet okolnosti u smislu lošeg vremena i kiše tokom treninga i kvalifikacija doveo je do toga da nisu sprovedene idealne pripreme za trku koje, između ostalog, podrazumevaju i podešavanje visine bolida prema raznim parametrima. Oni su u kišnim sesijama pre trke bili prilično varljivi i nepouzdati i tako male greške su sasvim moguće.

Ali u visokotehnološkom sportu kakva je Formula 1 sve se meri u mikronima i očigledno je to merna jedinica koja može da odluči borbu za šampionsku titulu! Mikroni i oni koji ih mere, a FIA je saopštila da su podaci uzeti sa Mitutoyo mikrometra, „nabavljenog u maju 2025. godine“, koji meri sa preciznosti do 0,001 milimetar!

Zvuči preterano, ali su propisi takvi, a specifična situacija u kojoj su na udaru bila čak dvojica vozača koji se bore za titulu dodatno je dolila ulje na vatru. Jer, da podsetimo, početkom godine je Lewis Hamilton diskvalifikovan sa Velike nagrade Kine iz istog razloga, osim što je u njegovom slučaju titanijska ploča bila mnogo više pohabana od dozvoljenog – čak 0,4 milimetra!

Na istoj trci i drugi „ferari“ je ostao bez plasmana, a Charles Leclerc je diskvalifikovan zbog bolida koji je za kilogram imao manju masu od dozvoljenih 800. Ferrari je priznao da je do kršenja propisa došlo zbog grešaka u kalkulacijama pred pripremu trke, pa se čini da će na isti način i McLaren morati da se pomiri sa sudbinom.

Daleko od toga da su ovim šampionske ambicije uništene za McLarenov dvojac.

Bez obzira na bodovni ishod trke, bespotrebno odstupanje u želji da se u mini-duelu pobedi Max kad to nije toliko važno, samo je Britancu unelo novi nemir (možda i staru nesigurnost) pred dve odlučujuće trke

Lando i dalje ima 24 boda prednosti ispred dvojice jedinih preostalih konkurenata, ali sa drugim mestom u Las Vegasu bio bi na korak da sve završi već u Kataru. Na dve trke koje su prethodile Las Vegasu, u Meksiku i Brazilu, Lando je dominantno stigao do maksimalnog broja bodova i u potpunosti preokrenuo situaciju na tabeli koja je za njega, posle onog famoznog kvara motora u Holandiji i odustajanja, izgledala u najmanju ruku zabrinjavajuće.

Tog poslednjeg avgustovskog dana po podne, Pias tri je posle pobede u Zandvoortu vodio u šampionatu sa 34 poena prednosti ispred Landa, a Verstappen je zaostajao 104.

Nije Lando bio ubedljiv na sledeće četiri trke u kojima je Max zabeležio tri pobede uz jedno drugo mesto, ali je njegov timski kolega bio još gori.

Uz nesigurnost ekipe tokom Landovih pit-stopova, „papaya pravila“ i rasprave oko vraćanja pozicija tokom trke kako niko od njih dvojice ne bi bio oštećen (VN

Italije) i kontakt na startu VN Singapura i dalja gundanja Oscara Pias trija ko kome šta treba da vrati umesto da se koncentriše na dešavanja na stazi, Australijanac je imao i dodatni katastrofalni vikend na VN Azerbejdžana, gde je dva puta tokom trkačkog vikenda, uključujući i samu trku, uspeo da završi u ogradi.

Uprkos svemu, moram da priznam, delovalo mi je preterano što je poslednja velika priča o F1 nosila naslov „Max Verstappen i peta uzastopna“, sa podnaslovom „Da li misija postaje moguća?“. Priznajem, nisam bio ubeđen da uz sve neosporne kvalitete aktuelni četvorostruki svetski šampion može da zaista bude u prilici da juri peti naslov. Posebno posle pomenutih trka u Meksiko Siti i Sao Paulu gde je Lando, deluje, vozio trke karijere sa ubedljivim pobedama u obe trke, uz pobedu u sprintu u Sao Paulu.

Statistike su pre oktobarske završnice zaista bile na strani Maxa, ali ipak je postojalo upravo to, ipak, a odnosilo se na kvalitet McLarenovog bolida. Na kraju krajeva i na Landov neosporan kvalitet koji ne pokazuje dovoljno često i ubedljivo...

U Las Vegas smo stigli sa 24 boda Lando prednosti u odnosu na Oscara koji je nastavio sa miksom prosečnih i očajnih izdanja i ponovo ogromnog Maxovog minusa od 49 poena.

I onda se u Las Vegasu sve ponovo preokrenulo, osim Oscara koji je prema trendu u drugom delu sezone nastavio da bude konstantno neubedljiv. Lando je imao pol-poziciju ispred Maxa, ali je napravio veliku grešku na startu trke pokušavajući da zatvori Holandanina, očigledno više vodeći računa o rivalu nego o svom kvalitetnom prolasku kroz prvu krivinu.

Max je, naravno, bio nepogrešiv i od tog trenutka u svom stilu sačuvao prvo mesto, dok je Lando, iako drugi na kraju pre diskvalifikacije, pokazao da razne vrste pritisaka ili prevelikih ambicija vrlo lako utiču na njegovo kvalitetno izdanje. Bez obzira na bodovni ishod trke, bespotrebno odstupanje u želji da se u mini-duelu pobedi Max kad to nije toliko važno, samo je Britancu unelo novi nemir (možda i staru nesigurnost) pred dve odlučujuće trke.

Sa druge strane McLarenove garaže je – Oscar Piastri. Momak koji je do polovine sezone sakupio dve trećine bodova koje je do danas osvojio, osvojio je možda i mnogo više poklonika nego što to pokazuju statistike vezane za nastup na stazi.

Njegova odmerenost, sigurnost i brzina koju je pokazivao na startu svoje treće F1 sezone u karijeri opredelila je čak i jedan deo navijača McLarena više ka broju 81. Toliko spominjana Velika nagrada Holandije zaista je delovala kao trka posle koje je Oscar mogao mirno da zakruži priču koja se zove „Put ka tituli svetskog šampiona“. Ali, od Italije i tog vraćanja pozicije Norrisu zato što su mehaničari McLarena Landa predugo zadržali na zameni guma kao da su potpuno izbacili iz takta Oscara.

On je posle Monze, na šest trka, osvojio samo 42 poena! Loša forma, gubitak samopouzdanja i brzine, neodgovarajuće staze, loša sreća, loši odnosi sa ekipom ili čak manje kvalitetan bolid od onog sa početka sezone ili manje kvalitetan od bolida timskog kolege... Sve mogu da budu razlozi za drastičan pad u nastupu Oscara Piastrija i svi se s vremena na vreme pojavljuju u medijima kao nagađanja i dobre teme za čitanje. Ali ništa od navedenog ne treba da bude opravdanje za nedostatak borbenosti i previše ravnodušnosti u situacijama na stazi i izvan nje.

Tako se ne osvaja titula, posebno ne kad je za petama Max Verstappen!

Da nije njega, verovatno ne bi bilo ni

Niko i ne pomišlja da je bilo ko u McLarenu u situaciji koja im se otvorila pre Las Vegasa uopšte imao ideju o bilo kakvom kršenju propisa u svrhu uspeha. Splet okolnosti u smislu lošeg vremena i kiše tokom treninga i kvalifikacija doveo je do toga da nisu sprovedene idealne pripreme

ove priče. Bez njegovih kvaliteta vezanih za talenat, brzinu i posvećenost trkama ne bi bilo ni ove istopljene razlike u odnosu na dvojac koji na papiru vozi u dominantnim bolidima. Da nije njega, možda bi Oscar ili Lando već osvojili titulu. Ali, da nije njega i jedine loše osobine iskazane ove sezone, možda bi luda priča o završnici sezone bila još luđa.

Max ne voli da gubi, a posebno ne voli da je poražen kad to sa njim nema mnogo veze. Vraćam se na Barselonu i neobjašnjivi potez udaranja u Russellov „mercedes“ u trenutku kad je potpuno poludeo zbog timskog izbora pogrešnog seta pneumatika na poslednjem pit-stopu, nemoći da se odupre Leclercu na pravcu prilikom obilaska koji ga pritom udara i, kao vrhunac, preventivnog „saveta“ ekipe da vrati poziciju Russellu posle duela u prvoj krivini i sečenja krivine, iako to možda nije morao...

Sve se skupilo u nekoliko desetina sekundi za Maxa posle sjajne trke koju je mogao da završi kao treći iza neuhvatljivih „meklarena“ – pobednika Piastrija i drugoplasiranog Norrisa. Na kraju, posle svih kazni, završio je sa jednim bodom kao deseti, a da je samo na pit-stopu izbegnut set tvrdih guma koje su bile okidač za Maxovo besnilo usled nemoći na stazi, svaki poen više iz Barselone iz današnje perspektive bi nam doneo dodatni spektakl na Bliskom istoku.

„Šta bi bilo kad bi bilo“ ne prolazi kao glavna priča u ovogodišnjoj sezoni Formule 1, zato što postoji dosta detalja iz slične kategorije koji su na raznorazne načine umanjili bodovni saldo Landu i Oscaru. Jedina je razlika što oni sebi nisu pucali u nogu kao tada Max, koji može da izgubi titulu za dlaku, malo deblju od one koja je oduzela bodove rivalima u Las Vegasu...

Možda će se o toj Barseloni pričati posle velikog finala u Abu Dabiju 7. decembra, a možda će sve biti gotovo u Kataru?

Kazne za dvojac McLarena u Las Vegasu, pa i taj nepromišljen potez Maxa u Barseloni, uče nas da u sezoni Formule 1 2025. godine ništa nije izvesno i sigurno, osim da će biti spektakularno.

A šanse? Lando je i dalje prvi kandidat zbog bodovne prednosti, ali nesigurnost na startu trke u Las Vegasu, u direktnom duelu sa Maxom, znatno smanjuje njegov procenat. Sa druge strane, ishod Las Vegasa i Maxova sigurnost njegove šanse podižu na maksimum, dok je u najgorem položaju Oscar kojem je potrebno čudo da ponovo bude onaj sa početka godine. Ili neki ludi razvoj situacije koji će ponovo da ga postavi na vrh...

Kakav god ishod da bude, najzadovoljnija je, ponovo, organizacija Formule 1. Najavljivana je spektakularna sezona, ali više zbog toga što se očekivala eksplozija rezultata kod Ferrarija dovođenjem Lewisa Hamiltona.

Nažalost, desilo se suprotno jer je ekipa u potpunosti pogrešila u razvojnom putu i dovela vozače u situaciju da na većini staza budu prilično nekonkurentni. Uspon McLarena se očekivao, a Max je taj koji je spasio sezonu od dominacije narančastih bolida.

Povremena dobra izdanja Mercedesa, novajlije Antonellija a posebno Russella, unela su dodatnu živost, a svoje navijače ove sezone našli su i novajlije Hadjar (Racing Bulls) i Bearman (Haas). Bilo je zaista dosta mogućnosti da sve šira baza novih gledalaca Formule 1 pronade svoje favorite, a potvrda interesovanja su svakako podaci o gledanosti.

Oni kažu da je pre Las Vegasa poseta na stazama premašila šest miliona gledalaca, što je pouzdan znak da će sa brojevima iz SAD, kao i uz povećano interesovanje za poslednje dve trke, biti premašena poseta od 6,5 miliona gledalaca iz 2024. godine. Formula 1 je sa bazom od 827 miliona fanova na globalnom nivou najpopularniji sportski šampionat na planeti, uz zabeleženo povećanje od 12 odsto u odnosu na prošlu godinu.

Neizvesna završnica će, apsolutno, oboriti i rekord od preko 60 miliona TV gledalaca prve trke sezone u Australiji, a prosečno povećanje TV publike od oko 15 odsto po trci daje analitičarima za pravo da daju i lude prognoze od blizu 100 miliona gledalaca po trci...

Kao da i ovako na stazi već nije dovoljno ludo! **N**

Poslednji srpski jugoslovenski film

Arhaičan, analogan, ali iskren i topao, „Hajduk u Beogradu“ je neočekivan trijumf protojugoslovenskog dečjeg filma

Piše Slobodan Vujanović

Odmah nakon filma, imao sam ideju kako da započnem ovaj tekst. Bombastičnim pitanjem – da li mi, roditelji, možemo i dalje da poznajemo svoju (tinejdžersku) decu?

Danas, dok ovo pišem, ono mi zvuči poprilično glupo. Iako nemam odgovor na njega.

Mislim da današnji roditelji (tinejdžera) trpe najveći raskorak sa svojom decom još od onih posleratnih, koji su imali silne muke da shvate da se njihova deca sada organizuju u neakve skupine koje imaju i ime – „tinejdžeri“ („omladina“ u nas), imaju neke svoje, sve upadljivije, karakteristike. I vole Elvisa. Pa Beatlese. A onda i industrije počinju posebno da im se obraćaju.

I tada su roditelji, hteli ne hteli, postali ko-roditelji, sopstvenoj deci.

Roditelji više nisu svojoj deci jedini prozor u svet. Iako i dalje jesu najpouzdaniji *provajderi* njihovog „krova nad glavom“ i glavni finansijski njihovog života, ali (da ostanem u domenu ove metafore kuće) deca nameštaj za nju nalaze na raznim mestima, dovlače ga i bez našeg znanja, opremaju ga na bazi informacija koje im stižu bukvalno iz celog sveta.

Nama je kao mogućnost ostalo jedino da u taj dom što češće zalazimo, virimo i „špijuniramo“, i sami isprobavamo done-sene stvari, kako bismo ostali u kakvom-takvom kontaktu sa njima.

Nije lako. Vrlo je naporno, zapravo. A život u Srbiji nam ostavlja malo vremena i malo entuzijazma da ih mi sami nečim posebnim, *samo našim*, zaspemo. Ali nema predaje!

Nakon što sam ćerku odveo u „Sivi dom“, sada sam joj ponudio da se zajedno vratimo u godine mog detinjstva. Već

poluspreman za to da će me oduvati za taj predlog, bio sam više nego prijatno iznenađen kada je rekla – Hoću, tu knjigu (misleći na roman Gradimira Stojkovića koji je poslužio za adaptaciju) imali smo za lektiru!

I krenula je sa mnom u bioskop, na film „Hajduk u Beogradu“!

Junaci ovog filma imaju petnaestak godina i mi ih pratimo u završnoj godini osnovne škole. Radnja filma se dešava 1985/86, kada sam ja imao 10 odnosno 11 godina, ali, *tehnički*, sve je to deo „jugoslovenskog socijalističkog multiversa“ koji se lagano približavao svom kraju, o čemu najbolje svedoči uporno guranje žvake u nozdrvu biste Josipa Broza, koje se kao *politička refleksija doba* ponavlja nekoliko puta u filmu.

Momčić impresivnog imena – Gligorije Pecikoza Hajduk, kada njegov otac dobije posao u Beogradu, seli se iz sela u grad. Opozicija „selo–grad“ bila je jedna od dominantnih podela u Jugoslaviji, sve do njenog kraja. Ako ste dolazili sa sela, vi niste bili „seljak“, već se očekivalo da ste „seljačina“, da slušate narodnjake, da pričate „čudno“, da od pop kulture ne znate ni ono što je emitovano na RTS-u i, najvažnije od svega – da vam nije mesto u gradu.

Ne znam kako je u knjizi ta stvar rešena (zaboravio sam da pitam ćerku), ali film samo na površini čačka taj problem, uglavnom ga svodeći na povod za prozivke Gligorija, kada to prilika zatraži, ostajući dostojanstven spram sela kao lokacije sa koje dolazi pošten i častan svet. Na stranu što Gligorije vrlo brzo pokazuje da ima slična interesovanja (stripovi, košarka i muzika) kao i njegovi novi prijatelji.

Film prati njegovo socijalno i emotivno situiranje u Beogradu, u tom osmom,

„odjavnom“ razredu, gde instantno mora da se zbliži sa odeljenjem koje je na okupu mnogo duže zajedno. „Hajduk u Beogradu“ nije toliko „film o odrastanju“ koliko film o početku tog odrastanja, o traženju i pronalaženju sopstvenog sistema vrednosti, njegovom testiranju na terenu prijateljstva, škole i ljubavi. On je prva stepenica ka postojanju čovekom, čiju priču u flešbeku pratimo.

Milan Todorović, reditelj sa par internacionalnih naslova u karijeri, koju je započeo zombi hororom (prilično slabog kvaliteta, „Zona mrtvih“), namerno ili nenamerno (ovde uzimam u obzir tradicionalni *doprinos* srpske produkcije), pravi film koji skoro stoprocentno izgleda kao film koji je isto ovako mogao da izgleda i te 1985. kojom se bavi.

Ovo je jedan „analogno“, pre nego „staromodno“, režiran film koji u velikoj meri računa sa našom nostalgijom i, što je „baš lepo od njega“ – ne pokušava da se dodvori novim generacijama nekim modernim i „njihovim“ forama. Iako Voyage pri kraju igra jednog od „bulija“ (a Kiki iz Pilota, za nas starije, vozača autobusa).

„Hajduk u Beogradu“ se kreće kroz priču o Gligorijevom školovanju i prvim ljubavima i novim prijateljstvima naivno i iskreno, ali sa nekom dozom neobičajenog samopouzdanja. Bez ikakve želje da pravda i objašnjava svoje junake (ovim „novim klincima“), već isključivo u želji da ih samo prikaže, sa malo, ali dovoljno simpatije.

Scenaristkinja Milica Konstantinović Stanojević uspešno je odolela tome da adaptira fore, okolnosti i život ondašnjeg vremena za današnje vreme, i iz romana je zadržala samo ono što je univerzalno i „evergrin“ u svakoj priči o tinejdžerima – vezivanja, konfrontacije, ljubavi, bok-

sovanje sa autoritetima, a, to joj je veliki kompliment od mene – uspela je i da neke tipične „jugoslovenske momente“ odrastanja te generacije učini vitalnim i neizveštačenim, poput „odeljenske zajednice“, njenog funkcionisanja i prestižne predsedničke funkcije.

Pre skoro trideset godina Šotra je ruinirao roman Milovana Vitezovića „Lanjanje na zvezde“, u istoimenom filmu, pre svega što je tu generaciju (šezdesetih, beše) prikazao toliko naivno i izveštačeno da su delovali kao skupina debila za koju će rokenrol, kao crni totem, tek da padne sa neba i donese promene. U „Hajduku u Beogradu“ ova generacija je oživljena kako treba, ne samo kroz vitalnu konzumaciju ondašnje pop kulture, već kroz zabavne i zanimljive junake.

Pohvalio bih svu decu-glumce, jer oni obično završe ne svojom greškom kao maloumnici u ovakvim ostvarenjima, dok ovde uspevaju u najtežem – da ostanu neisfolirani, ali uverljivi kao suštinski „dobra deca“. I čak ni neki žanrovski tvistovi, kao transformacija male Roberte, nisu bili neukusni i glupi.

S nastavničke strane, moram da priznam da sam bio očaran Anom Lečić, kao razrednom. Ova „partizanski“ postavljena nastavnica biologije, koja bi bez problema mogla da bude, takva kakva je, koleginica i ljubavnica učitelja Miloša iz filma/TV serijala „Idemo dalje“, napravila je jednu uverljivu, socijalističku i pravednu nastavnicu koja je često nezgodno „partijske“ replike učinila živim i smislenim.

Dopao mi se i omaž Zoranu Radmiloviću, nastavniku Tehničkog u filmu „Majstori“, koji je ovde napravljen sa prekim i za današnje standarde, solidno nasilnim, nastavnikom.

A kad smo kod „današnjih standar-

da“, pomenuo bih i odnos male Vesne i „matematičara“ koji je skroz jasan kada ga posmatrate okom našeg vremena, ali pali razne alarme kod današnje dece vrlo neprijatno intimnim odnosom nastavnika i učenika.

Na kraju dolazimo do onoga zbog čega mislim da treba da ovaj film pogledate zajedno sa svojim detetom (tinejdžerom) u bioskopu i iskoristite ga kao „trojanskog konja“ da unesete nešto od *naših* stvari u onaj njihov, gorepomenuti, dom.

Prvo, „jugoslovenski socijalizam“, kakav-takav, delovao je kao dobar sistem kroz svoju instalaciju u školskom sistemu. Odeljenske zajednice, predsednici i odgovornost, društvena kritika, sve to danas deluje arhaično, smešno i pogrešno, ali meni i dalje bolje u odnosu na anarhiju ili „nemaštinu“ (od „nema ničega“) koja danas vlada u školama, koje ni na koji način ne „institucionalizuju“ jedinku u budućeg člana društva.

Kada ova deca zapevaju staru partizansku, noseći povređenu drugaricu na rukama, oni četnicima i modernim roditeljima, mogu da izgledaju kao simpatična grupa budala, ali o solidarnosti usađenoj u te generacije današnje mogu samo da sanjaju. Možda ćete vi reći da me blokadersko bratstvo i jedinstvo demantuje već

„Hajduk u Beogradu“ nije toliko „film o odrastanju“ koliko film o početku tog odrastanja, o traženju i pronalaženju sopstvenog sistema vrednosti, njegovom testiranju na terenu prijateljstva, škole i ljubavi. On je prva stepenica ka postojanju čovekom, čiju priču u flešbeku pratimo

godinu dana, ali ja bih rekao da tu ništa nije naučeno u školama, a još manje „voljom države“.

Još bitnije od toga, što „Hajduk u Beogradu“ donosi šakom i kapom, jeste druženje bez hebenih mobilnih telefona. Mogućnost da se vreme provodi pričajući sa nekim, radeći nešto sa nekim, a ne kroz buljenje u nešto.

U isto vreme, bio sam impresioniran i otvorenosti ovih omladinaca. Ne samo za „konstruktivnu socijalističku kritiku“, već i za saopštavanje neprijatnih, privatnih stvari. Na ekranu to povremeno deluje usiljeno i neuverljivo, ali kao lekcija današnjim mladima to je dragoceno.

Pitao sam ćerku (13,5) da li su oni danas ovako otvoreni jedni prema drugima. Ona je rekla da su „brutalno iskreni“, ali da za razliku od ovih momaka i devojaka na ekranu, mnogo češće i više „kmeče“ zbog onoga što im je rečeno i osećaju se kao žrtve. A „Hajduk u Beogradu“ lepo uči decu da ima načina da se bude iskren prema drugima, da ima potrebe za time, i da nema razloga da je to bilo kome, bilo kakav „kraj sveta“. Naprotiv. Sve može da bude samo polazna osnova da se bude bolji.

Izvinite, poneo me socijalizam.

Još jedna lepa stvar u vezi sa „Hajdukom“ jeste onaj deo koji se tiče „Beograda“. U ovom filmu naš glavni grad nije samo poligon za građevinsku mafiju, već jedno stecište različitih kulturnih i sportskih programa, gde deca, čak i slučajno, odu da gledaju balet, a ne ubijaju vreme po tržnim centrima i ne maštaju o „Beogradu na vodi“.

Todorović pravi jednu pomalo patetičnu ali plemenitu razglednicu Beograda koji je mučki ubijen i ubijan od Miloševića naovamo, jednog Beograda u kome bi *pošten naprednjak* sasvim sigurno bio ona „seljčina“ kojoj on, s obzirom na to da ne želi ništa da mu pruži, niti dobije od njega, postaje neprijatelj, na čijem uništavanju potom ovaj radi svom snagom (kao i danas). Bio je to grad slobode, topline i kulture.

Arhaičan, analogan, ali iskren i topao, „Hajduk u Beogradu“ je neočekivan trijumf protojugoslovenskog dečjeg filma (a la „Poslednja trka“, pomenuti „Idemo dalje“ ili „Orlovi rano lete“), samo sa manje ikoničnih trenutaka, i srcem na pravom mestu. I zbog svega toga on je u današnjoj društvenoj klimi po mnogo čemu i stvarno nekakav hajduk u Beogradu.

I to nije lako. I to je dobro za sve nas. **N**

Moja baka, Uroš Predić i mučenici ljubavi

Ljubavni odnosi između muškaraca i žena često su iracionalni, to jest neobjašnjivi

Piše Goran Marković

Rajko, prijatelju, otvorio si rudnik zlata sa tom temom o upoznavanju.

Moja baka Anđelija se „zabavljala“ (ma šta se pod tim podrazumevalo na početku dvadesetog veka) sa znamenitim srpskim slikarom Urošem Predićem. Kako bilo, po njenim rečima, on je pokušao da je „poljubi u haustoru kao služavku“ pa je veridba raskinuta. Ubrzo potom se upisala na časove plesa i okretnih igara koje je držao moj deda.

Ispostavilo se da je Boško mnogo manje navalantan, moguće i prepređen, pa se baka ubrzo udala za njega, rodila mu trojicu sinova, nakon čega se deda zaljubio u izvesnu Vesnu iz Zagreba, odselio se tamo, brinuo se o njene dve ćerke sve dok ga Vesna nije šutnula pa se on, pokunjen posle rata vratio u Beograd.

Do kraja života je stanovao u neakvoj devojačkoj sobici u okviru velikog stana u Francuskoj ulici u kome su živeli silom naseljeni posleratni beskućnici. Baka ga je, doduše, primala na zajedničke porodične obede (mi smo takođe stanovali u zajedničkom stanu u Ulici carice Milice) ali nije govorila sa njim i pominjala ga je pod pseudonimom ONAJ.

To potvrđuje moju teoriju da su ljubavni odnosi između muškaraca i žena iracionalni, to jest neobjašnjivi. Da tu, jednostavno, nema bilo kakve logike. Sećaš se onog našeg poznanika koji je šezdesetih godina prošlog veka u Pragu praktikovao takozvani „ulični rad“?

On je imao teoriju da treba upoznati što veći broj devojaka, upisati im podatke i onda iz tog nepresušnog izvora napraviti izbor. Lično sam video tu njegovu „Bibliju“, prepunu imena, brojeva telefona i skraćenica koje su označavale mesto gde ih je „prepa“o, na primer „ts“ = tramvajska stanica, „VN“ = trg Vaclavske namjesti ili „K“ = ekspres restoran Koruna, zatim zanimanje (studentkinja,

rukometašica, raspuštenica i sl.), kao i skraćeni opis dotične koji mu je omogućavao da iz sećanja otprilike prizove ko bi to mogao biti (visoka plavuša, simpatična bucmasta, i tako to).

Jedini problem se sastojao u tome što to svoje blago nikada nije iskoristio, oženivši se posle druge sa spiska.

Pročitao sam u Hičkovoj biografiji da je kao mladi reditelj režirao nekakvu melodramu u Veneciji. U tom filmu je glavna glumica, koja je upravo dopu-

Sećaš se onog našeg poznanika koji je šezdesetih godina prošlog veka u Pragu praktikovao takozvani „ulični rad“?

tovala iz Nemačke, trebalo da se baci u Kanal Grande. Ekipa se namestila, sve je bilo organizovano, a onda su mladom reditelju saopštili da glumica nažalost ne može da se kupa.

Hičkok je bio očajan, nije shvatao zašto bi neko ko je upravo došao iz Nemačke i pročitao scenario odbijao da skoči u vodu. Uzalud su mu davali do znanja da postoje dani u kojima žene ne mogu u vodu ali Alfred je bio toliko mlad da nikako nije shvatao u čemu je problem. U knjizi Hičkok kaže kako ga je sekretarica režije odvela na stranu i objasnila mu celu stvar, kako se on kasnije oženio njome i da je živio u srećnom braku do kraja života.

Još uvek mi je u sećanju onaj božanstveni film Jana Njemeca „Mučenici ljubavi“. To je omnibus koji se sastoji, koliko se sećam, od tri priče (napisala ih je prva dama tadašnjeg slavnog češkog filma Ester Krumbahova) od kojih mi je poslednja ostala u pameti kao najlepša.

Priča se odigrava u praškom elitnom kvartu u kome su sve vile građene po istom nacrtu i liče jedna na drugu kao jaje jajetu. Glavni junak, nekakav klošar, možda mentalno zaostali muškarac, luta tim luksuznim kvartom u kome žive srećni, bogati ljudi. Zastane i kroz ogradu ugleda baštensku zabavu.

Muškarci, očigledno sve sami blazirani bogataši, ekstremno su dobro raspoloženi i bućni, a žene sve odreda elegantne i veoma privlačne. Klošar se drži za tu ogradu i posmatra svet kome ne pripada i nikada neće.

U jednom trenutku, elegantna žena, očigledno domaćica proslave, primećuje ga, pride mu i vrlo ljubazno ga zamoli da im se pridruži. On u čudu uđe u baštu i počne da jede i pije sve što mu je pod rukom. Ostali se, za divno čudo, prema njemu ponašaju vrlo gostoljubivo i sa velikim poštovanjem. U jednom trenutku, domaćica mu pride i saopšti mu kako bi volela da ga vidi nasamo, van ove gužve, i poziva ga da sutradan dođe kod nje na čaj.

On ne može da veruje kako mu se takav preokret stvarno dešava, pogotovu što izgleda sasvim jedno i neugledno. Sutradan, on pokuša da se malo uljudi, nekako dotera garderobu i zaliže masnu kosu, pa kreće na svoj prvi ljubavni sastanak sa privlačnom bogatašicom. Ne može, međutim, da pronađe kuću u koju je pozvan zato što su sve kuće iste a ulice čine neku vrstu lavirinta. Autor ga ostavlja u njegovom apsurdnom lutanju...

Neću, naravno, tvrditi da su muško-ženski odnosi apsurdni, pogotovu što apsurdno nasuprot čvrsto kao stena stoji LJUBAV, ali priznaćeš da je taj prvi susret dva bića nekako misteriozan, obavijen tajnom. Možda je ta tajna i najprivlačnija ljudima? Ko će to znati...

Kamarad.

P.S.

Kako koleno? Ne oslanjaj se mnogo na štap, stradaće ti i lakat. **N**

HIT KNJIGA

DRUGO
IZDANJE

MIT O BALKANSKOM TIGRU

I još 18 lekcija o izgubljenoj deceniji
i društvenoj i ekonomskoj imploziji Srbije

NARUČI ONLINE na
NEDELJNIK.RS

ILI KUPI U SVIM BOLJIM KNJIŽARAMA

VELIKA ANALIZA O
POSLEDNJIH 30 GODINA
SRPSKE EKONOMIJE
I DETALJNO UPUTSTVO KAKO
DA SE STVARI PREOKRENU

Pišu **profesor Ognjen Radonjić**
i jedan od najvećih srpskih stručnjaka u inostranstvu **Ivan Ostojić**

Dokumentovano i nepristrasno
svedočenje o jednom vremenu
dvojice izuzetnih autora.

Profesor Miodrag Zec

Za sve ljude koji ne negiraju
činjenice ova knjiga bi mogla
da bude pravo prosvetljenje.

Profesor Ivan Vujačić

Prva knjiga koja daje nadu
i uputstvo kako da napravimo srećno
društvo koje Srbija zaslužuje.

Profesor Dejan Šoškić

Kako se Davičo čita unazad

Matija Bećković ne osjeća da je nešto neumjesno u njegovoj igri s Davičovim prezimenom, jer on naprosto nije čovjek koji osjeća ljude. On osjeća jezik, osjeća riječi i sintaksu

Piše Miljenko Jergović

Riječ "očevid" mi je, dragi Basara, milija i bliža nego tebi, i to iz dvije skupine razloga. Prva je što "očevid" pripada jednom prilično već bogatom, turobnom, imaginacije lišenom policijskom argou, koji hrvatski jezik kvalificira za prijevode Franza Kafke. Bez takvih riječi nema pravog Kafke, nema tog pomaknuća iz prividnog reda stvarnosti u pakleni poredak administracije. (Holokaust je krajnji stadij administriranja ljudskim životima i ljudskošću, općenito.)

Osim očevida, postoji i riječ "očevidnik". Također, vrlo zanimljiva, jer njome se nadograđuje uobičajenija riječ "očevidad". Na primjer, pokosi biciklist pješaka na pločniku - ili trotoaru - ali srećom postoji očevidad nesreće. Riječ očevidad preciznija je od riječi svjedok, koju na ovom mjestu zamjenjuje, jer svjedok svjedoči ušima, nosom, opipom, pameću, dok očevidad svjedoči očima, svjedoči onim što je, dakle, vidio.

Budu li Srbi prihvatili i prisvojili očevidnik - što bih ja svakako želio! - onda će se hrvatski jezični mučenici opet mučiti da pronađu novu riječ. Ali sve je to, kažem, dobro i korisno za prevođenje Franza Kafke.

Druga grupa razloga zbog kojih mi je riječ "očevid" bliska, tako da bih o toj riječi mogao dugo govoriti, tiče se, zamisli, Matije Bećkovića i Oskara Daviča. Naime, godine 1968. ta dvojica pjesnika, prvi upravo u cvijetu mladosti, a drugi je imao godina upravo onoliko koliko ja imam danas, našli su se na suprotnim stranama barikada.

Bećković je podržavao studente i sve što je tad bilo napredno, podržavao je, dakle, mladost koja je insistirala na politici čistih ruku i na poretku koji će biti

ljeviše od lijevoga jugoslavenskog socijalizma, dok je Davičo bio više za to da se stvari riješe upotrebom "disciplinskih palica" (kako su se službeno-policijski u Jugoslaviji nazivali pendreci).

Naime, Davičo je, luckast i genijalan kakav je već bio, i dječjački krajnje neodgovoran, o stvarima umio razmišljati prema njihovim pretpostavljenim krajnjim posljedicama, pa je tako morao biti protiv onoga za što su bili Bećković i progresivci. Tada je Matija, zlorabeći ("zlorabiti", nije li ljepše i efektnije, jer je munjevitije, nego "zloupotrebljavati"?) svoj ogromni jezično-tvorbeni, filologijski i lirski dar, Daviča nazvao Očivadam.

Naime, šta? Davičo je, čita li se od kraja prema početku, doista Očivad. Taj nalaz Bećkovića Oskar Davičo spremno je, i s puno entuzijazma, prihvatio, naprosto zato što je bio ne samo veliki pjesnik, nego i izvanredan anatom i akrobat riječima. I sasvim je moguće da mu je tek Bećković otkrio što dobiva kada svoje prezime unatrag pročita.

Pritom, u barem jednoj od svojih pjesama, čijeg se završetka kroz maglu prisjećam, pjesmi koja govori o vlastitom odlasku u borbu, Davičo se koristi svojim prezimenom - ali od naprijed pročitanim. Ti stihovi, po mom nesigurnom sjećanju, nekako ovako teku: "Ne tuguji mi! More pruža plave ruke/ Tebi koji si mu o slobodi priču./ Zemlja bola jutros kreće u hajduke./ S njom noći i dani/ i tvoj drug - Davičo."

Čitajući unazad Davičovo prezime Bećković poseže za nečim što se ja ne bih usudio činiti. Naime, u svakoj igri i ruganju nečijem imenu ili prezimenu nešto je rubno i ružno. Jer to je ruganje onom što je zapravo jedino sveto, što je čovje-

kov znak, ono čime je ubilježen u općem očevidniku čovječanstva.

Uvijek me pomalo ugrize savjest kad, u trenucima bijesa, ruglu izvrtnem nečije ime, pa, recimo, Andreja Plenkovića nazivan Plenkošenkom. Ali ne bih se usudio igrati se s imenom jednoga Jevrejina, ili Židova - kako bi se to hrvatski reklo, jer je u toj igri previše mrtvih, previše prijetnje i previše krivnje nas čija su imena ili prezimena postojala u vrijeme kada su oni nestajali zbog svojih imena i prezimena.

Bećković, naravno, ne osjeća da je, ipak, nešto neumjesno u njegovoj igri s Davičovim prezimenom, jer on naprosto nije čovjek koji osjeća ljude. On osjeća jezik, osjeća riječi i sintaksu, ali ne i načine na koji jedne riječi zarad onog što im donosi vrijeme bivaju iz temelja drukčije od drugih riječi.

Ali svejedno, nakon što je on rastvorio Davičovo prezime, nakon što je učinio nešto što nije trebao činiti, mene je trajno obveselilo, kao i samog Daviča, svojim nalazom: Očivad. I obično kad netko spomene očevid, ja pomišljam na očivad. Iza svakog očevida nastupa očivad. Premda postoji i škola mišljenja koja smatra da očivad prethodi očevidu.

Sljedeće što me je u tvom pismu kao nalaz obradovalo u ovoj je rečenici: "Ja, naime, u načelu ne pristajem na emocionalne ucene posmrtnih rituala, kojima primarna svrha nije odavanje pošte, nego prismotra onih koji je ne odaju."

To govoriš nakon što si napravio dva prekršaja: otišao u subotu 1. novembra na Sajam, i nisi zastao na šesnaest minuta za šesnaest mrtvih pod nadstrešnicom. Prvi prekršaj bih i sam napravio, ali se plašim ili ne postoji način na koji bih to učinio: i ja bih, naime, vrlo rado vidio

kako izgledaju stvari s one strane društveno dopuštenog i poželjnog, ili kako izgledaju iz perspektive mojih dušmana.

Recimo, godinama sam maštario o tome da se zamaskiram i odem na neki Thompsonov koncert. Ali ja se, na žalost, ne mogu tako zamaskirati, i već dugo ne postoje uvjeti da se pojavljujem tamo gdje po redu i poretku ne mogu, ne smijem ili ne trebam biti. Stoga mi je dragocjen tvoj uvid u pustu sajamsku subotu.

Druga stvar je, međutim, mnogo zanimljivija. Kažeš, "emocionalne ucene posmrtnih rituala", ali zapravo misliš na nešto što je mnogo šire i tiče se sudjelovanja u kolektivnom ritualu, tiče se pristajanja da se čovjek utopi u masu i stopi s mišlju ili osjećajem koji nije njegov.

Riječ je o nečemu što osjećam zaista od malih nogu i što je, vjerujem, dragocjeno podijeliti s tobom, jer ti ćeš razumjeti o čemu se radi i možda ćeš mi pomoći da onom što je bezimeno ili bezrječno u cijeloj stvari pronađem ime i riječ.

Naime, kad god se zateknem među ljudima i zasniva himna, svejedno koja i čija, pa se po nuždi ceremonijala dižem sa svim ostalima, ja osjećam istu nelagodu i sram, i želju da bježim s lica mjesta. To su trenuci kada sam pred napadom panike (koji nikad zapravo nisam doživio), i kada želim da sve to što brže prođe. Dok ljude oko mene podilaze žmarci (Hrvati imaju

Kad god se zateknem među ljudima i zasniva himna, ja osjećam istu nelagodu i sram, i želju da bježim s lica mjesta

tu osjetilno aktivnu riječ - srpsi), mene obliva znoj i drhte mi koljena.

Ne osjećam se dobro zato što sam, mimo svoje volje, morao ustati dok svira muzika, koja mi se inače, možda, i sviđa. Recimo, sviđaju mi se, ako ne moram na njih ustajati, melodije i aranžmani francuske, talijanske, slovačke, crnogorske i ruske himne. Ali to da moram, poput vojnika, učiniti ono što čine svi ostali, a pritom nisam vojnik, u meni stvara ozbiljnu nelagodu.

Ivo Andrić negdje je, kako je to samo on znao, pokupio bosansku narodnu izreku, koja je tako dobra da je nisam mogao zaboraviti, premda sam cijelu priču oko nje zaboravio. Izreka glasi: "Babo klanja, majka mi se krsti, a ja stojim pa se kamenim!"

Prizor čuvene Hale 1, zacijelo najljepšega natkrivenog prostora u Srbiji (i mnogo šire), ljepšeg od bilo koje crkvene kule, od bilo kojeg džamijskog svoda, ili teatra, sportske dvorane, biblioteke, na

dan 1. novembra 2025. uspoređuješ s prizorom ispražnjenog akumulacijskog jezera, a onda i jedno i drugo uspoređiš sa Srbijom.

Ovo ti je vrlo efektivno, jer je tačno. Nikada nisam vidio do kraja ispražnjeno akumulacijsko jezero, ali sam, opet od rana, iz voza gledao Jablaničko jezero za sušnih kasnoproletnih ili ljetnih dana, ili kada hidrocentrala propusti previše vode, pa kada iz njega izviri prethodni, potopljeni svijet.

Poslije sam, kao odrastao čovjek, zapravo relativno nedavno, često vozio auto kroz istočnu Hercegovinu, od Trebinja prema Crnoj Gori, pa sam prolazio kroz čudesni zavičaj Mirka Kovača, i tamo kod Lastve vidao slične prizore: kako iz oplićale akumulacije, kao iz grizodušne svijesti, vire tragovi onoga što je bilo, a čini nam se da više nije.

I to što si ti tako započeo meni otvara nastavak mojih priča, srpske i hrvatske. Srpska je ovakva: kada sam početkom dvijehiljaditih počeo intenzivno pohoditi Beograd, obično sam putovao vozom, koji je još uvijek postojao, užasavajuće spor i turoban, te je u tom svom postjugoslavenskom i postkapitalističkom postojanju meni bio zanimljiv i privlačan, jer su se u njemu vozili čitavi svjetovi, hrvatski i srpski, pa bih gledao te ljude, pažljivo ih prisluškivao, pa ono što bih čuo uspoređivao sam s onim što od

ranije znam i s onim što ću čuti u Beogradu ili Novom Sadu, tako da možda ne bi bilo pretjerano reći ni to da sam se za svoj račun i za svoje potrebe bavio nekom vrstom špijunaže, i u tom sam špijuniranju Srba i srpskih navada i raspoloženja tokom tih godina između 2000. i 2003. mogao primijetiti da Kosovo na jednom više nije ni emocionalna ni racionalna tema, da su se ljudi pomirili s tim da je i ta nekad zajednička naša zemlja postala inozemstvo, da je i Kosovo izgubljeno onako kako je od 1991. izgubljeno sve, od tunela Karavanke pa na jug sve do Bitole i Gevgelije, pa mi se činilo tada, dok sam se uglavnom vozio u kupeima umirućih željeznica, od godine 2000. do godine 2003, da se ti Srbi nekako u sebi trude da im se i Srbija ne nađe na spisku onoga što je izgubljeno, tojest da u svojoj mašti i stvarnosti osmisle Srbiju koja bi mogla biti njihova buduća zemlja, ili koja bi mogla biti zemlja u kojoj žive dijelovi njihovih obitelji, a da je to upravo tako, barem mi se činilo tada, potvrđivali su i programi RTS-a, te svi ozbiljni štampani beogradski mediji, koji su nastojali biti što ozbiljniji, što europskiji, ali samim tim i srpskiji na neki novi, post-miloševićevski način, a to je tih godina podrazumijevalo i stanovita neugodna suočenja s elementima vlastitih srpskih historija, koja više nisu po svemu i uvijek bile časne i čestite, tako da je, činilo mi se tada, postojao određeni društveni dogovor između ljudi iz voza, vladajuće politike u tadašnjoj Srbiji, srpskih medija i relevantne kulturne elite u Srbiji, o tome što je društvo za kojim se čežne, i taj dogovor isključivao je sve ono što je dovelo do prethodne propasti, pa tako i mit o Kosovu, onaj srednjovjekovni, ali i ona dva novija, moderni (komunistički) i postmoderni (postkomunistički), a po mom doživljaju stvari tako će biti i to će potrajati sve do 2005. godine, premda će se povratak na toksični i samoubilački stroj za proizvodnju mitova iz srpskoga sebljelubivog žrtvenoslovnog očaja početi događati s danom Đinđićeve smrti, tačnije s onim danima i mjesecima koji su uslijedili, kada je vlast u Srbiji pokazala totalnu nesposobnost da se suoči sa životom zbiljom i sa životom Srbijom, te sa životom lešom svoga ubijenog premijera, što će je na kraju, tu vlast i tu Srbiju, koštati konačnoga i potpunog sloma, koji započinje u ljeto 2005, nastavlja se dolaskom Vučića i Nikolića na vlast, i potpunom

Zašto su Srbi oživjeli mit o Kosovu, a Hrvati mit o dobrim ustašama?

restauracijom mitološke slike svijeta, te vezivanjem sudbine Srba i Srbije ne samo za Kosovo, nego i za toliko toga drugog što je iz perspektive ostatka svijeta nemoguće i nevjerovatno.

Moja hrvatska priča potekla iz tvoje metafore o presušenom akumulacijskom jezeru je u jesen 2025, po prilici, ovakva: suvremena Hrvatska se, zahvaljujući sumanutoj politici Slobodana Miloševića s kraja osamdesetih, konstituirala kao forma i sadržaj koji je protivan onom što su Srbi i Srbija, i to u aktualitetu godina 1989. kada se raspada Partija, ili 1990. kada se izlazi na prve izbore, još uvijek biva u doticaju sa stvarnošću koju proizvode naši centralni komiteti, što znači da je ta stvarnost fiktivna, ali tom su fikcijom još uvijek obuhvaćeni naši biotopi, ta fikcija još uvijek ne izlazi izvan onog što čini okvir čovjekova života na planeti Zemlji, što će se, međutim, u času raspasti kad ratna prijetnja postane realna a HDZ pobijedi na izborima, jer tada će se glave zateći temeljito ispražnjenima, ponajprije zahvaljujući hrvatskoj urednosti i preuzetnosti – tim osobinama po kojima se Hrvati razlikuju od Srba, pa će ih nečim trebati napuniti, a čime da napuniš hrvatske glave koje su upravo ispražnjene od komunizma i od Jugoslavije, nego ustaštvom, pa će mi tada, početkom devedesetih, neki ozbiljni, pametni i dobronamjerni ljudi govoriti kako je to privremena stvar, kako to nije ništa ozbiljno, kako je to samo mobilizacijsko sredstvo u jednom neravnopravnom ratu, u kojem Milošević uz kompletnu infrastrukturu i oružane potencijale JNA napada Hrvatsku, koja osim što nije naružana, nema ni naraciju, nema ni priču, nema ni mitološki okvir kojim bi se branila, a protiv srpske mitološke kosmogonije, koja se poput planinske bujice sručila na sve ono što smo prethodno bili i što smo prethodno o sebi znali, mora se, mislili su ti neki pametni ljudi s kojima sam razgovarao, boriti nekakvom mitološkom silom, ali ja sam se tome u razgovoru živo suprotstavljao, odgovarajući im da se protiv kuge ne može boriti ko-

lerom, i da se ne mogu stvarati privremeni mitovi, jer takvi ne postoje, i da je novokomponirani pozitivni mit o ustašama po Hrvate štetan i smrtonosan, i da zapravo ne razumijem kako to oni misle mitom o ustašama pobijediti Srbe, kada su ustaše 1945. potučene do nogu, na što su mi ti ljudi odgovarali da će se Srbi uplašiti ustaša i da će to sada promijeniti stvar, ako Hrvati već nemaju dovoljno oružja da pobijede srpsku agresiju, onda će ih pobijediti strahom, govorili su mi, na što sam se ja ledio od straha, ali ne zato što sam se identificirao sa Srbima, nego zato što sam znao da ne mogu pobjeći od toga da sam Hrvat, i znao sam da ta nekima tako privlačna mitologizacija jedne koljačke bande jest prijetnja po mene i meni slične, a Srbi će se već nekako s njome snaći, što se tokom rata u određenoj mjeri i potvrdilo, da bi nakon rata Hrvatska najprije doživjela isto ono što je doživjela i Srbija, dakle kratko razdoblje demitizacije i relaksacije društva, nakon čega je, uz žestoko nastojanje Katoličke crkve, malo pomalo u život bila vraćena ustaška mitska matrica, koja će biti na neko vrijeme odlagana i kroz odlaganje dodatno pumpana i pojačavana, dok se čekalo na prijem u Europu, dok se čekalo na prijem u Europu, dok se čekalo na prijem u Europu, započeta ustašizacija u punom kapacitetu te riječi, onakva kakve nije bilo ni devedesetih, u Tuđmanovo vrijeme, jer Tuđman je ipak bio partizan i partizanski general, pritom i tašt čovjek, koji nije mogao sebi dopustiti to da on kao partizan bude na pogrešnoj, a da su ustaše na pravoj strani hrvatstva, te je zato stvarao svoj mali i kratkotrajni mit o povijesnom pomirenju ustaša i partizana, od kojeg se, zahvaljujući Crkvi i Plenkovićevom HDZ-u, 2025. potpuno odustalo, pa su ustaše oglašene kao povijesni pozitivci, a partizani kao negativci, dok je Josip Broz Tito, kako kaže ministar obrane današnje Hrvatske Ivan Anušić, “jedan od najvećih zločinaca u povijesti”.

Zašto su se i Srbi, i Hrvati vratili mitološkoj slici srpstva i hrvatstva, ako je ona za njih tako ubilačka i škodljiva? Zašto su Srbi oživjeli mit o Kosovu, a Hrvati mit o dobrim ustašama? Razlog bi se, vjerujem, sveo na nešto što se jednostavno da formulirati kao nelagoda pred stvarnošću, i nesposobnost da se živi u fizičkom svijetu, onakvom kakav on posvuda jest. **N**

DNEVNIK

SVAKOG DANA U 19.30

Еуромедик на 15 локација

1

НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА
КОМПЛЕТНА ХИРУРГИЈА И БОЛНИЧКО ЛЕЧЕЊЕ
Еуромедик болница, Булевар уметности 29
Тел: 011 / 7359 150; 7359 151; 7359 152
ХИРУРГИЈА - тел: 062 / 800 71 95

2

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Дом здравља, Јурија Гагарина 36д
Тел: 011 / 2284 001; 2284 002; 2284 006; 2276 324; 2276 342;
062 / 800 38 44

3

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Општа болница, Париске Комуне 22
Тел: 011 / 2609 650; 2609 670; 2605 990
ХИРУРГИЈА - 062 / 800 71 95

4

ЕУРОМЕДИК - ЗЕМУН
Дом здравља, Косовска 12
Тел: 011 / 2616 444; 069 2480 518; 2617 104; 062 / 800 38 63

5

ЕУРОМЕДИК - КАРАБУРМА
ДОМ ЗДРАВЉА, Вишњичка 72
Тел: 011 / 7357 500; 7357 501; 7357 502;
Моб: 069 / 80 70 381; 80 70 382

6

ЕУРОМЕДИК - ЗВЕЗДАРА
Дом здравља, Ватрослава Јагића 1
Тел: 011 / 2448 148; 2448 150; 2448 153; 2448 154; 2448 158;
2448 164; Моб: 062 / 23 73 76

7

ЕУРОМЕДИК - СТАРИ ГРАД
Дом здравља, Цара Уроша 37
Тел: 011 / 7357 304; 7357 305; 7357 306; 7357 307;
Моб: 069 / 8070 390

8

ЕУРОМЕДИК - ПАЛИЛУЛА
Дом здравља, Цвијићева 42
Тел: 011 / 3294 457; 3294 469; 3294 447; 3294 448;
Моб: 062 / 800 39 53

9

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 7
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
Моб: 062 / 800 38 42

10

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 8
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
Моб: 062 / 800 38 43

11

ЕУРОМЕДИК - САВСКИ ВЕНАЦ
Општа болница, Вишеградска 20
Тел: 011 / 3650 660; 3650 700; 2660 000; 2660 031; 2660 082;
2660 111; Моб: 062 / 800 38 45

12

ЕУРОМЕДИК - ВОЈДОВАЦ
Дом здравља, Стефана Првовенчаног 32
(Код Душановачке пијаце)
Тел: 011 / 655 78 77; 655 78 78; 655 78 80

13

ЕУРОМЕДИК - ВИДИКОВАЦ
ДОМ ЗДРАВЉА, Кнеза Вишеслава 63 а
Тел: 011 / 7859 424; 7859 425; 7859 426;
Моб: 069 / 80 70 371; 80 70 372

14

ЕУРОМЕДИК - ЧУКАРИЦА
Дом здравља, амбуланта, Требевиха 7
Тел: 011 / 6830 582; 6830 583; 6830 568;
6830 569; 3559-732; 3550-179; Моб: 062 / 800-38-66

15

ЕУРОМЕДИК - НОВИ САД
ДОМ ЗДРАВЉА, Николе Пашића 17
Тел: 021 / 2100 544; 2100 545; 2100 546;
Моб: 063 / 588 467; 069 / 8070-383; 062/298-382

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ ПРЕГЛЕДИ

КАРДИОЛОГА, НЕУРОЛОГА,
ЕНДОКРИНОЛОГА, ГИНЕКОЛОГА, УРОЛОГА,
ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГА, ОФТАЛМОЛОГА,
ДЕРМАТОЛОГА, ГАСТРОЕНТЕРОЛОГА,
НЕФРОЛОГА, ПУЛМОЛОГА, РЕУМАТОЛОГА,
ХЕМАТОЛОГА, ПСИХИЈАТРА, ПСИХОЛОГА,
ФИЗИЈАТРА, ХИРУРГА, ОРТОПЕДА,
ОНКОХИРУРГА, ПРОФЕСОРА,
СПИНАЛНОГ ХИРУРГА

КУЋНЕ ПОСЕТЕ ЛЕКАРА СПЕЦИЈАЛИСТЕ

МАГНЕТНА РЕЗОНАНЦА
СКЕНЕР
УЛТРАЗВУК СА КОЛОР ДОПЛЕРОМ
РТГ ПО СЕГМЕНТУ
ДИГИТАЛНА МАМОГРАФИЈА
ОСТЕОДЕНЗИТОМЕТРИЈА (ДХА)
ЕНДОСКОПИЈЕ
АНГИОГРАФИЈА
УГРАДЊА СТЕНТА
УГРАДЊА ПЕЈСМЕЈКЕРА

МЕДИЦИНА РАДА - Издавање уверења

ПАКЕТ ПРЕГЛЕДА

КАРДИОЛОШКИ, НЕУРОЛОШКИ,
ОРЛ, ГАСТРОЕНТЕРОЛОШКИ,
УРОЛОШКИ, ЕНДОКРИНОЛОШКИ,
НЕФРОЛОШКИ, ГИНЕКОЛОШКИ,
ПУЛМОЛОШКИ, ДОПЛЕР I-II,
СИСТЕМАТСКИ ПРЕГЛЕД ЗА ДЕТЕ

УГОВОР СА РФЗО ЗА

- ЦЕНТАР ЗА КАТАРАКТЕ
- ЦЕНТАР ЗА ВАНТЕЛЕСНУ ОПЛОДЊУ

ЕУРОМЕДИК

www.euromedic.rs

Ново Ново Ново

ЦЕНТАР ЗА ДИЈАГНОСТИКУ И ОПЕРАТИВНО ЛЕЧЕЊЕ

ПРОШИРЕНИХ ВЕНА, ДОЈКЕ, КАТАРАКТЕ, КАМЕНА У БУБРЕГУ,
КАМЕНА У ЖУЧНОЈ КЕСИ, КУКА И КОЛЕНА, КИЧМЕ

НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА

ЕУРОМЕДИК

ХИРУРГИЈА

ОФТАЛМОХИРУРГИЈА

АБДОМИНАЛНА
ХИРУРГИЈА

ГИНЕКОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ВАСКУЛАРНА
ХИРУРГИЈА

ОРЛ ХИРУРГИЈА

УРОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ГРУДНА ХИРУРГИЈА

УРОГЕНИТАЛНА
ХИРУРГИЈА

ОРТОПЕДСКА ХИРУРГИЈА

СПИНАЛНА ХИРУРГИЈА
(хирургија кичменог стуба)

ОНКОХИРУРГИЈА
(дојка, штитна жлезда, кожа)

ПЛАСТИЧНА
РЕКОНСТРУКТИВНА И
ЕСТЕТСКА ХИРУРГИЈА

ЦЕНТАР ЗА МЕЛАНОМЕ

У служби вашег здравља.

Laguna Klub čitalaca

Rodendanski popust

40%

Popust važi za kupovinu
do 3 Lagunine knjige.

 UniCredit Bank

ti čestita rođendan
i poklanja knjigu

po izboru sa Laguninih top-lista
publicistike i beletristike.

Poklon-knjiga se dobija prilikom korišćenja rođendanskog popusta uz plaćanje karticama UniCredit Banke u svim Laguninim i Delfi knjižarama. Rodendanski popust od 40% može se ostvariti za maksimalno tri kupljene knjige uz dodatnu knjigu na poklon prilikom plaćanja karticama UniCredit Banke. Akcija važi samo za članove Laguninog kluba čitalaca i traje od 1. marta 2025. do 29. februara 2028. godine. Sve dodatne informacije možete saznati u svim Delfi i Laguninim knjižarama.

UŽIVO IZ MADRIDA

RADIOHEAD

Vrtlog nota vrhunske umetnosti

Piše Slobodan Nešović Loka, foto Irena Nešović

INFORMACIJA

Informacija: Radiohead će tokom novembra i decembra 2025. godine, posle sedam godina tišine, održati dvadeset koncerata u Evropi – po četiri u Madridu, Bolonji, Londonu, Kopenhagenu i Berlinu. Turneja počinje 4. novembra u Madridu, a završava se 12. decembra u Berlinu.

PRIČA

Kada se pojavila vest o njihovom povratku, dogodila se Irena munjevita reakcija: dve karte, po apsurdnim cenama na jednom od servisa za preprodaju, u sekundi su završile na njenom telefonu (hvala, Irenice).

Kako je novembar odmicao, njihovi albumi počeli su ponovo da se okreću na gramofonu, a muzika mi se, diskretno, uvlačila pod kožu. Postajalo je sve jasnije da je poslednjih četrdeset godina popularne muzike – bend postoji od 1985 – nezamislivo bez njih. Usudio bih se da tvrdim da su jedini istinski naslednici onih najvećih... ali o tome malo kasnije.

U ovom trenutku trebalo bi da napišem klasičnu recenziju rok koncerta. Ipak, uprkos iskustvu u toj veštini, shvatam da je gotovo nemoguće opisati ono što se dogodilo te noći u Madridu. Posle mnogo preispitivanja jasno mi je: ne mogu da napišem recenziju rok koncerta, zato što to – jednostavno – nije bio rok koncert.

To je bio umetničko-scenski događaj izuzetne retкости. U nedostatku boljeg

rešenja, ostaje mi samo skromno izvinjenje, uz rizik da urednik (Branko Rošić) možda neće ni želiti da objavi ovo svedočanstvo.

IZVINJENJE

Ono čemu sam prisustvovao može se porediti jedino sa velikim retrospektivama – Warholovim „From A to B“ u Vitni muzeju, Rotkovom izložbom u Fondaciji Luj Viton, Branagovom snagom u „The Entertainer“ na sceni Gerricka ili legendarnim nastupom La Fura dels Baus na Bitefu 1998. godine.

Na koncert sam došao očekujući uobičajeno – zajedničko slavlje uz muziku. Umesto toga, proveo sam dva sata nepomično stojeći, zanet, gotovo hipnotisan, gledajući u binu i slušajući ono što sa nje dolazi.

A dolazila je snažno, slojevit, precizno izgrađena zvučna arhitektura, vrtlog nota, tonova i reči koji vas uvlače kao kada stojite pred Pollockom, slušate Rahmanjinova ili otvorenih usta posmatrate svod Sikstinske kapele.

Radiohead stvaraju savremenu umetnost koja korene vuče iz rokenrola, ali ga prevazilazi svakim taktom. To je nešto što može stvoriti samo majstor koji je potpuno ovladao zanatom – slikar koji mrlje pretvara u univerzum, kompozitor koji šum pretvara u smisao.

Diskretna ali duboka komunikacija sa publikom dala je čitavom događaju onu tanku, gotovo nevidljivu nit koja razdvaja nastup od iskustva. Bili su prisutni, potpuno i intenzivno, kao što Marina Abramović prisustvom u tišini ume da vas rasplače.

I NA KRAJU

Divno je što je, moja, generacija X iznedrila bend koji je jednostavnu strukturu rokenrol pesme pretvorio u uzvišenu umetničku formu. Radiohead su istinski naslednici Bitlsa i iskreno se nadam da će se pojaviti oni koji će moći da ih naslede u toj plemenitoj misiji.

Ako još uvek nemate omiljeni bend – pronadite ga. **N**

Povratak iz tudine

IZNENAĐUJUĆE MODERAN KLASIK

Specijalno za Nedeljnik piše književni, filmski kritičar i prevodilac Zoran Janković

Kad je teško – tu je klasika. Odnosno, kada se, sasvim očekivano, izgubimo u pregledu novih naslova iz umova i tastatura ovovremenskih „pera“, najlakše, a možda i najmudrije i najcelishodnije je krenuti u rikverc, tj. vratiti se klasicima, posebice onima koje, ma koliko nam na nivou naslova i/ili opštih informacija deluju poznato, zapravo nikada zbilja nismo pročitali. To bi mirne duše moglo da se odnosi na roman „Povratak iz tudine“ (prevela Tatjana Bižić, objavila Laguna) znamenitog Tomasa Hardija, engleskog autora, koji će kanda zauvek ostati najprepoznatljiviji po delima „Tesa od D'Erbervila“, „Daleko od razuzdane gomile“ i „Neznani Džud“.

Eto, dakle, razloga više da punu pažnju posvetimo ovom njegovom, u medijskom i knjižarskom smislu znatno manje „izraubovanom“ delu, tim pre jer je i ovim romanom on veoma elegantno i bez imalo halabuke i zanatske razmetljivosti dosegao vrhunske domete, uspevši da i ovo svoje delo postavi i predoči kao integralan i jednako vredan deo jednog osobe-nog sveta koji je Hardy tako minuciozno i tako istrajno vrhunskim stilom oslikavao.

Sâm zaplet se tiče povratka Klima Jobrajta iz raskošnog Pariza u otužni, sumorni i skromni pejzaž rodnog mu zavičaja. A on se zapravo vraća samom sebi, nošen željom da postane i ostane učitelj u Engleskoj, i sâm podučen pravim vrednostima punoće i smisla života, a što nije moguće postići zgr-

POVRATAK U ZAVIČAJ

Zaplet se tiče povratka Klima Jobrajta iz raskošnog Pariza u otužni, sumorni i skromni pejzaž rodnog mu zavičaja. A on se zapravo vraća samom sebi, nošen željom da postane i ostane učitelj u Engleskoj, i sâm podučen pravim vrednostima punoće i smisla života

tanjem materijalnih dobara i bogatstava i jurnjavom za ugledom i prestižem.

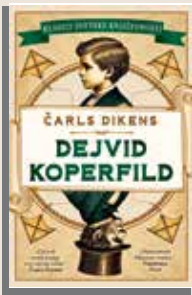
Tomas Hardy, čemu možemo da posvedočimo čitajući i ovo njegovo vrsno delo, neporecivo je veoma vešt pripovedač, ali možda na prvom mestu i baštinik istina na kojima možda počiva i život u stvarnoj dimenziji. Tako i u ovom njegovom delu bivamo svedoci njegovog iskrenog poriva i posledične hrabrosti da ukaže da stvarnog bega iz svoje klase unutar strogo kodiranog kastinskog ustrojstva zapravo i ne može biti.

Osim toga, od Hardija se može naučiti i kako se diskretno ponaša i menja pripovedačka žiža, tako da, nalik ostalim njegovim romanima, isprva intimistički postavljena priča sa jasnim središnjim likom, neusiljeno izrasta u „punokrvenu“ društvenu hroniku iz koje se mnogo toga književnog vrednog može naučiti. **N**

Tes od roda D'Erbervila Tomas Hardy

Priča o Tes Derbifild, devojci iz sela Marlot, počinje saznanjem njenog oca da je u srodstvu s nekada moćnom, a sada ugašenom plemićkom porodicom D'Erbervil. Naslikana na pozadini ruralnog društva koje polako umire, „Tes od roda D'Erbervila“ bila je „bestseller“ Tomasa Hardija, a sama Tes Derbifild ostaje njegova najupečatljivija i najtragičnija junakinja. **N**

Dejvid Koperfild Čarls Dikens

„Dejvid Koperfild“, koji je Dickens opisao kao svoje omiljeno delo, oslikava društveni i ekonomski kontekst vremena u kom je nastao. „Dejvid Koperfild“ je ujedno i poluautobiografski roman u kom se, po rečima samog Dikensa, „prepliću složene niti istine i mašte“. Dickens je stvorio svoje možda najpotresnije i najpopularnije delo, ispunjeno, u jednakoj meri, i tragedijom i komedijom. **N**

Piše Hana Piščević

Svadba, svadba

Ne znam da li neke stvari dođu s godinama ili su uvek bile tu, samo su tražile pravi prostor i vreme da izađu napolje. Ja sam oduvek mrzela svadbe. Nisam volela čijenjicu da država mora i u to da se ugu-
ra, da da legitimitet ljubavi i da između dvoje ljudi postavi zakone i pravila. Nije mi se sviđalo da ti potpuni stranac zapovedno kaže 'dok vas smrt ne rastavi'. Posebno danas kad smo konačno svesniji da je loš brak gori od razvoda. Možda zbog tih reči toliko ljudi ostane u toksičnom braku. Da ne bi izdali Boga, izdaju sebe.

Ne volim ni te preskupe, prevelike ceremonije u kojima mi se uvek činilo da niko zapravo ne uživa. Svi su na nekakvom zadatku. I grozno mi je što mladenci, u većini slučajeva, ne očekuju, odnosno ne žele, autentičan, promišljen poklon već novac. Ta kutija nasred podijuma koja treba da pokaže ko je koliki čovek na osnovu novčanica. Svadba je suštinski transakcija i savršen put do toga da i ljubav postane politična. Sve te odluke i organizacija – ko da bude kum/kuma, koga pozvati, koga ne pozvati, ko s kim da sedi, koliko uložiti, ko će koliko dati... Iskreno mi nije bilo jasno zašto ljudi sebi (i drugima) to priređuju. Od venčаница mi se vrtelo u glavi a od svadbenog repertoara me je hvatala mučnina.

Fer je reći da doskoro nisam bila na mnogo svadbi, svega nekoliko i sve su bile poprilično dosadne, šljašteće i usiljene. Imala sam utisak da mladenци samo čekaju da gosti odu da mogu da prebroje pare i konačno se osame. I nisam ih krivila. Svi ti predaleki rođaci, plus jedan stranci, small talks i šti-
kle na kojima sve to treba izdržati. Kada sam upoznala R. koji je došao iz tradicionalne porodice gde je venčanje tako-

reći obavezna inicijacija, često smo, bez nekog razloga, debatovali o našim različitim stavovima. Ja u stvari samo nisam znala da svadba ne mora da izgleda tako. Da može i bez milion gostiju, dijamanta i previsokih štikli.

Letos sam konačno bila na jednoj takvoj, u šumi, gde su svi bili obučeni kako im prija, u lepršavoj odeći, mnogi od njih bos, probrani ljudi, sedelo se svuda, na travi, na stolicama, čilimima, jelo se i s prstima, igralo se uz dobru muziku. Kao životinjski piknik u knjigama koje sam volela kao dete. I lepo sam se provela. Nije mi bilo muka i nije mi bilo dosadno. Čak sam poželela i ja tako nešto.

Kasnije, kada me je R. zaprosio, ispostavilo se da se on približio mojim stavovima a ja njegovim. Na kraju, s bebom na putu i trista stvari, rešili smo da se samo venčamo u sklopu porodice i bilo je mnogo lepo ali neću sada o tome. Umesto toga bih da ispričam da sam pre neko veće bila na svadbi naših drugara koja nije bila u šumi, gde niko nije bio bos, nije se jelo prstima, svi su pušili, u zagušljivoj sali, i muzika nije bila wow a svejedno sam se baš dobro provela.

Uživala sam da gledam njih dvoje, mladence, tako zaljubljene, nas i naše prijatelje lude i pune života dok igramo tako kao da nam nisu svima životi pošli u različitim pravcima i u različitim državama. Jednostavno, slavljenje ljubavi. Ne znam da li sam se promenila, s godinama ili s detetom, ili nam je u ova teška, tužna vremena koja se dešavaju na ulici više nego ikad potrebno ljubavi i veselja. I tako mogu da kažem da sam se dobro provela, ja, tradicionalna mrziteljka svadbi. Sreća da u ličnoj karti ne pišu lične preference jer bismo onda morali da menjamo dokumenta svakih nekoliko godina. **N**

BILJANA MIŠIĆ

Iz Kalifornije ka izvoru

Šta predstavljaš na ovoj izložbi u Kolarčevoj zadužbini?

Većina slika koje ću od 2. do 13. decembra predstaviti u Galeriji Zaduzbine Ilije M. Kolarca rađena je tehnikom papir na platnu, dok su neki radovi izvedeni kombinovanom tehnikom. Na svim svojim dosadašnjim slikama preplićem suprotstavljene simbole i fragmente iz otkinute stvarnosti, povezujući ono što racionalni um često smatra nespojivim. Integrišem mit i istoriju, drevno i savremeno, prirodne tvorevine i ljudske objektivacije, religioznost i filozofske ideje – mireći na taj način čoveka sa božanskim i privid sa istinom. Svaka kompozicija na izložbi je zapis susreta sa „Izvorom“ – trenutka u kojem nevidljivo postaje vidljivo, a stvaralačka sila se pretače u večnost.

Da li je karijera sa kolažima uticala na tvoj životni kolaž, u smislu da si

ostavila po strani glumu?

Vizuelna umetnost se kod mene nije dogodila kao raskrsnica, već kao prirodan prelazak iz jednog načina izražavanja u drugi. Glumu nisam „ostavila“

– ona je samo promenila formu. Sva iskustva, emocije i priče koje sam kao glumica živela kroz likove preselila sam u svoje kolaže. U njima i dalje postoji tema, dramaturgija, scenografija, melodija, odnos svetla i tame – baš kao u pozorištu. Moj život je oduvek bio nadrealni kolaž u kojem se discipline ne isključuju, već se međusobno dopunjuju i inspirišu.

Šta pamtiš iz svog „kalifornijskog kolaža“?

Svetlost! Ona posebna, kalifornijska, koja te celog obavije i tera da budeš hrabrija nego što jesi. Pamtim osećaj slobode, beskrajne horizonte, miris okeana i obećanje da sve uvek mogu početi iznova. LA je za mene bio prostor transformacije i apsolutne sinhronizacije – mesto gde sam prvi put zaista shvatila koliko je važno slušati sebe i vratiti se svom „Izvoru“. **N**

REPERTOAR – DECEMBAR 2025.

ONLINE PRODAJA ULAZNICA preko sajta www.pozoristeterazija.com

Sve predstave počinju u 19.30 časova

POZORIŠTE NA TERAZIJAMA

3. **Balkan ekspres**
Sreda Mjuzikl u režiji Darijana Mihajlovića
4. **Mamma Mia!**
Četvrtak Mjuzikl u režiji Juga Radivojevića
5. **Sa druge strane jastuka**
Petak Mjuzikl u režiji Juga Radivojevića
6. **Žene na ivici nervnog sloma**
Subota Mjuzikl u režiji Nebojše Bradića
7. **A čime se ti baviš?**
Nedelja Plesna predstava u koreografiji Branka Mitrovića
10. **Balkan ekspres**
Sreda Mjuzikl u režiji Darijana Mihajlovića
11. **Sa druge strane jastuka**
Četvrtak Mjuzikl u režiji Juga Radivojevića
12. **Flashdance**
Petak Mjuzikl u režiji Vladana Đurkovića
13. **Žene na ivici nervnog sloma**
Subota Mjuzikl u režiji Nebojše Bradića
14. **Neki to vole vruće -150. izvođenje**
Nedelja Mjuzikl
16. **Brodvejske vragolije**
Utorak Mjuzikl u režiji Nebojše Bradića

17. **Cigani lete u nebo**
Sreda Mjuzikl u režiji Vladimira Lazića
18. **Zona Zamfirova**
Četvrtak Mjuzikl u adaptaciji i režiji Kokana Mladenovića
20. **Mister Dolar**
Subota Mjuzikl u režiji i adaptaciji Vladimira Lazića
21. **Producenti**
Nedelja Mjuzikl u režiji Juga Radivojevića
23. **Cigani lete u nebo**
Utorak Mjuzikl u režiji Vladimira Lazića
24. **Balkan ekspres**
Sreda Mjuzikl u režiji Darijana Mihajlovića
25. **Mamma Mia!**
Četvrtak Mjuzikl u režiji Juga Radivojevića
26. **Fantom iz Opere**
Petak Mjuzikl u režiji Juga Radivojevića
27. **Fantom iz Opere**
Subota Mjuzikl u režiji Juga Radivojevića
28. **Veče mjuzikla na Terazijama**
Nedelja U režiji Darijana Mihajlovića

#sezona jubileja

Makartnijeve godine nakon Bitlsa

LEGENDARNI PAUL MCCARTNEY OBJAVIO JE RASKOŠNI box set pod nazivom „Wings“, posvećen karijeri njegovog novog benda Wings, koji je nastao nakon raspada The Beatlesa. Antologija benda koji je definisao zvuk 70-ih kreirana je uz lični nadzor Paula McCartneyja, a uz mnoštvo važnih muzičkih zapisa iz ove faze njegove karijere, donosi i nezaobilazne vanvremenske hitove kao što su „Band on the Run“, „Live and Let Die“, „Jet“ i „Let ‘Em In“, koje i danas izvodi na svojim koncertima. Nakon što su se The Beatles razili, Paul McCartney je osnovao sastav Wings 1971. sa suprugom Lindom McCartney i gitaristom Dennyjem Laineom. Umesto da se oslanjaju na raniju slavu, Wings su stvorili sopstveni identitet. Iako često suočeni s kritičkim skepticizmom i čestim promenama postave, njihova priča je priča o trijumfu, otpornosti i dubokom verovanju u moć ponovnog otkrivanja.

Ova sjajna kolekcija prati priču o bendu koji je postao jedan od najprodavanijih izvođača svih vremena sa singlovima koji su bili broj 1 na američkim top-listama, uključujući „My Love“, „Band on the Run“, „Listen to What the Man Said“, „Silly Love Songs“ i „With a Little Luck“, i sa više od 22 miliona prodatih albuma širom sveta. „Mull of Kintyre“ je tako postao prvi singl u Velikoj Britaniji koji se prodao u više od dva miliona primeraka, dostigavši „She Loves You“ i postavši najprodavaniji singl svih vremena u Velikoj Britaniji.

Za najveće fanove, „Wings“ izdanje dostupno je i kao limitirani kolekcionarski set sa tri vinila, uz šta dolazi i pomno odabrana „vremenska kapsula zvuka i slika“, a za one koji se tek ukrcavaju na let za istraživanje ovog dela muzičke istorije, dostupna su i standardna CD i LP izdanja. Svaki fizički format dolazi uz uvodne reči samog Paula, dok prilikom odabira box seta pažnju vredi obratiti na to što dolazi kao poseban bonus – od fotografija, preko umetnosti i fanovskog kviza znanja, do nekih manje poznatih podataka o bendu. Paul je nadgledao i ideje za samu naslovnicu izdanja iza koje stoji Aubrey ‘Po’ Powell iz Hipgnosisa – kultnog dizajnerskog studija. **N**

Rusi i ploče

Prošle nedelje u MTS dvorani (ex Domu sindikata) svirala je grupa Smokie, zapravo poslednja verzija bez originalnog pevača i zaštitnog lica Krisa Normana. Bilo je to nešto kao franšiza benda, verovatno je to dozvoljeno od zaštitnika imena slavne grupe iz sedamdesetih. Jer ne možeš se kititi brendom bez dozvole. I krenuo je njihov nastup jednim od najvećih hitova „I’ll Meet You at Midnight“, ispred mene ustade porodica, otac, majka i sin. Kaže mi B. R.: „Ovo su Rusi, liče na Ruse.“ Kroz nekoliko minuta šalje mi poruku U. Đ. sa drugog kraja dvorane: „Oko mene sve Rusi. Baš zanimljivo.“

Nije nikakvo čudo da su naše nove komšije bitan deo publike na beogradskim koncertima i oni su znatno poboljšali koncertnu ponudu u gradu, što organizacijama dolaska stranih zvezda a i time što čine sada dobar deo publike. Ali to su bili uglavnom koncerti novijih zvezda. Smokie su veliko svetsko muzičko ime iz sedamdesetih godina, kada je slušanje rokenrola u tadašnjem Sovjetskom Savezu bilo skoro pa subverzivno.

I pored hita Bitlsa iz 1968. „Back in the U.S.S.R.“, ploče su na gramofone sovjetske omladine stizale tajnim kanalima. Vratio mi se film kada su Smokie krenuli sa „Oh Carol“. Beograd, Srbija, Jugoslavija sedamdesetih i početkom osamdesetih. Rokenrol magazin Džuboks objavljuje nagradnu igru i mene su kao baš klinca izvukli i ime mi je izašlo po prvi put u novinama. Počeo sam da dobijam na desetine pisama iz SSSR-a. Ljudi koji su mi tražili ploče rok bendova u zamenu za velikane klasične muzike koje bi mi u razmeni slali iz Moskve i Lenjingrada. Sada u sali Doma sindikata gledam rusku porodicu ispred mene i slutim da su tata i mama možda bili neki od tih klinaca koji su na sve načine jurili za onim što se slušalo u svetu.

S padom Zida i Istočnog bloka više nije bilo potrebno da mladi iz bivšeg sovjetskog bloka iz srpskih, jugoslovenskih časopisa, iz tih praistorijskih fejbukova na papiru, nalaze druge s kojima će razmjenjivati ploče. I Pol Makartni je stigao u Moskvu a i Metalika je u tom gradu imala najveći koncert na planeti.

U našem kulturrasizmu i jadnoći mi se i danas hvalimo nekim godinama i danima kada smo za vegetu mogli imati ljubav u Bugarskoj, Češkoj, Poljskoj... Ali stvarnost je drugačija, pa nas pretiču sve čerke i unuke tih ljubavi preko vegete. I Albanija ulazi gotovo sigurno u EU pre nas. Ostaje da se tešimo i da zahvalimo Rusima koji prave bolju posetu na koncertima zapadnih zvezda kod nas i koje je politika matične zemlje ponovo dovela u situaciju da te strane zvezde gledaju preko Beograda, Srbije, bivše Jugoslavije. **N**

Taj čudesni svet polovnih delova

Dode tako jadan čovek, već ga je majstor nešto smutio, već mu je pričao o reostatu ili anlaseru, trapu i EGR hladnjaku, i jedino što mu treba u ovom trenutku je da nađe taj prokleti deo. Ali ne ide to tako...

Sve je počelo od katadioptra. Ili šuspleha, nisam siguran. Jedno je ono što izgleda kao (ž)migavac, ali baš i nije, a drugo je ono što se otkaci pa visi onako ispod kola. Oba su mi trebala, samo u različitim životnim fazama.

U svakom slučaju, majstor je rekao da može da zameni, ali da nema taj deo, i da mogu da pogledam po oglasima ili po Fejsbuku, zna on da i tamo može svašta da se nađe.

I danas često proklinjem dan kada sam, toliko naivan, u polje za pretragu te najružnije od svih društvenih mreža, ukucao „Ford delovi“.

Tako sam, ne znajući u šta se upuštam, i šta će to doneti, zakoračio u taj čudesni svet polovnih delova i među ljude koji obitavaju u ovim nedoderinama onlajn života.

PONEKAD SAM, I NA OVOM MESTU, pisao o tome da Srbija nije Beograd – mada se u međuvremenu to promenilo, pa sad ljudi iz unutrašnjosti, koji nekom mukom budu naterani da prođu kroz centar glavnog grada, s gađenjem izgovore „Srbija nije Beograd“ – pa tako nije ni mudro društvo s Tvitera, ni botovi koji pokušavaju da sruše Instagram, a nije, bogme, ni influencer koji deli životne savete gledajući u kameru ispod roze slova.

Srbija je, na mnogo načina, grupa za valjanje polovnih delova na društvenim mrežama.

A tih grupa ima onoliko! Iz nekog razloga, Fejsbukovom svemoćnom algoritmu nije palo na pamet da sam možda želeo da nađem šuspleh i vezivni lim – i uspeo! Hvala gospodinu iz Šapca i njegovom vrhunski opskrbljenom auto-otpadu – i da bi tu moje drugovanje sa lajsnama, diznama, kondenzatorima, hladnim lemovima i ostalim špulnama trebalo i moralo prirodno da se završi; avaj, danas ne mogu da otvorim sajt ni aplikaciju a da

me iz svakog ćoška ne napada neka nova grupa, koja često nema nikakve veze sa Fordom, a ni sa Renoom, kao jedine dve marke za koje bi i izdaleka trebalo da se interesujem.

Fejsbuk vam je kao živo blato, i što se više batrgate, sve dublje upadate u njegove ponore; jedini način da sebi olakšate jeste da se prepustite; tako ću postati ponosnim članom grupa koje okupljaju entuzijaste i vlasnike otpada odavde pa do Mađarske, uključujući one za „mazde“, „opele“, a bogami i za četvorotočkaše marke Zastava.

ČEGA, DAKLE, SVE TU IMA? UKRATKO, upoznaćete sve kategorije stanovištva na ovom mikroprikladu, i dosta toga će vam biti jasno o ovom narodu.

Za početak, morate da ostavite svaku iluziju o pismenosti. Dobro, jednom se delu *objavlji*vača da oprostiti: desi se da se nekome na Zlatiboru iz čista mira upali crvena lampica ili ono proketo „Check engine“, pa da na Fejsbuku, šta će, potraži pomoć ili savet, i ko još u tom trenutku – zamislimo i da su krenuli na more, da na zadnjem sicu ciće deca, da je u međuvremenu crkla i klima! – može da razmisli o razlici između „je l“ i „jer“.

Ali veliki broj njih je jednostavno funkcionalno (ne)pismen i to je tako, i što pre prihvatite, to ćete se lakše snaći na ovom otpadu, pardon u ovoj zemlji.

Mnogo iritantnija kategorija – a najraširenija – jesu trolovi. Dode tako jadan čovek, već ga je majstor nešto smutio, već mu je pričao o reostatu ili anlaseru, trapu i EGR hladnjaku, i jedino što mu treba u ovom trenutku je da kupi taj prokleti deo ili da makar sazna da ga čitava odiseja neće koštati polovinu plate.

A onda naleti na armiju ljudi koji nemaju šta drugo da rade u životu nego da izigravaju i online one što sede za kafanskim stolom i dobacuju. „Što si kupio tu tranju?“, „Ništa ti to ne valja“, „Zajebo te

majstor“, „Ko ti je rekao da sipaš Castrol“, „Nema veze što ti dimi plavo, samo gas i ne brini“, „Hoće to kod novih automobila...“

(U poslednje vreme pojavila se i mala potkategorija ljudi koji žele da ispadnu pametni, a da u isto vreme troluju, i koji svako pitanje o motoru ili o tome kako neki deo radi i zašto ne radi odgovaraju pomoću ChatGPT-ja. Urnebesno.)

Da li se baš dobro oseća naš neznaćni junak – mnogi su i znani, imaju fotke dece na profilnoj slici i deluju zaista *normalno*, makar dok im ne pretreseste profil – kad tako, u nedostatku bolje reči, podjebava nekoga? U stvari, zašto se tako dobro oseća i šta to govori o nama bilo bi mnogo bolje pitanje.

KAO I U ŽIVOTU, KAO I u ovoj zemlji, najgore prođu oni poštteni. Oni koji ne znaju ništa o kolima – taj sam, priznajem, važno je da su crvena i da u gepeku ima mesta za peraja, ležaljke i dušeke, možda zatrebaju i u novembru – biće podignuti na dosta zavidan nivo sprdnje, e da bi se oni mehaničari, limari i električari u pokušaju dobro osećali i da bi im makar na tih nekoliko sekundi, koliko traje pažnja na internetu, porasla piša.

Još gore se provede ona najmanje brojna podgrupa, ljudi koji zaista nešto znaju – nazovimo ih, za ovu priliku, *ekspertima* – i koji pokušavaju da pomognu, koliko god mogu. Neki izgube i sate i dane pokušavajući da ustanove, makar i virtualno, u čemu je problem, zovu, ostavljaju brojeve telefona, cimaju znane da bi neznanцу pronašli deo koji mu treba.

Takve prozivaju i trolovi i nepismeni, i nepismeni trolovi, na kraju ih prozivaju i oni koji su tražili pomoć, i naljute se na njih što ovi nisu rešili problem.

Posle nekog vremena, svi koji nešto znaju dižu ruke i odlaze odavde, a ostaju samo oportunisti, zajebanti i prevaranti.

Mi i dalje o polovnim delovima, što? **N**

“AAAAAA
AAAAAA
AAAAAA
AAAAA”

NIJE TAKO STRAŠAN TAJ PREGLED PROSTATE.

**NA [GENERALI.RS](https://www.general.rs) ČEKA TE VAUČER
ZA BESPLATAN PREGLED.**

 GENERALI

Cimet Bundeva Latte ili Rumena Karamela Latte

VIVA

Naše nove sezonske kafe su tu.
Izaberi svog favorita.

Istraži pogodnosti uz
OMV MyStation App